

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXXIII. Č. 1

JANUÁR – APRÍL 2024

NEPREDAJNÉ

OBSAH

EDITORIÁL

Redakčná rada	Prekvapujúce zmeny a nové výzvy	/04
---------------	---------------------------------	-----

OZNAMY

Program XXVII. archívnych dní v SR v Bratislave	/05
Pozvánka na odbornú exkurziu do Srbska	/09
Výzva na publikovanie v Archívnom almanachu 2024	/10
Výzva na zaplatenie členského príspevku	/10

VÝBOR(N)OVINY

Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica z online zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 19. 1. 2024	/11
Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica z online zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 16. 2. 2024	/11
Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 22. 3. 2024 v Bratislave	/12
Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 19. 4. 2024 v Bratislave	/13
Jana Gubášová Baherníková	Zápisnica z valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov dňa 27. apríla 2023 prostredníctvom platformy MS Teams	/14
František Chudják	Správa o činnosti revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov za roky 2022 – 2024	/17
Martina Orosová	Správa o činnosti výboru Spoločnosti slovenských archivárov za roky 2022 – 2024	/18
	Stanovy Spoločnosti slovenských archivárov	/33

NOVINKY Z ICA

Adriána Klincová		/39
------------------	--	-----

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – ODBORNÉ ČLÁNKY A ROZHOVORY

Štefan Hrivňák	Rozhovor s riaditeľom Slovenského národného archívu Mgr. Igorom Adamcom	/40
----------------	---	-----

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

Judita Szekeresová Kováčsová	Večery v archíve. K dejinám Šale a jej okolia	/43
Marcela Domenová	Diskusia Spoznaj svoje mesto pri príležitosti 570. výročia udelenia prvého erbu mestu Prešov	/44
– Alena Mišíková		
– Daniela Pellová		/44
Lucia Hoosová	Exkurzia v prezidentskom paláci	/46
Pavel Vimmer	Z histórie poznávacích zájazdov archivárov	/47
Ivana Červenková	Archív vo vyučovaní. Je brána archívov otvorená školám a verejnosti? (workshop)	/49
– Jana Kafúnová		
Alžbeta Horváthová –	Konferencia Iglavia historica – aetas Luxemburgica	/50
Judita Szekeresová Kováčsová	a výstava Lucemburská Jihlava v písomných a hmotných prameňoch	/50
Štefan Hrivňák	Ženy v archívnych prameňoch na facebooku	/52

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

Daniela Pellová Z histórie archívu mesta Prešova /53

DO VAŠEJ KNIŽNICE – RECENZIE, ANOTÁCIE

Daniel Hupko ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (zost.). Literárny archív 42 /57

Jozef Meliš OČKAÍK, Samuel Sebastián. /59

Igor Balušík Zaniknutá Kaplnka sv. kríža v Štítniku /60

MICHALCOVÁ, Anna (zost.). Nespravodlivo stíhaní. /61

Cífer, Pác, Jarná /62

Daniel Ďurďovič SÁGHY, Alois a kol. 70 rokov po Bruck an der Donau... /61

Nezabudnutí... Vyhnání /62

Mária Zacharová DVOŘÁKOVÁ, Daniela. Stopy stredoveku. /62

Rozhovory o ľuďoch temnej doby /62

NAŠI JUBILANTI

Martina Šlampová Jubileum Zuzany Kollárovej /63

Tomáš Černák Jubilantka Marta Švoliková /65

Štefan Hrivňák Jubileum Lenky Watzkovej /66

SPOMÍNAME

Juraj Roháč Prof. PhDr. Jozef Novák, DrSc. (1930 – 2024) /68

Zlatica Výrostová Do Plaveckého Podhradia za Darinkou Olšovskou /69

– Mária Zacharová /69

FÓRUM ARCHIVÁROV

2024, roč. XXXIII, č. 1
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka: Mária Feješová

Redakčná rada: Adriána Klincová, Jozef Meliš

Jazyková korektúra: Mária Feješová, Jozef Meliš

Grafická úprava: Bronislava Porubská

Texty: © Igor Balušík, Tomáš Černák, Ivana Červenková, Marcela Domenová, Daniel Ďurďovič, Mária Feješová, Jana Gubášová Baherníková, Lucia Hoosová, Alžbeta Horváthová, Štefan Hrivňák, Daniel Hupko, František Chudják, Jana Kafúnová, Adriána Klincová, Jozef Meliš, Alena Mišíková, Martina Orosová, Daniela Pellová, Juraj Roháč, Judita Szekeresová Kováčová, Martina Šlampová, Pavel Vimmer, Zlatica Výrostová, Mária Zacharová

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné.
Povolilo: Ministerstvo kultúry SR 1 472/96.
Evidenčné číslo v zozname elektronických periodických publikácií Ministerstva kultúry SR: EV 71/23/EPP.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií
len so súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Budova Slovenského národného archívu
v Bratislave.

Zdroj: MV SR, Slovenský národný archív

EDITORIÁL

Prekvapujúce zmeny a nové výzvy

Uplynulé mesiace v závere roka 2023 a na začiatku roka 2024 priniesli v našom archívnom svete viacero nečakaných zmien. Okrem toho, že po 11 rokoch nastúpila nová tvár na post generálneho riaditeľa sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR, došlo aj k náhlej výmene riaditeľa Slovenského národného archívu, sprevádzanej nie celkom štandardnými systemizačnými opatreniami. Personálne zmeny nastali aj v zložení výkonnej redakčnej rady Slovenskej archivistiky, ktorá bola po abdikácii jej členov kreovaná celkom nanovo.

Viacerí sa s rozpakmi pýtame, čo nám tieto zmeny prinesú. V prípade Slovenskej archivistiky sa opäť vynorili obavy týkajúce sa jej ďalšej existencie. Vo výbore Spoločnosti slovenských archivárov sme diskutovali o tom, ako a či môžeme pomôcť predísť jej potenciálnemu druhému krachu. Objavil sa medzi nami názor, že vydávanie dvoch odborných archívnych periodík na Slovensku nie je účelné, bolo by lepšie zanechať vydávanie Archívneho almanachu a spojiť sily na zachovanie Slovenskej archivistiky. (Ne)udržateľnosť existencie dvoch odborných periodík otvára otázku produktivity vedeckovýskumnej činnosti slovenských archivárov. Tá, ako vieme, v posledných rokoch nie je nijako nadpriemerná, navyše, nie je riadená, ale deje sa na báze individuálneho záujmu archivárov. Nespracovaných tém je veľa, dokonca aj v základných oblastiach, čoho dôkazom je stále nedokončený archívny terminologický slovník.

Čas na vedeckú prácu iste odčerpávajú aj prakticky každoročné celoslovenské či lokálne výstavy a iné podujatia kultúrnoosvetového a propagačného charakteru. Tieto aktivity nepochybne majú svoje dôležité miesto pri prezentácii významu našej práce smerom k verejnosti, ale napriek nedostatočnému počtu zamestnancov najmä v štátnom archívnictve a narastajúcej kvantite ich práce sa na ne kladie akýsi prílišný dôraz. Pre niektorých z nás by bola vítaná zmena v prioritách štátneho archívnictva. Ak si vieme plánovať celoslovenské výstavy, prečo nevytvoriť celoslovenský plán rezortných vedeckovýskumných úloh v štátnych archívoch. Plánovanie vedeckovýskumnej činnosti existuje aj dnes, ale nie je koncepčné a závisí od osobných preferencií každého zamestnanca. Iste by sa v každom štátnom archíve našiel aspoň jeden zamestnanec, ktorý by sa naplno venoval odbornej téme súvisiacej s archívnu teóriou, dejinami archívnictva či metodikou spracovania konkrétneho archívneho fondu. Tento zamestnanec by mal na vedeckú činnosť jasne vy-

medzený pracovný čas, ako je to napríklad v Maďarsku. Výsledky celoslovenského výskumu v štátnych archívoch by sa publikovali na stránkach Slovenskej archivistiky. Tým by sa výrazne eliminoval problém s nedostatkom príspevkov, ktorý trápi aj redakčnú radu Archívneho almanachu. Úprava prioritizácie úloh a následné opatrenia však nemajú v kompetencii radoví archivári či členovia redakčných rád, ale zostávajú v rukách kompetentných orgánov.

V súčasnej situácii je prežitie našich odborných periodík iba otázkou súhry priaznivých okolností, vďaka ktorým sa redakčným radám dostane do rúk dosiaľ nepublikovaný a vedecky kvalitný príspevok. V najnovšom čísle Archívneho almanachu vyjde viacero štúdií, ktoré autori pôvodne plánovali publikovať inde alebo im dlhšie ležali v šuplíkoch. Nedozrel čas vnieť do vedeckovýskumnej činnosti slovenských archivárov systém, podporiť ju z pozície štátu a vyslať tým signál, že je dôležitou súčasťou rozvoja celej spoločnosti?

Treba tiež zdôrazniť, že Spoločnosť slovenských archivárov ako občianske združenie vydáva viacero odborných archívnych publikácií. Autori príspevkov, členovia redakčných rád, jazykoví korektori a mnohí iní sa podieľajú na príprave odborných publikácií úplne nezištne, bez nároku na odmenu. A tak sme si akosi zvykli, že duševná činnosť ľudí je verejný majetok, za ktorý netreba platiť. Ale všetci títo, ktorých sme práve vymenovali, sú ľudia, ktorí potrebujú žiť, živiť svoje rodiny, predierať sa ekonomicky ťažkými časmi. Práve títo ľudia obetujú svoj voľný čas, ktorý by mohli stráviť s rodinou, pre činnosť, ktorá im neprináša žiaden materiálny benefit. Ešte k tomu, práve teraz, v čase degradácie hovoreného aj písaného slova, sa mnohí, aj kompetentní ľudia stavajú ľahostajne k vedeckej produkcii archivárov a neohodnotia ju ani materiálne, ani morálne.

Navyše, stále počúvame o „mimovládach“ ako o červotočovi našej spoločnosti, priam ako o triednom nepriateľovi, aby sme použili slovník vracajúcich sa garnitúr. Spoločnosť slovenských archivárov je neziskovou mimovládnu organizáciou, ktorej členovia dotujú jej činnosť finančne, sami sa nezištne podieľajú na jej rozvoji, obohacujú slovenskú spoločnosť odbornými poznatkami. Existuje ešte motívacia pracovať pre Slovensko?

My v redakčnej rade vidíme, aký má občianska angažovanosť pozitívny prínos, rovnako tak aj úsilie archivárov predstavovať a približovať ľuďom kultúrne dedičstvo uložené v archívoch. Riešení pre problematiku pracovných podmienok archivárov je veľa, stačí im len otvoriť dvere...

Redakčná rada

XXVII. archívne dni v Slovenskej republike

Ženy v archívnych prameňoch

konferencia s medzinárodnou účasťou

Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca,
Primaciálne námestie 1, Bratislava

4. – 6. jún 2024

SPRIEVODNÉ PODUJATIA

5. jún 2024, 16:30

Odovzdávanie plakiet Spoločnosti
slovenských archivárov a Ceny Slovenskej
historickej spoločnosti pri SAV, za sprievodu
hudobnej kapely Paper Moon Trio
Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca

5. jún 2024, 17:00 – 19:00

Energia ženy – Živena, Lúčnica, Slovenka.
Faustova sieň, Múzeum mesta Bratislavy
(pre širokú verejnosť bez registrácie)

Účastnícky poplatok: 40,00 €

Členovia Spoločnosti slovenských archivárov: 20,00 €

*Záštitu nad podujatím prevzal primátor hlavného
mesta Slovenskej republiky Ing. arch. Matúš Vallo.*

Organizátori: Spoločnosť slovenských archivárov, Archív mesta Bratislavy,
Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Historický ústav SAV, v. v. i., Katedra
archívniectva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

Partneri:
Múzeum mesta Bratislavy
Živena, spolok slovenských žien

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

Program konferencie

4. jún 2024, Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca

11:00 – 13:00 Príchod a registrácia účastníkov

13:00 – 13:30 Otvorenie

13:30 – 15:00 Prezentácie zahraničných archívnych spoločností

15:00 – 15:30 Prestávka

ÚVODNÝ BLOK PREDNÁŠOK

15:30 – 15:50

Negramotná spisovateľka. Príspevok k hodnoteniu vzdelanosti ranonovovekých šľachtických žien.

PhDr. Tünde Lengyelová, CSc.

Historický ústav SAV, v. v. i.

15:50 – 16:10

Koncepční problémy výzkumu dějin žen

doc. Mgr. Denisa Nečasová, PhD.

Historický ústav, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

16:10 – 16:30

Pod svícenem tma. Aristokratky doby baroka ve stínu mužských dějin

Mgr. Petra Vokáčová, PhD.

Archiv hlavního města Prahy

16:30 – 16:50

Obraz poddanskej ženy v dokumentoch hospodárskej správy (na príklade archívnych fondov cisárskych panstiev Holíč a Šaštín)

Mgr. Ivana Červenková, PhD.

Slovenský národný archív

16:50 – 17:10

Radikálne v súkromí, konzervatívne na verejnosti? Pramene k rozdielom (seba-)prezentácie žien vo verejnej a súkromnej komunikácii

Mgr. Gabriela Dudeková Kováčová, PhD.

Historický ústav SAV, v. v. i.

17:10 – 17:30 Diskusia

18:00 Módná prehliadka v znamení histórie na nádvorí Starej radnice – Múzeum mesta Bratislavy (pre registrovaných účastníkov)

5. jún 2024

Prednášky v Zrkadlovej sieni
Primaciálneho paláca

I. BLOK

9:00 – 9:15

Korešpondencia šľachtícien v ranom novoveku – interpretácie, možnosti výskumu, limity

Mgr. Diana Duchoňová, PhD.

Historický ústav SAV, v. v. i.

9:15 – 9:30

Korespondence raně novověkých šlechticů na příkladu moravského rodu Ditrichštejnů

Mgr. Veronika Šubrtová

Ústav historických věd, Univerzita Pardubice

9:30 – 9:45

Účtovné denníky grófký Etelky Andrássyovej, rod. Szapáry, seabavedomej hospodárky

PhDr. Katarína Bányászová

Slovenské národné múzeum – Múzeum Betliar

9:45 – 10:00

Denník aristokratky ako prameň k štúdiu mentality a životného štýlu šľachty na konci belle époque: grófký Lucia Pálffyová, rod. Wilczeková a Ernestína Coudenhove, rod. Breunnerová

PhDr. Daniel Hupko, PhD.

Múzeum mesta Bratislavy

10:00 – 10:15 Diskusia

10:15 – 10:45 Prestávka

II. BLOK

10:45 – 11:00

Uhorská dámska pečať v období renesancie

doc. PhDr. Frederik Federmayer, PhD.

Katedra archivnictva a muzeologie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

11:00 – 11:15

Obraz žien v novovekých cirkevných zápisniciach evanjelickej cirkvi a. v.

Mgr. Lucia Šteflová, PhD.

Inštitút histórie, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

11:15 – 11:30

Teresa Magdalena Kruszyńska – an 18th century businesswoman and her archive

prof. Wiesław Nowosad, PhD.

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

11:30 – 11:45

Karolína de Bourbon Zamoyská – obraz majitelky hradu Lubovňa na podklade jej listov

Mgr. Františka Sarnecká, PhD.

Lubovnianske múzeum – hrad v Starej Lubovni

11:45 – 12:00 Diskusia

12:00 – 14:00 Prestávka na obed

III. BLOK

14:00 – 14:15

Ženy v prešporskom mestskom väzeníMgr. Ján Kúkel
Archív mesta Bratislavy

14:15 – 14:30

Dámy polosveta: prostitútky, kupliarky a majiteľky nevestincov v archívnych prameňochMgr. Dominika Kleinová, PhD.
privátna bádatelka

14:30 – 14:45

„Najstaršie remeslo“ v medzivojnovom Československu v archívnych fondoch Slovenského národného archívuMgr. Lukáš Repjak
Slovenský národný archív

14:45 – 15:00

Hlasy perzekvovaných rómskych a židovských žien (1938 – 1945)Michala Lónčíková, PhD.
Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

15:00 – 15:45 Diskusia

15:45 – 16:30 Prestávka

**Prednášky v mezaníne
Primaciálneho paláca**

I. BLOK

9:00 – 9:15

Rózsa Wersényiová, učiteľka prvej materskej škôlky (opatrovne) v Banskej ŠtiavniciMgr. Adriana Matejková, PhD.
Slovenské banské múzeum

9:15 – 9:30

Vzdelávanie a profesijné uplatnenie žien v prvorepublikových KošiciachMgr. Miroslava Gallová, PhD.
Spoločenskovedný ústav, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, v. v. i.

9:30 – 9:45

Štátna odborná škola pre ženské povolania v TrnaveMgr. Barbora Slovinská
Štátny archív v Trnave

9:45 – 10:00

Byly tam taky. Vězeňské a vazební spisy jako doklad perzekuceMgr. Josef Halla, PhD.
Ústav paměti národa

10:00 – 10:15 Diskusia

10:15 – 10:45 Prestávka

II. BLOK

10:45 – 11:00

Žena v archívnych prameňoch reformovanej cirkvidoc. Mgr. Annamária Kónyová, PhD.
Inštitút histórie, Filozofická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove

11:00 – 11:15

Pramene k dejinám ženských spolkov a ich interpretáciePhDr. Elena Mannová, CSc.
Historický ústav SAV, v. v. i.,

11:15 – 11:30

Ženská munificencia na platforme dobročinných spolkov v Rimavskej SobotePhDr. Silvia Pavlíková
Štátny archív v Banskej Bystrici,
pracovisko Archív Rimavská Sobota

11:30 – 11:45

„Každá žena funkcionárkou!“ Spolkové aktivity slovenských žien v rokoch 1945 – 1989 v archívnych fondoch Slovenského národného archívuMgr. Silvia Marinová
Slovenský národný archív

11:45 – 12:00 Diskusia

12:00 – 14:00 Prestávka na obed

III. BLOK

14:00 – 14:15

Vdovy, manželky, dcery. Mocenský potenciál žen v předbělohorských městech 17. věku na příkladu SlanéhoPhDr. Josef Kadeřábek, PhD.
Centrum urbání historie,
Univerzita Hradec Králové

14:15 – 14:30

Úradné knihy mesta Prešov ako prameň k výskumu žien v dejinách 18. storočiaMgr. Anna Beňová
Ústav pomocných vied historických a archivnictví,
Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

14:30 – 14:45

Ženy v úradných súpisoch obyvateľstva do začiatku 19. storočia na príklade mestečiek v Zemplínskej stoliciprof. PhDr. Peter Kónya, PhD.
Inštitút histórie, Filozofická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove

14:45 – 15:00

Manželky prešporských senátorov v prvej polovici 19. storočiaMgr. Miroslav Baranek
Archív mesta Bratislavy

15:00 – 15:15

Ženy ako téma vzdelávacích aktivít poľských archívovDr. Hubert Mazur
Katedra Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii,
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

15:15 – 15:45 Diskusia

15:45 – 16:30 Prestávka

16:30 – 17:30 SPRIEVODNÉ PODUJATIE
Odovzdávanie pamätných plakiet Spoločnosti slovenských archivárov a Ceny Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV,
za hudobného sprievodu kapely Paper Moon Trio.
Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca.
(pre registrovaných účastníkov)

17:00 – 19:00 SPRIEVODNÉ PODUJATIE
Energia ženy – Živena, Lúčnica, Slovenka.
Faustova sieň, Múzeum mesta Bratislavy
(pre širokú verejnosť bez registrácie)

18:30 Spoločenský večer
v reštaurácii Budweiser Budvar, Cintorínska 19,
Staré Mesto (pre registrovaných účastníkov)

6. jún 2024

EXKURZIE

(všetky exkurzie sú len pre registrovaných účastníkov)

Prehliadka hradu Devín

(začiatok o 9:00 na nástupisku
MHD pod Mostom SNP, preprava je
zabezpečovaná kabrioautobusom)

**Prehliadka lekárne Salvátor s odborným
sprievodom** (začiatok o 9:00 pred
budovou lekárne na Panskej 35)

**Prehliadka expozície a depotov
Slovenskej národnej galérie** (začiatok
o 9:00 pred budovou SNG na Riečnej 1)

**Prehliadka interiéru a veže Katedrály
sv. Martina v Bratislave** (začiatok o 9:00
pred severným vchodom do katedrály)

*Registrovaní účastníci podujatia budú mať v čase
konania XXVII. archívnych dní v SR možnosť voľne
si pozrieť expozície Múzea mesta Bratislavy.*

Kontakt na organizátorov

Spoločnosť slovenských archivárov
Mgr. Martina Orosová, PhD.
tel. +421 905 104 924
martina.orosova.ssa@gmail.com

Archív mesta Bratislavy
PhDr. Michal Duchoň, PhD.
tel. +421 904 738 289
ad2024@bratislava.sk

OZNAMY

POZVÁNKA NA ODBORNÚ EXKURZIU DO SRBSKA

Spoločnosť slovenských archivárov Vás pozýva na exkurziu do srbských miest Senta a Nový Sad vo Vojvodine a do hlavného mesta Belehrad.

Termín: 10. 10. – 13. 10. 2024

Predbežný program exkurzie:

- 10. 10. Príchod na archívne dni v Sente, večer odchod do Nového Sadu, hlavného mesta Vojvodiny
- 11. 10. Nový Sad, exkurzia do archívu, múzea, pevnosti
- 12. 10. Belehrad, exkurzia
- 13. 10. odchod z Belehradu

Informácie o cene, doprave zo Slovenska, ubytovaní, ako aj o možnosti prihlasovania budú zverejnené v nasledujúcich mesiacoch. Kontaktná osoba: marta.svolikova@minv.sk.

Prepojenie srbských a uhorských dejín siaha do stredoveku. Senta bola súčasťou Uhorského kráľovstva od 13. storočia. Stredoveký srbský kráľ Štefan Dragutin, ktorý vládol na časti územia dnešného srbského štátu, bol ženatý s Katarínou, dcérou uhorského kráľa Štefana V., syna Bela IV. Dragutin s pomocou svojho švagra, uhorského kráľa Ladislava IV. Kumánskeho v roku 1276 zvrhol vládu svojho otca a zasadol na trón Srijemského kráľovstva, ktoré zahŕňalo aj Belehrad. Vládol tam do svojej smrti v roku 1316. S mestom Nový Sad je spojené účinkovanie slovenského slavistu Pavla Jozefa Šafárika, ktorý tam v rokoch 1819 – 1833 pôsobil ako riaditeľ a profesor pravoslávneho gymnázia.

Belehrad

Nový Sad

Belehrad aj Nový Sad majú podobné mestské symboly ako Bratislava.

VÝZVA NA PUBLIKOVANIE V ARCHÍVNOM ALMANACHU 2024

Vážení čitatelia,

redakcia Archívneho almanachu Vám oznamuje, že prijíma príspevky do jeho VII. ročníka.

Na zasadnutí redakčnej rady Archívneho almanachu dňa 15. januára 2024 bolo rozhodnuté, že ďalšie číslo almanachu z roku 2024, ktoré plánovane má vyjsť v máji 2025, bude venované Eugenovi Bidovskému, riaditeľovi Štátneho archívu v Košiciach.

Tematicky bude číslo zamerané predovšetkým na oblasti, ktoré boli Eugenovi Bidovskému najbližšie – dejiny verejnej správy, súdnictva a regionálne dejiny. Rovnako by sme radi venovali priestor štúdií alebo štúdiám k téme osoby Eugena Bidovského, rozboru jeho vedeckej činnosti, rozboru jeho činnosti ako archivára – riadenie, prínos pre archívnictvo... Taktiež sú vítané štúdie alebo drobné príspevky k problematike spracovania fondov, ochrane a využívania archívnych dokumentov či drobné príspevky k vyššie spomenutým okruhom.

Číslo nebude výlučne monotematické, znamená to, že aj naďalej je otvorené pre prípadných záujemcov o publikovanie štúdií mimo vymedzených tematických okruhov.

Uzávierka prijímania príspevkov je 31. 10. 2024.

Svoje príspevky môžete zasielať prostredníctvom mailovej adresy archivny.almanach@gmail.com

*Jozef Meliš
hlavný redaktor*

SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

archívny
almanach

VÝZVA PRE PRÍSPEVATEĽOV
2024

VÝZVA NA ZAPLATENIE ČLENSKÉHO PRÍSPEVKU

Vážení členovia Spoločnosti slovenských archivárov,

uplynul prvý štvrtrok roku 2024 a my by sme Vám chceli pripomenúť, že do 30. júna je potrebné zaplatiť členský príspevok na rok 2024.

**zápisné – 10 EUR,
ročný členský poplatok – 10 EUR,
nepracujúci dôchodca a študent – 5 EUR.**

Zápisné a členské je potrebné uhradiť na účet SSA v Slovenskej sporiteľni. Číslo účtu je: IBAN SK59 0900 0000 0000 1148 2674. Do správy pre prijímateľa uveďte svoje meno a priezvisko. V prípade platby za viacerých členov SSA z jedného archívu a z jedného účtu prosíme o vyznačenie sídla archívu (pri štátnych archívoch stačí mesto, pri pracoviskách aj skratka názvu archívu), ako aj vpísanie priezvisk do kolónky správa pre prijímateľa. V prípade platby za viacerých členov spoločnosti z jedného účtu je možné ich zoznam zaslať na e-mailovú adresu: marta.svolikova@minv.sk. Ďalšou možnosťou je platba v hotovosti u hospodárky SSA. Tu je potrebné e-mailom vopred dohodnúť termín odovzdania členských príspevkov. Súčasne vyzývame kolegov, ktorí majú nedoplatky za uplynulé roky, aby ich vyrovnali. Nejasnosti ohľadne nedoplatkov je možné zistiť u hospodárky SSA. Členovia SSA, ktorí nemajú uhradené členské poplatky za 2 roky, t. j. posledná platba bola realizovaná v roku 2021, budú postihnutí v zmysle Stanov SSA, čl. 3, bod 4c/ zrušením členstva pre neplnenie si základných členských povinností. Dovoľujeme si tiež požiadať členov SSA o nahlásenie každej zmeny, či je to zmena bydliska, zamestnania, telefónneho čísla alebo e-mailovej adresy. To isté sa týka aj členov, ktorí hodlajú ukončiť členstvo v SSA.

Vážení členovia Spoločnosti slovenských archivárov, vopred ďakujeme za to, že myslíte na splnenie tejto povinnosti. Aj vďaka tomu môžeme nielen zabezpečovať chod SSA, ale aj organizovať pre Vás pravidelné podujatia a vydávať publikácie.

Výbor Spoločnosti slovenských archivárov

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA Z ONLINE ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 19. JANUÁRA 2024

Program:

1. Podujatia 2024
2. Publikačná činnosť
3. Valné zhromaždenie SSA 2024
4. Stanovy SSA
5. Microsoft a webové sídlo SSA
6. Rôzne

Archívne dni 2024: Termín uzávierky na prihlasovanie príspevkov sa posúva na začiatok marca 2024. M. Orosová osloví taktiež zahraničných hostí/kolegov s možnosťou predniesť príspevok, čím by bolo možné vytvoriť samostatnú zahraničnú sekciu. Ďalej zástupcovia Archívu mesta Bratislavy a M. Orosová informovali o stave organizačných príprav nielen odborného programu, ale aj exkurzií, spoločenského večera a sprievodných aktivít.

AMB začal na Facebooku zverejňovať profily zaujímavých žien. M. Orosová rozpošle archívom e-mail s možnosťou inšpirovať sa a taktiež propagovať ženy, o ktorých sa nachádzajú dokumenty v ich archívnych fondoch.

Seminár venovaný M. Opočenskej-Jeršovej: O pripravách informoval Š. Hrivňák. Je prihlásených 7 prednášok. Je rezervovaná prednášková sála Národného múzea v Martine. R. Maretta zisťuje možnosť získať prostriedky na vydanie zborníka z Fondu na podporu národnostných menšín. Po skončení seminára by nasledovala možnosť navštíviť cintorín v Bystričke, kde je M. Opočenská-Jeršová pochovaná. M. Orosová dohodne ďalšie stretnutie s režisérkou Annou Gruskovou s účasťou aj ďalších členov výboru SSA podieľajúcich sa na seminári s cieľom dohodnúť sa, ako napísať scenár, do akej hĺbky ho rozpracovať a pod.

Publikačná činnosť: Fórum archivárov 1/2024 vyjde v máji pred Archívnymi dňami. Zborník SSA 2022 je v poslednej fáze výroby a mohol by byť do pár týždňov vytlačený. Zníženie počtu výtlačkov na max. 200 ks. Zborník SSA 2023 – prebieha zber príspevkov z oboch podujatí.

Valné zhromaždenie SSA sa definitívne uskutoční online formou cez MS Teams v sobotu

13. 04. 2024. Okrem správy o činnosti SSA za posledné dva roky sa bude predkladať na schválenie návrh nových stanov SSA a návrh na zvýšenie členského príspevku.

Stanovy SSA: Všetci členovia majú k dispozícii spoločný dokument s aktuálnymi stanovami a návrhmi na zmenu. Tí, ktorí tak ešte neurobili, môžu svoje návrhy a pripomienky doplniť do nasledujúceho zasadnutia výboru SSA.

Rôzne: M. Švoliková informovala o jednej novej žiadosti o prijatie za členku. Prítomní členovia výboru jej žiadosť jednohlasne schválili. Archívna exkurzia 2024: navrhnutá bola lokalita Srbsko – Vojvodina v termíne koniec septembra/začiatok októbra. Lokalita bude potvrdená až po dohode s kolegami z Vojvodiny. M. Orosová navrhla odmeniť členov redakčných rád Fóra archivárov a Archívneho almanachu darčekomou poukážkou do kníhkupectva. Všetci predmetné činnosti vykonávajú bez nároku na odmenu. Prítomní členovia výboru jej návrh podporili. Na konci stretnutia Š. Hrivňák informoval o zaslaní informácie, že FIDA nepodporila náš projekt SLOVAK ARCHIVE ACADEMY.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*

Overila: *Martina Orosová*

ZÁPISNICA Z ONLINE ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 16. FEBRUÁRA 2024

Program:

1. Podujatia 2024
2. Publikačná činnosť
3. Valné zhromaždenie SSA 2024
4. Stanovy SSA
5. Rôzne

Rokovanie sa uskutočnilo on-line formou prostredníctvom aplikácie MS Teams.

Archívne dni 2024. Termín na podávanie prihlášok príspevkov je do 15. 3. 2024. Aktuálne je k 16. 2. 2024 prihlásených 13 príspevkov. V prípade väčšieho počtu budú otvorené paralelné sekcie. Prvý blok bude venovaný prezentáciám partnerských archívnych spoločností. Vstupy tlmočené nebudú.

Zmena v organizácii – prednášky budú celodenne prvé dva dni a posledný deň budú exkurzie. Slávnostná večera sa uskutoční v reštaurácii Budweiser na Cintorínskej ul. v Bratislave. V Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca sa uskutoční slávnostná časť spoločenského večera, teda odovzdanie ceny SHS, ako aj plakety SSA. Kultúrny program: Kapela The Paper Moon (dobová hudba), program Živeny (separátna paralelná akcia počas odborného programu). Prvý večer bude na nádvorí Múzea mesta Bratislavy krátky program o ženskom odeve spojený s módnou prehliadkou. Ak by pršalo, bol by presunutý do Faustovej siene. Po 15. 3. 2024 bude distribuovaný formulár na prihlasovanie pasívnych účastníkov.

Seminár venovaný M. Opočenskej-Jeršovej. Aktuálne je zatiaľ prihlásených sedem príspevkov. Naplánované je stretnutie s režisérkou dokumentárneho filmu.

Zborník SSA 2022. V priebehu najbližších dní bude zborník po korektúrach a zalomený. Objednaná je tlač 200 ks.

Fórum archivárov. Povinné výtlačky Fóra archivárov sa už nebudú netlačiť, keďže ide o elektronický časopis.

Valné zhromaždenie. Termín online valného zhromaždenia, na ktorom budú predložené na schválenie správy o činnosti výboru, ako aj revíznej komisie za roky 2022 – 2024 je 13. apríla 2024. Správa o činnosti výboru, ako aj revíznej komisie sa pošle mailom vopred pred konaním valného zhromaždenia členom SSA, aby mali čas si ich prečítať. Stanovy sa zrejme nestihnú pripraviť. Bude navrhnutá na schválenie zmena štatútu Ceny E. Rákoša ako cena pre členov aj nečlenov SSA za publikačné výstupy venované archivistike.

Modrý štít. M. Orosová pošle e-mail členom SSA, či by mali záujem zastupovať SSA v Modrom štíte. Je to občianske združenie, u nás sa k tomu nehlási žiadna oficiálna inštitúcia. R. G. Maretta navrhol zaradiť zvolenie zástupcu SSA, ktorý by sa v jej mene angažoval v platforme Modrý štít na valné zhromaždenie SSA.

Reakcia na výmenu na poste riaditeľa SNA. SSA je občianske združenie, nie komora archivárov MV SR, ale to neznamená, že sa nemôžeme k situácii vyjadriť.

Wordpress. Preniesť doménu a zaregistrovať ju vieme aj bez aktuálneho správcu. Plán je ale urobiť s ním dohodu.

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 22. MARCA 2024 V BRATISLAVE

Program:

1. Podujatia 2024
2. Publikácie 2024
3. Valné zhromaždenie SSA
4. Stanovisko k výmene na poste riaditeľa SNA
5. Rôzne

Rokovanie sa uskutočnilo prezenčnou formou. Rokovanie otvorila a viedla M. Orosová.

Archívne dni 2024: M. Duchoň na úvod informoval o prebiehajúcich prípravách: technické zabezpečenie, sprievodný program, záštita. Z prihlásených 45 príspevkov bola z kapacitných dôvodov potrebná selekcia. M. Duchoň zašle všetkým prihláseným autorom e-mail s informáciou o akceptácii/neakceptácii ich príspevku. Formulár na prihlasovanie pripravila M. Bernát, M. Duchoň a J. Gubášová Baherníková po vzájomnej dohode buď ako Google dotazník, alebo MS Forms. Distribuovaný by mal byť najneskôr v polovici apríla s uzávierkou prihlášok do 19. mája 2024. Konferenčný poplatok ostane na úrovni z minulého roka: 20 € pre členov SSA a 40 € pre nečlenov SSA. Slávnostná večera sa bude konať v reštaurácii Budweiser na Cintorínskej ulici v Bratislave v menej formálnom duchu.

Archívna exkurzia: M. Orosová bude kontaktovať kolegov v Srbsku so žiadosťou o súčinnosť pri organizačnom zabezpečení exkurzie. Oznam s výzvou na prihlasovanie by mal byť zverejnený v najbližšom čísle Fóra archivárov 1/2024, ktoré vyjde v máji 2024.

Zborník SSA 2022: Š. Hrivňák informoval o zadaní do tlače a finančnom krytí. Dňa 24. apríla 2024 je plánovaná prezentácia zborníka na pôde Katedry archívnictva a muzeológie FiF Univerzity Komenského v Bratislave.

Archívny almanach: M. Orosová bude kontaktovať predsedu Spolku Pro Archivis Drahomíra Veličku so žiadosťou o spolufinancovanie nákladov spojených s tlačou časopisu.

Valné zhromaždenie SSA: Termín online valného zhromaždenia je presunutý na 27. apríla 2024. Plánovaný program: správa o činnosti za uplynulé dva roky, zmena frekvencie podujatí archívne dni a výročný seminár na dvojročnú striedavú periodicitu, návrh na zvýšenie členského a poskytnutie zľavy z členského pre ŤZP, novela stanov

*Členovia výboru a revíznej komisie SSA na zasadnutí 22. marca 2024 v Archíve Pamiatkového úradu SR.
Foto: Marta Švoliková.*

SSA, novela štatútu Ceny Elemíra Rákoša, diskusia o stanovisku k výmene riaditeľa SNA.

Stanovisko k výmene na poste riaditeľa SNA: Zakladajúci členovia SSA zaslali výzvu na zvolanie mimoriadneho valného zhromaždenia s cieľom, aby sa spoločnosť vyjadrila k spôsobu výmeny na poste riaditeľa SNA. Záležitosť bude v programe riadneho valného zhromaždenia SSA, kde sa prijme stanovisko k danej záležitosti.

Noví členovia: M. Švoliková informovala o jednej žiadosti o prijatie za člena. Prítomní členovia výboru jeho žiadosť jednohlasne prijali.

Plaketa SSA: Bola zadaná výroba 30 ks. Chýba však vhodný grafický podklad. R. G. Mareta požiada Margarétu Hernando o prekreslenie zobrazenia plakety do vektorového formátu.

Cena Elemíra Rákoša za štúdiu z oblasti archivistiky: návrh, aby bola cena spojená aj s finančnou odmenou, napr. 100 €.

X. seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva v roku 2025: návrh na venovanie seminára Františkovi Sedlákovovi pri príležitosti jeho nedeľtej 100-ročnice.

Odmena pre členov redakčných rád Archívneho almanachu a Fóra archivárov: zabezpečiť kúpu a odovzdanie darčkových poukážok do kníhkupectva, ktoré boli schválené na zasadnutí výboru SSA 19. 1. 2024.

Zapísala: Jana Gubášová Baherníková

Overila: Martina Orosová

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 19. APRÍLA 2024 V BRATISLAVE

Program:

1. Podujatia 2024
2. Publikácie 2024
3. Valné zhromaždenie SSA
4. Stanovy SSA
5. Rôzne

Rokovanie sa uskutočnilo hybridnou formou.

Archívne dni 2024. Prerokovaná bola nasledujúca agenda a organizačné záležitosti: príprava a distribúcia programu a prihláškového formulára, technické podmienky registrácie účastníkov a priestoru na prezentáciu pre sponzorov, harmonogram otvorenia konferencie, určenie moderátorov jednotlivých blokov, podrobnosti k organizácii sprievodných podujatí, exkurzií a spoločenského večera. Hlavná úloha – v čo najskoršom termíne distribuovať pozvánku a prihlášku.

Cena E. Rákoša. Štatút bol dávnejšie navrhnutý, pravdepodobne nebol prijatý. R. Mareta pripraví nový návrh, súčasťou bude odmena 100 € a diplom. Cena sa zakotví zároveň do stanov SSA s odkazom, že podmienky udelenia určuje samostatný štatút (obdobne ako plaketa SSA).

Valné zhromaždenie SSA. Poslať čo najskôr pozvánku s informáciou na pripojenie a podkladové materiály. Uskutoční sa online v sobotu 27. 4. 2024.

Stanovy SSA. Členovia výboru a revíznej komisie prerokovali zapracované aj nezapracované pripomienky. Otvorená ostala otázka zmena sídla SSA alebo aspoň vlastného P. O. Boxu. Prerokovaný bol tiež návrh rokovacieho poriadku SSA. Oba dokumenty budú predložené na schválenie na valnom zhromaždení SSA.

Rôzne. SSA bola doručená jedna žiadosť o členstvo, kandidátka bola jednohlasne všetkými prítomnými členmi prijatá.

Potvrdená bola prezentácia Zborníka SSA 2022 dňa 24. 4. 2024. Keďže v tento deň bude pohreb prof. J. Nováka, prezentácia zborníka sa stane súčasťou širšie poňatého spomienkového stretnutia archivárov na Katedre archívnictva a muzeológie Univerzity Komenského v Bratislave.

Plakety SSA sú už vyrazené a v dohľadnom čase by mali byť doručené.

Zapísala: Jana Gubášová Baherníková

Overila: Martina Orosová

ZÁPISNICA Z VALNÉHO ZHROMAŽDENIA SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV DŇA 27. APRÍLA 2024 PROSTREDNÍCTVOM PLATFORMY MS TEAMS

Program Valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov:

1. Otvorenie valného zhromaždenia
2. Návrh programu
3. Voľba mandátovej a návrhovej komisie
4. Správa o činnosti SSA za roky 2022 – 2024 vrátane správy o hospodárení
5. Správa revíznej komisie SSA
6. Návrh novely stanov Spoločnosti slovenských archivárov
7. Návrh na zvýšenie členského príspevku
8. Stanovisko k menovaniu nového riaditeľa SNA (odpoveď na Výzvu zakladateľov a členov SSA)
9. Diskusia k predneseným správam a jednotlivým bodom programu
10. Uznesenie mandátovej komisie
11. Hlasovanie
12. Návrh a uznesenie návrhovej komisie
13. Uzavretie valného zhromaždenia

AD 1) Otvorenie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov o 9:10 hod. otvorila predsedníčka SSA Mgr. Martina Orosová, PhD. Pri otvorení valného zhromaždenia SSA nebola prítomná nadpolovičná väčšina z celkového počtu 192 členov, preto sa v súlade so stanovami Spoločnosti slovenských archivárov začalo rokovanie o pol hodinu neskôr. Predsedníčka ho opäť otvorila o 9:45 hod.

AD 2) Návrh programu

Predsedajúca valného zhromaždenia predniesla návrh programu valného zhromaždenia SSA a dala o ňom hlasovať. Program bol jednomyselne schválený s nasledujúcimi bodmi:

1. Otvorenie valného zhromaždenia
2. Návrh programu
3. Voľba mandátovej a návrhovej komisie
4. Správa o činnosti SSA za roky 2022 – 2024 vrátane správy o hospodárení
5. Správa revíznej komisie SSA
6. Návrh novely stanov Spoločnosti slovenských archivárov
7. Návrh na zvýšenie členského príspevku
8. Stanovisko k menovaniu nového riaditeľa SNA (odpoveď na Výzvu zakladateľov a členov SSA)

9. Diskusia k predneseným správam a jednotlivým bodom programu
10. Uznesenie mandátovej komisie
11. Hlasovanie
12. Návrh a uznesenie návrhovej komisie
13. Uzavretie valného zhromaždenia

AD 3) Voľba mandátovej a návrhovej komisie

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov zvolilo členov mandátovej a návrhovej komisie.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo mandátovú komisiu v zložení:

členovia: Ivana Červenková, František Chudják a Jozef Meliš, ktorí si zvolili za predsedníčku Ivanu Červenkovú.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schválilo návrhovú komisiu v zložení: členovia: Mária Feješová, Štefan Hrivňák, Robert Gregor Mareta, ktorí si zvolili za predsedu Roberta Gregora Marettu.

AD 4) Správa o činnosti SSA za roky 2022 – 2024, vrátane správy o hospodárení

Správu o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov za roky 2022 – 2024 predniesla predsedníčka SSA Martina Orosová. Na úvod poskytla prehľad pätnástich zasadnutí výboru a revíznej komisie s prehľadom účasti jednotlivých členov. Zhrnula podujatia za uplynulé obdobie: archívne dni 2023 na tému Vodné diela v archívnych dokumentoch (Považská Bystrica, kaštieľ Orlové, 23. – 25. 5. 2023), cyklus Osobnosti slovenského archívnicka: 100-ročnica doc. Dariny Lehotskej (Bratislava, 9. 12. 2022) a Všestranný archivár Ján Milan Dubovský (*1930 – †2005), (Pezinok, 24. 11. 2023), odborná archívna exkurzia do Poľska (Wrocław, 21. 9. – 24. 9. 2023). Informovala aj o plánovanej exkurzii v tomto roku do Srbska (Novi Sad, Belehrad, október 2024). Vyzdvihla edičnú činnosť SSA. Osobitne poďakovala redaktorom Fóra archivárov, Archívneho almanachu, zborníkov SSA a Biografického slovníka slovenských archivárov. Fórum archivárov vychádza ako elektronický časopis 3x ročne. Informuje o všetkých aktuálnych oblastiach archívnicka u nás, prináša aj správy zo zahraničia. Záujem oň majú aj v knižniciach okrem tých, ktoré majú právo povinného výtlačku. Archívny Almanach, ktorý vznikol ako reakcia na nevydávanie Slovenskej archivistiky, vychádzal doteraz s ročnou periodicitou. Drahomír Velička však informoval SSA o rozpustení spoluvydavateľa Spolok Pro Archivis. Otázka ďalšieho pokračovania časopisu, prípadne jeho

formy je nateraz otvorená. Ročník 2023 ale určite vyjde. Zborník SSA vychádza (okrem ročníka 2013) každoročne s príspevkami z podujatí SSA (Archívne dni a cyklus Osobnosti slovenského archívnictva). Automatické vydávanie konferenčných príspevkov nie je samozrejme ani vo väčších spoločnostiach, napriek tomu túto prax chceme zachovať. Výtlačok zborníka môžu členovia SSA získať zadarmo. Taktiež je pre vysoké náklady na tlač a distribúciu otvorená otázka jeho vydávania do budúcnosti iba v elektronickej forme. V roku 2023 bol zavŕšený dlhoročný proces tvorby Biografického slovníka slovenských archivárov. V číslach: 4 hlavní redaktori, 297 autorov hesiel, 967 biografických hesiel, 17 úvodných kapitol a 914 strán. Spoluvydavateľom bolo Ministerstvo vnútra SR, ktoré hradilo tlač publikácie, na zalomenie získala SSA grant Nadácie SPP. M. Orosová ďalej informovala o už existujúcej spolupráci so zahraničnými archívnymi spoločnosťami. O spoluprácu so SSA sa aktívne zaujímajú kolegovia zo Srbska a Poľska. Obe zmluvy o spolupráci by mali byť podpísané v priebehu roka 2024. SSA sa v rámci medzirezortného pripomienkového konania vyjadrovala k novele vyhlášky č. 628/2002 Z. z., k dokumentom *Stratégia ochrany archívnych dokumentov na roky 2022 – 2026* a *Národná koncepcia rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028*. SSA však nie je partner pre Ministerstvo vnútra SR a svoje pripomienky môže podávať iba ako verejnosť. V prezentácii však predsedníčka SSA priznala aj to, čo z plánov sa zatiaľ nedarí plniť: webové sídlo archivari.sk, získavanie externých zdrojov z projektov, grantov a od sponzorov, vzdelávací projekt Slovak Archive Academy, rozširovanie členskej základne. Na záver predniesla návrh na zmenu periodicity archívnych dní a cyklu Osobnosti slovenského archívnictva tak, že by sa pri dvojročnej periodicite vzájomne striedali: párnny rok archívne dni; nepárnny rok cyklus Osobnosti. Tento návrh je vyvolaný neustále sa zvyšujúcou finančnou a časovou náročnosťou ich príprav. Takto bude možné podujatia pripraviť na ešte vyššej úrovni a zároveň sa venovať aj iným aktivitám, ktoré sú teraz v úzadí.

Čiastkovú správu o hospodárení predniesla hospodárka SSA Mgr. Marta Švoliková. Kompletná správa o hospodárení za celé funkčné obdobie výboru SSA bola prednesená na valnom zhromaždení v roku 2022 a ďalšia bude následne v roku 2026 pri ukončení funkčného obdobia súčasného výboru SSA.

Diskusia:

V diskusii sa členovia poďakovali za doterajšiu činnosť výboru SSA, vyjadrovali sa za zachovanie

edičnej činnosti v akejkoľvek forme (papierová alebo elektronická) ako dobrého spôsobu naplňania poslania SSA, súhlasili s dôvodmi a návrhom na zmenu periodicity archívnych dní, privítali by organizovanie menších a na organizáciu menej náročných pracovných workshopov ku konkrétnym aktuálnym otázkam z oblasti archivistiky, priklonili sa k tomu, že SSA nemá ako občianske združenie riešiť všetky problémy archívnictva, na to existujú príslušné štátne orgány, ale venovať sa tým oblastiam, ktoré prislúchajú občianskemu združeniu, napr. vzdelávanie.

AD 5) Správa revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov

Čiastkovú správu revíznej komisie SSA predniesol jej predseda František Chudják. Kontrolná činnosť je vykonávaná najmä účasťou na zasadnutiach výboru SSA s poradným hlasom, výdavky sú odsúhlasované na výbore SSA a členovia revíznej komisie SSA sa k nim vyjadrujú. Hospodárenie za roky 2022 a 2023 je v poriadku, výdavky nevykazujú známky nehospodárnej správy a všetky doklady spĺňajú požadované náležitosti. M. Orosová doplnila, že daňové priznanie za SSA pripravuje profesionálny platený účtovník.

Po tomto bode nasledovala prestávka od 11:30 – 11:45 hod. Rokovanie pokračovalo o 11:50 hod.

AD 6) Návrh novely stanov Spoločnosti slovenských archivárov

M. Orosová v krátkosti zhrnula zmeny, ktoré boli vykonané v stanovách. Predovšetkým precizovanie viacerých ustanovení, bez radikálnej zmeny obsahu vyplývajúce zo zmien, ktoré sa udiali v SSA aj mimo nej za obdobie od poslednej úpravy stanov. Napr. pridanie udeľovania Ceny Elemíra Rákoša za významné texty z oblasti archivistiky, pridanie možnosti pre študentov prihlásiť sa za člena SSA, možnosť v prípade potreby predĺžiť funkčné obdobie výboru SSA, doplnenie ustanovenia o štatutárovi SSA a pod.

Diskusia:

Členovia adresovali výhradu na neskorú distribúciu podkladov na valné zhromaždenie. Predsedníčka SSA chybu uznala a informovala o príprave rokovacieho poriadku, ktorý ustanovuje povinnosť včas zasielať podklady na rokovanie. Bola vznesená námietka, že v návrhu stanov je bod, že štatúty schvaľuje iba výbor, pričom takéto normy by mali byť prijímané valným zhromaždením. Aj napriek tomu, že takýto postup je zdĺhavý a nepružný, ná-

vrh bol akceptovaný a boli zmenené príslušné ustanovenia v návrhu stanov SSA. Členovia ďalej diskutovali o postupe pri zániku a prípadnom obnovení členstva v SSA najmä z dôvodu neplatenia členských príspevkov. V princípe súhlasili s praxou vyzvať dlžníka na doplatenie, pričom treba rozlišovať medzi svojvoľným neplatením a neplatením z vážneho dôvodu alebo zo zábudlivosti. Presný postup, ako postupovať v prípade, keď sa doplatenie členského výmôcť nepodarí, bude ošetrovať rokovací poriadok.

Výsledok hlasovania o prijatí stanov SSA podľa pozmeneného návrhu, ktorý vyplynul z diskusie: **za 22, proti 0, zdržal sa 2.**

AD 7) Návrh na zvýšenie členského príspevku

M. Orosová predložila návrh na zvýšenie členského príspevku z dôvodu neustáleho zvyšovania všetkých nákladov, ktoré sa týka aj SSA. Zápisné by ostalo na pôvodnej sume 10 €. S návrhom 15 € (znížené v polovičnej výške 7,50 €) v diskusii súhlasili všetci, ktorí sa prihlásili. Nik nemal voči návrhu námietky.

Výsledok hlasovania o návrhu na zvýšenie členského príspevku: **za 22, proti 0, zdržal sa 2.**

AD 8) Stanovisko k menovaniu nového riaditeľa SNA (odpoveď na Výzvu zakladateľov a členov SSA)

M. Orosová zhrnula výzvu, ktorú jej adresovalo niekoľko členov SSA, ktorí vyzvali predsedníčku a výbor spoločnosti, aby neodkladne zaujali odborné stanovisko k situácii, ktorá vznikla neodôvodneným odvolaním riaditeľa Slovenského národného archívu a obsadením tejto štátnozamestnaneckej funkcie politickým rozhodnutím neodborníkom bez výberového konania. Celé znenie bolo zaslané ako príloha k pozvánke na valné zhromaždenie. Členovia výboru o tejto záležitosti viackrát diskutovali, ako sa k tomu postaviť tak, aby to malo zmysel. Určite je potrebné reagovať, aj keď to na už vzniknutej skutočnosti nič nezmení, ale SSA si potrebuje zachovať tvár, že s takýmito neodbornými a hlavne netransparentnými zmenami, ktoré aktuálne prebiehajú naprieč rezortmi, zásadne nesúhlasíme.

Diskusia:

Diskutujúci sa zhodli, že je potrebné ohradiť sa voči neodbornej a najmä netransparentnej výmene na poste riaditeľa SNA bez výberového konania. Takýto postup je nebezpečný do budúcnosti aj pre ďalšie archívy, ak by sa obsadzovanie miest riaditeľov

archívov a iných riadiacich pracovníkov v archívoch týmto spôsobom stalo normou. Následne by bolo vhodné upozorňovať aj na ďalšie nedostatky, ktoré ohrozujú činnosť archívov. Vzhľadom na priebeh diskusie M. Orosová navrhla, aby valné zhromaždenie zaviazalo výbor SSA pripraviť v mene SSA stanovisko, v ktorom budeme protestovať proti spôsobu, akým sa zmena na poste riaditeľa SNA udiala a toto vyjadrenie komunikovať zasielateľom výzvy, verejnosti, partnerom, médiám.

Výsledok hlasovania o návrhu zaviazat výbor sformulovať a zverejniť negatívne stanovisko k výmene riaditeľa SNA: **za 22, proti 0, zdržal sa 2.**

AD 9) Diskusia k predneseným správam a jednotlivým bodom programu

Diskusia prebiehala priebežne ku každému prednesenému bodu programu.

Od 14:00 do 14:10 hod. bola vyhlásená prestávka, počas ktorej mandátová a návrhová komisia sformulovala svoje uznesenia. Počas prestávky M. Bernát poukázal na komplikáciu s dodržiavaním legislatívy v oblasti ochrany osobných údajov. U časti členov výbor SSA disponuje na komunikáciu iba pracovnými e-mailovými adresami, na ktoré sa napr. v prípade štátnych archivárov nemôžu členovia prihlásiť mimo svojho pracoviska, čo znemožňuje pružnú komunikáciu aj pri zvolávaní valného zhromaždenia. Pravdepodobne sa viacerí členovia nedostali k e-mailu s informáciami potrebnými k účasti na valnom zhromaždení. Rokovanie pokračovalo o 14:17 hod.

AD 10) Uznesenie mandátovej komisie

Uznesenie mandátovej komisie predniesla jej predsedníčka Ivana Červenková. Pri otvorení valného zhromaždenia nebola prítomná nadpolovičná väčšina členov, preto sa rokovanie v súlade so stanovami SSA začalo o pol hodinu neskôr. Mandátová komisia sa uzniesla, že valné zhromaždenie je spôsobilé uznášať sa. Následne prítomní členovia hlasovali:

- za program valného zhromaždenia: **23 za, 0 proti, 0 sa zdržalo,**
- za návrh členov mandátovej komisie: **22 za, 0 proti, 1 sa zdržal,**
- za návrh členov návrhovej komisie: **22 za, 0 proti, 1 sa zdržal,**
- za návrh stanov SSA: **22 za, 0 proti, 2 sa zdržali,**
- za návrh na zvýšenie ročného členského príspevku: **22 za, 0 proti, 2 sa zdržali,**

- za návrh zaviazat' výbor SSA vypracovať stanovisko k zmene na poste riaditeľa SNA: **22 za, 0 proti, 2 sa zdržali**.

AD 11) Hlasovanie

Hlasovanie prebiehalo priebežne ku každému prednesenému bodu programu.

AD 12) Návrh a uznesenie návrhovej komisie

Návrh uznesenia z valného zhromaždenia predniesol predseda návrhovej komisie Robert Gregor Maretta:

Valné zhromaždenie SSA schvaľuje:

- úpravu stanov SSA s platnosťou od 1. 5. 2024;
- zvýšenie členského príspevku na 15,- € s platnosťou od 1. 1. 2025.
- Valné zhromaždenie SSA berie na vedomie:
- správu o činnosti SSA, správu o hospodárení SSA a správu revíznej komisie SSA;
- organizovanie konferencie Archívne dni v SR v dvojročnom intervale;
- uznesenie mandátovej komisie.

Valné zhromaždenie SSA na základe kritickej výzvy niektorých členov SSA zaväzuje výbor SSA k vydaniu nesúhlasného stanoviska k spôsobu výmeny na poste riaditeľa SNA bez transparentného výberového konania.

Uznesenie z valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov podľa predneseného návrhu bolo schválené a prijaté s nasledujúcim výsledkom hlasovania: za 23, proti 0, zdržal sa 1.

AD 13) Uzavretie valného zhromaždenia

Valné zhromaždenie sa konalo online formou prostredníctvom aplikácie MS Teams. Pripojenie, prenos a technické podmienky boli vyhovujúce. Niektorým zúčastneným členom nefungoval mikrofón, svoje názory prezentovali písomnou formou v komunikačnom čete.

R. G. Maretta ešte podotkol, že zomreli postupne všetci čestní členovia SSA, bolo by dobré zaslať výzvu na nomináciu nových čestných členov.

Záverečné slovo predniesla predsedníčka SSA Martina Orosová, poďakovala prítomným za účasť a aktívnu diskusiu, všetkých pozvala na nadchádzajúce XXVII. archívne dni v SR v Bratislave a o 14:30 uzavrela valné zhromaždenie.

Dňa 27. 4. 2024

Zapísala: Jana Gubášová Baherníková, tajomníčka SSA
Overili: Martina Orosová, predsedníčka SSA
Robert Gregor Maretta, podpredseda SSA

Prílohy:

Správa revíznej komisie SSA

Správa o činnosti SSA vrátane správy o hospodárení

SPRÁVA O ČINNOSTI REVÍZNEJ KOMISIE SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV ZA ROKY 2022 – 2024

Revízna komisia SSA od svojho zvolenia na valnom zhromaždení Spoločnosti slovenských archivárov (SSA) v roku 2022 pracuje v zložení: František Chudják, Jozef Meliš, Eva Greschová.

Revízna komisia svoju kontrolnú právomoc vykonáva už tradične najmä prítomnosťou jej členov na všetkých zasadnutiach výboru SSA bez hlasovacieho práva, no s aktívnym vyjadrením názoru. Členovia komisie sa podieľali aj na príprave archívnych dní, seminárov o osobnostiach a edičnej činnosti Spoločnosti slovenských archivárov. Revízna komisia kládla dôraz na sledovanie plnenia úloh spojených so základným poslaním SSA, pričom sa zamerala prioritne na kontrolu hospodárenia a nakladania s financiami SSA.

Členovia revíznej komisie raz do roka vykonávajú kontrolu vedenia účtovníctva, súvisiacej dokumentácie a daňových priznaní. Na základe týchto kontrol možno konštatovať, že všetky účtovné doklady súvisiace s hospodárením SSA spĺňajú ustanovenia platných predpisov o vedení jednoduchého účtovníctva. Údaje na nich uvedené súhlasia so záznamami v účtovnej knihe. Pri kontrole účtovných dokladov za hodnotené obdobie neboli zistené žiadne nedostatky. Použitie finančných prostriedkov bolo v súlade s platnými zásadami našej spoločnosti a v duchu kolektívneho súhlasu jej výboru (rozhodovalo sa hlasovaním). Treba konštatovať, že boli použité vždy na účel, na ktorý boli poskytnuté. Možno potvrdiť hospodársku bilanciu za jednotlivé roky 2022 – 2023 a za obdobie od 1. januára do 31. marca 2024 a vysloviť spokojnosť s činnosťou hospodárky Marty Švolikovej, ktorá je spolu s predsedníčkou spoločnosti Martinou Orosovou zodpovedná za správu majetku.

V Bratislave, 26. apríla 2024

František Chudják,
predseda revíznej komisie SSA

SPRÁVA O ČINNOSTI SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 2022 – 2024

Obsah

Úvod	18
1. Základné informácie	19
2. Činnosť výboru	20
3. Členská základňa	22
4. Archívne dni v Slovenskej republike	22
4.1 XXVI. archívne dni v Slovenskej republike	22
5. Osobnosti slovenského archívnictva	
5.1 100-ročnica doc. Dariny Lehotskej	23
5.2 Všestranný archivár Ján Milan Dubovský (*1933 – †2005)	24
6. Odborné exkurzie	
6.1 Poľsko, Vroclav, 21. – 24. septembra 2023	25
7. Zahraničná spolupráca	25
7.1 Poľsko: Derniéra výstavy Od Vyšehradu po Vyšehrad	26
7.2 Maďarsko: Putovná konferencia maďarských archivárov a archivárov	26
7.3 Medzinárodná rada archívov: 9. výročná konferencia ICA	26
7.4 Česko: 19. celostátní archivní konference	27
7.5 Poľsko: 13. Varšavský archívny piknik 2023	27
7.6 Poľsko: 15. národný archívny seminár	27
7.7 Rakúsko: 42. Österreichischer Archivtag	28
7.8 Chorvátsko: 54. archívna konferencia	28
8. Edičná a publikačná činnosť	
8.1 Fórum archivárov	28
8.2 Zborník Spoločnosti slovenských archivárov	29
8.3 Archívny almanach	29
8.4 Biografický slovník slovenských archivárov	30
9. Prehľad hospodárenia	32

Úvod

Po rokoch obmedzení kvôli pandémie sa činnosť občianskeho združenia Spoločnosť slovenských archivárov (SSA, spoločnosť) opäť vrátila k tradičnému spôsobu organizácie podujatí. Zároveň sme si z časov lockdownov odniesli nové zručnosti z digitálneho prostredia a elektronickej komunikácie, ktoré sme úspešne zaviedli najmä do práce výboru. Aktívne sme informovali o živote našej spoločnosti na sociálnej sieti Facebook, pridali sme nové príspevky na kanál YouTube, otvorili sme profil

na LinkedIn a zriadili pracovné prostredie v rámci Microsoft 365. Online zasadnutia výboru sa ukázali ako výborná alternatíva prezenčných zasadnutí, nielen pre svoju jednoduchosť, ale aj nevyhnutnú operatívnosť.

Najviac nás potešilo, že po nútenej prestávke sme sa mohli opäť všetci stretnúť na našom najväčšom a najdôležitejšom podujatí – archívnych dňoch. Spolu s Archívom Slovenskej akadémie vied a jeho vedúcou Janou Gubášovou Baherníkovou sme v máji 2022 pripravili XXV. archívne dni v SR na Smolenickom hrade. *Archontológia* v archívnom a historickom výskume mala byť pôvodne témou pre XXIV. archívne dni v SR v roku 2021. Tie sme však zo známych dôvodov realizovali – ako jedna z prvých organizácií na Slovensku – online formou. Možno si spomínate na bohatú diskusiu o *Archívoch v dobe pandemickej*. Romantické prostredie Smolenického hradu nás privítalo krásnym počasím v dobrej nálade, ktorá sa niesla počas celého, mimoriadne kvalitného rokovania. Najmä prednášky mladých kolegov a kolegýň ma presvedčili, že nám vyrástla nová generácia výskumníkov, ktorí majú pred sebou bohatú vedeckú kariéru, v čom im úprimne držím palce. Smolenice boli zároveň svedkom volebného valného zhromaždenia, z ktorého vzišiel nový výbor SSA so „starou“ predsedníčkou.

Ešte sme si ani nestačili vydýchnuť po archívnej konferencii a už sme mali na stole *Stratégiu ochrany archívnych dokumentov na roky 2022 – 2026 a Národnú koncepciu rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028*, ku ktorým sme spracovali návrh úprav v rámci medzirezortného pripomienkového konania cez právny a informačný portál Slov-Lex. Rovnako sme spracovali pripomienky k novele archívnej vyhlášky č. 628/2002 Z. z., ktoré sme prerokovali s odborom archívov a registratúr MV SR. V novembri 2022 sme si v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave slávnostne uctili významnú osobnosť slovenského archívnictva – docentku Darinu Lehotskú.

Začiatkom roka 2023 sme sa už naplno venovali príprave XXVI. archívnych dní v SR v Orlovom, ktoré by sme ťažko zvládli bez neutíchajúcej energie vedúcej archívneho pracoviska v Považskej Bystrici Heleny Hollej, ktorá sa po odstúpení Marty Bednárovej zároveň stala novou členkou výboru. Považie a jeho vodné kaskády si žiadalo „vodnú“ tému, preto sa konferencia niesla na vlne *Vodných diel v archívnych dokumentoch*. Atraktívne prostredie kaštieľa v Orlovom prilákalo stovku slovenských účastníkov i mnohých zahraničných hostí, ktorí si, veríme, odniesli nezabudnuteľné zážitky. Osobnosťou roka

2023 bol Všestranný archivár Ján Milan Dubovský. Venovali sme mu jesenný seminár v Pezinku zorganizovaný za výdatnej pomoci Márie Feješovej, Štefana Hrivňáka a archivárov z modranského archívu. Naša výborová kolegyňa Marta Bednárová nám zase nezištne pomohla vydať sa na poznávaciu cestu do nádherného poľského mesta Vroclav. Disciplinovaná skupina archivárov a archivárook navštívila za krátky čas hneď niekoľko miestnych pamäťových inštitúcií. Popri iných činnostiach sme v roku 2023 napísali, podľa mňa skvelý, projekt Slovak Archive Academy. Žiadali sme grant z fondu ICA pre medzinárodný rozvoj archívov (FIDA) no, žiaľ, neuspeli sme. Bola by však škoda zahodiť potenciál myšlienky celoživotného vzdelávania archivárov, preto budeme skúšať a hľadať možnosti jeho realizácie aj v budúcnosti.

Čo sa nám však podarilo a za čo sa rozhodne nemusíme hanbiť, je *Biografický slovník slovenských archivárov*. Monumentálne kolektívne dielo vyše troch stovák autorov, štyroch nesmierne výkonných editorov – Henriety Žažovej, Štefana Hrivňáka, Márie Feješovej, Mareka Rímskeho – a jednej zázračnej grafičky Margaréty Hernando sa nám s finančnou podporou odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR podarilo úspešne zrealizovať. Tentoraz sme uspeli aj so žiadosťou o dotáciu z Nadácie SPP a pred letom 2023 sme naplno rozbehli distribúciu prvých výťažkov.

Edičná a publikačná činnosť je vôbec niečo, čo sa našej spoločnosti darí zhmotňovať, aj keď často za cenu ohromných osobných obetí. Z každoročných aktivít – archívne dni a seminár Osobnosti slovenského archívnictva – pripravíme tlačený, recenzovaný zborník. Trikrát ročne sa vaša elektronická pošta zaplní takmer stostranovým časopisom *Fórum archivárov*. V našom portfóliu je už aj odborná ročenka *Archívny almanach*. Za každým publikačným výstupom, a je jedno či tlačeným, či elektronickým, stojí kolektív ľudí, ktorí pracujú vo svojom voľnom čase, bez nároku na honorár, no s vierou, že robia zmysluplnú prácu, ktorú snáď čitatelia ocenia. Milí čitatelia, prosím, nezabúdajte na ľudí, ktorí pre vás pripravujú tieto vskutku kvalitné publikačné výstupy. Nemusíte im hneď písať ďakovné správy, aj keď aj tie by ich iste potešili. Staňte sa odberateľmi a čitateľmi týchto diel či dokonca ich prispievateľmi, autormi alebo recenzentmi. Budete v dobrej spoločnosti!

Vo výročnej správe vám ponúkame prehľad všetkých aktivít Spoločnosti slovenských archivárov za funkčné obdobie od mája 2022 do apríla 2024, ako aj prehľad hospodárenia. Verím, že bohatá činnosť

našej spoločnosti priláka do našej komunity nové, svieže tváre, ktoré túžia realizovať sa aj mimo vychodených pracovných koľají. Medzi archivármi a archivárkami je totiž vždy dobrá nálada a živá radosť z poznávania minulého i toho súčasného sveta.

Martina Orosová, predsedníčka

1. ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE

Obchodné meno:	Spoločnosť slovenských archivárov
Právna forma:	občianske združenie
Dátum vzniku:	4. 4. 1990
Adresa sídla:	Drotárska cesta 4072/42, 840 05 Bratislava 45
Územná pôsobnosť:	Slovenská republika
IČO:	360 692 21
DIČ:	20 218 765 79
Peňažný ústav:	Slovenská sporiteľňa, a. s.
Číslo účtu:	SK59 0900 0000 0000 1148 2674

Spoločnosť slovenských archivárov združuje archivárov, správcov registratúr a vysokoškolských pedagógov s cieľom podieľať sa na rozvoji slovenského archívnictva, pôsobiť na odborný rast svojich členov a poskytovať im platformu na výmenu názorov, poznatkov a skúseností z oblasti archívnictva a správy registratúry.

Svoje ciele dosahuje organizovaním odborných konferencií, seminárov, spoločenských podujatí a odborných exkurzií a študijných zájazdov. Vydáva časopis s názvom *Fórum archivárov*, *Zborník SSA* a iné neperiodické publikácie a materiály informujúce o slovenskom archívnictve a o svojej činnosti.

SSA vypracúva pre Ministerstvo vnútra SR iniciatívne návrhy a odporúčania týkajúce sa koncepcie archívnej práce, spolupracuje na príprave právnych predpisov a metodických pokynov pre archívne činnosti. SSA vypracúva návrhy a odporúčania týkajúce sa výučby archívnictva.

SSA upozorňuje Ministerstvo vnútra SR, iné štátne orgány či slovenskú verejnosť na prípady, v ktorých by bola ohrozená niektorá súčasť archívneho dedičstva Slovenskej republiky, alebo ak by bola akýmkoľvek spôsobom ohrozená či sťažená možnosť archivárov plnohodnotne zabezpečovať ochranu, preberanie, sprístupňovanie a využívanie archívneho dedičstva Slovenskej republiky.

SSA spolupracuje s organizáciami podobného zamerania v Slovenskej republike a v zahraničí.

SSA je členom Medzinárodnej rady archívov v Paríži v kategórii B – archívne spoločnosti a je evidovaná pod číslom B 261.

2. ČINNOSŤ VÝBORU

Zloženie Výboru SSA v rokoch 2022 – 2024:

Predseda: Mgr. Martina Orosová, PhD.

Podpredseda: Mgr. Robert Gregor Mareta, PhD.

Tajomníčka: Mgr. Jana Gubášová Baherníková, PhD.

Hospodárka: Mgr. Marta Švolíková

Členovia

výboru: Mgr. Marta Bednárová
(do 18. 3. 2023)
Mgr. Michal Bernát, PhD.
Mgr. Lenka Bernátová, PhD.
Mgr. Mária Feješová, PhD.
Mgr. Helena Hollá (od 18. 3. 2023)
prof. PhDr. Juraj Šedivý, MAS, PhD.

Revízná komisia:

Predseda: PhDr. František Chudják, PhD.

Členovia: Mgr. Jozef Meliš, PhD.

Mgr. Eva Greschová

Výbor SSA bol zvolený valným zhromaždením SSA, ktoré sa konalo dňa 27. mája 2022 v Smoleniciach. Na najbližšom zasadnutí výboru 7. júna 2022 bolo zvolený nový podpredseda Robert Gregor Mareta, ktorý po dlhých rokoch vystriedal Juraja Roháča, nová tajomníčka Jana Gubášová Baherníková nahradila Štefana Hrivňáka a post hospodárky na-

ďalej zastáva Marta Švolíková. Revízná komisia si spomedzi seba zvolila predsedu Františka Chudjáka. Na uvoľnenú pozíciu hlavnej redaktorky časopisu Fórum archivárov po Kataríne Kučerovej Bodnárovej bola vymenovaná Mária Feješová.

Registratúra SSA a jej publikačné výstupy sú naďalej uložené v Archíve Pamiatkového úradu SR. Na tomto mieste sa zvyčajne konali aj zasadnutia výboru od júna 2022 do apríla 2024. Niektoré zasadnutia sa realizovali online formou cez aplikáciu zoom. Prehľad účasti členov výboru na zasadnutiach ponúka tabuľka 1.

Zasadnutí sa pravidelne zúčastňovali aj členovia revíznej komisie, každý podľa svojich možností. Podľa potreby sme prizývali aj hosti z iných inštitúcií. Po zvolení nového predsedu Sekcie archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti na výborových poradách participoval aj Štefan Hrivňák.

V zložení výboru nastala v priebehu funkčného obdobia personálna zmena. Po dobrovoľnom odstúpení Marty Bednárovej písomným oznámením zo dňa 17. marca 2023 sa na základe volieb na valnom zhromaždení v zmysle stanov SSA novou členkou výboru stala Helena Hollá.

Nijako sa nezmenšili ani administratívne povinnosti výboru, ktorými sú zatažené najmä predseda, tajomníčka a hospodárka. Aj v tomto období do ich práce patrilo vybavovanie korešpondencie, vedenie registratúrneho denníka, zabezpečenie fungovania bankového účtu a transparentnosť bankových operácií, prieskum trhu, nákup rôznych po-

Členovia výboru	7. 6. 2022	10. 10. 2022	25. 11. 2022	12. 1. 2023	9. 3. 2023	17. 3. 2023	5. 5. 2023	20. 6. 2023	6. 10. 2023	3. 11. 2023	8. 12. 2023	19. 1. 2024	16. 2. 2024	22. 3. 2024	19. 4. 2024	vyhodnotenie osobnej účasti
Bednárová, Marta	✓	x	✓	✓	x	✓										67%
Bernát, Michal	✓	x	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x	73%
Bernátová, Lenka	✓	x	✓	✓	x	✓	x	✓	✓	✓	x	✓	x	x	✓	60%
Feješová, Mária	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	87%
Gubášová Baherníková, Jana	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	93%
Hollá, Helena							x	x	x	x	x	x	x	✓	x	11%
Mareta, Róbert Gregor	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	93%
Orosová, Martina	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	100%
Šedivý, Juraj	✓	✓	✓	✓	x	✓	x	✓	x	✓	✓	✓	x	✓	✓	73%
Švolíková, Marta	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	87%
vyhodnotenie za výbor	100%	44%	78%	100%	56%	100%	67%	78%	78%	89%	78%	89%	59%	78%	78%	
Členovia revíznej komisie																
Greschová, Eva	✓	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	7%
Chudják, František	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	x	✓	✓	x	x	✓	✓	60%
Meliš, Jozef	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	80%

Tabuľka 1. Prehľad zasadnutí výboru a účasti členov

Obr. 1. Členovia výboru SSA na prvom zasadnutí 22. júna 2022. Zdroj: Archív M. Orosovej.

trieb a tovarov, uzatváranie zmlúv, registrácia združenia ako prijímateľa 2 % daní z príjmu u notára, evidencia účtovných dokladov a podávanie daňového priznania, korešpondencia so zahraničnými partnermi, komunikácia so sponzormi a partnermi, skladovanie publikácií, distribúcia povinných a autorských výtlačkov, podávanie projektov a pod.

V roku 2023 sme sa stali úspešnými prijímateľmi dotácie Nadácie SPP na vydanie Biografického slovníka slovenských archivárov, no neuspeli sme s projektom SLOVAK ARCHIVE ACADEMY vo fonde FIDA (Fund for the International Development of Archives), ani s projektom *Ženy v archívnych prameňoch* vo Fonde na podporu umenia.

Hlavnými témami zasadnutí výboru bola organizácia pravidelných akcií, najmä archívnych dní, seminárov a exkurzií. Rastúca záťaž na každého člena výboru ukazuje čoraz väčšiu náročnosť dobrovoľníckej práce. Medzi členmi výboru sa preto ukotvila myšlienka organizovať archívne dni a seminár striedavo, jeden rok len archívne dni, druhý rok len seminár. Exkurzie by boli pravidelne každý rok. Archívne dni zároveň predstavujú čoraz väčšie finančné bremeno, čo určite cítia aj samotní členovia. Vzhľadom na špecifickosť našej profesie má systematický fundraising svoje limity a úplne chápeme, že kapacity našich stálych sponzorov nie sú nekonečné.

Nekonečné nie sú ani možnosti členov výboru. Prvý polrok každého roku totiž venujeme príprave archívnych dní a neostáva nám priestor ani energia na iné aktivity, ktorým by sme sa chceli venovať, ako je napríklad webové sídlo. Priznávame, že web archivari.sk je skutočnou hanbou nášho združenia a ospravedlňovanie finančnými a personálnymi argumentmi už v dnešnom svete neobstojí.

K náročným činnostiam členov výboru patrí tiež edičná práca. Spoločnosť slovenských archivá-

rov je vlastne serióznym vydavateľstvom, no stojí výlučne na dobrovoľníckej práci. Okrem platených grafických a tlačiarenských služieb pracujú redaktori, editori, recenzenti i samotní autori bez nároku na honorár, čo je z dlhodobého hľadiska neudržateľné. Samotné uskladnenie, no najmä distribúcia tlačených výstupov je pritom mimoriadne náročná. Nemáme personálne ani materiálne kapacity rozosielať napríklad Zborník SSA každému členovi, aj keď to pokladáme za členský bonus. Pohrávame sa preto s myšlienkou vydávať len elektronické publikácie a sumu, ktorú investujeme do tlače, by sme radšej priznali ľuďom, ktorí na publikačných výstupoch pracujú. Samozrejmosťou by boli aj autorské honoráre.

Víziou členov výboru je formovať SSA ako platformu pre celoživotné vzdelávanie archivárov. To je idea, ktorá hýbe svetovým archívnictvom, a považujeme ju za cestu s veľkým rozvojovým potenciálom. Veľa práce sme už pritom urobili, veď odborné podujatia a výstupy z nich sú tiež formou vzdelávania. Úzko s tým súvisí aj webové sídlo, ktoré by sme chceli pretvoriť na centrálny portál slovenského archívnictva. Témy, ktoré je možné komunikovať v online priestore, sú nekonečné. V nadväznosti na to treba spomenúť aj naše plány s tvorbou videí, podcastov či dokumentárnych filmov. Uvedomujeme si, že svet moderných technológií si žiada nový prístup aj v práci archivárov a máme veľkú chuť vydať sa na cestu zásadnej modernizácie našej činnosti.

Bez správnych ľudí, ich nápadov a aktívnej práce však naše plány ostávajú len snami. Uvítali by sme činorodejšiu a iniciatívnejšiu pomoc členskej základne. Dennodenne si preto kladieme otázky ako vyburcovať členov k väčšej agilnosti, ako obohatiť naše rady o mladých archivárov a archivárky, ako zapojiť správcov registratúr, ako pritiahnuť archivárov z cirkevného sveta či súkromného sektora.

Skladajúc účty valnému zhromaždeniu a očakávajúc rezultat nad našimi činmi sa s týmito otázkami obraciame aj na členskú základňu našej spoločnosti. Dúfame, že úprimné priznanie problémov, s ktorými sa boria členovia výboru (a dobrovoľne aj členovia revíznej komisie či redaktori Fóra archivárov) nebudú členovia a členky Spoločnosti slovenských archivárov chápať ako nariekanie či sťažnosť, ale skôr ako výzvu na rozdelenie sa o nápady a diskusiu o možných riešeniach.

Martina Orosová

3. ČLENSKÁ ZÁKLADŇA

Členskú základňu Spoločnosti slovenských archivárov tvoria fyzické osoby, ktorých prijatie za členov občianskeho združenia schvaľuje výbor hlasovaním na svojom zasadnutí. Fyzické osoby, ktoré súhlasia s poslaním združenia, sa do SSA prihlasujú vyplnením prihlášky. Formulár prihlášky je k dispozícii na webovom sídle archivari.sk. Od roku 2018 je súčasťou prihlášky Informácia o spracúvaní osobných údajov a o právach dotknutej osoby v súlade s GDPR. Podľa stanov SSA sú členovia povinní po prijatí za člena SSA uhradiť jednorazový členský príspevok vo výške 10,00 € a ročný členský príspevok vo výške 10,00 €. Ročný členský príspevok sú členovia povinní uhradiť do 1. júna príslušného kalendárneho roka. Z dôvodu dlhodobej práceneschopnosti, materskej/rodičovskej dovolenky, nezamestnanosti, zlej sociálnej situácie či iných dôvodov môžu členovia požiadať o zníženie ročného členského príspevku o polovicu.

Členská základňa je značne dynamická, mení sa nielen prihlasovaním nových členov a odhlasovaním členov zo združenia, ale aj odchodom do dôchodku či úmrtím. Dôchodcovia, samozrejme, môžu byť naďalej členmi SSA, pričom platia znížený ročný členský príspevok. Mnohí členovia však odchodom zo zamestnania neuvedú zmenu svojich kontaktných údajov a výbor SSA sa s nimi nevie spojiť, najmä v prípade, že komunikácia sa uskutočňovala elektronickou poštou cez pracovnú adresu. Keď prestanú platiť členské poplatky, do dvoch rokov ich členstvo zaniká. Členstvo zaniká aj všetkým tým, ktorí dlhodobo neplatia členské príspevky, nereagujú na opakované výzvy, nezúčastňujú sa aktívne SSA a strácajú kontakt s SSA a jej členmi.

Vedením evidencie členov SSA je poverená hospodárka Marta Švolíková, ktorá je zároveň oprávnenou osobou pre spracovávanie osobných údajov. Po generálnej revízii členstva, ktorú vykonala v roku 2021, sleduje premeny členskej základne priebež-

ne, v prípade potreby kontaktuje každú osobu individuálne. Registruje prihlášky za členov a predkladá ich výboru na posúdenie.

V rokoch 2022 – 2024 vstúpilo do SSA 19 nových členov: v roku 2022 to bolo 6 nových členov, z toho 4 zo štátnych a 2 zo špecializovaných archívov; v roku 2023 to bolo 10 nových členov, z toho 3 zo štátnych archívov, 4 zo špecializovaných, 1 z cirkevného archívu a 2 z iných archívov a registratúr. Do apríla 2024 vstúpili do SSA 3 noví členovia. K termínu konania valného zhromaždenia mala SSA 196 aktívnych platiacich členov, z toho 28 dôchodcov. Priemerný vek členov SSA je 51 rokov. Najstarším členom bol donedávna profesor Jozef Novák (1930), najmladšia členka je narodená v roku 1998. V združení prevládajú ženy, ktorých je 135, čo súvisí s feminizáciou oblasti archívnicka všeobecne. V posledných rokoch sa členmi SSA stávajú čoraz častejšie nielen zamestnanci archívov všetkých typov, ale aj správcovia registratúr.

Výnimočným osobnostiam, ktoré sa zaslúžili o rozvoj slovenského archívnicka a aktívne sa podieľali na činnosti SSA, je udeľované čestné členstvo. Momentálne SSA nemá žiadnych čestných členov z dôvodu úmrtia všetkých vymenovaných čestných členov. Boli nimi prof. PhDr. Jozef Šimončík, CSc., univ. prof. PhDr. Július Bartl, CSc., Dr.h.c. univ. prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc., a univ. prof. PhDr. Jozef Novák, DrSc.

Marta Švolíková

4. ARCHÍVNE DNI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

4.1. XXVI. archívne dni v Slovenskej republike – Vodné diela v archívnych dokumentoch

Kaštieľ Považská Bystrica-Orlové, Hotel Gino Park Palace, 23. – 25. mája 2023

Organizátori: SSA, MV SR, Štátny archív v Trenčíne, pracovisko Archív Považská Bystrica, Sekcia archívnicka a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV. Záštitu nad podujatím prevzal primátor mesta Považská Bystrica Karol Janas. Program konferencie tvorili príspevky 19 prednášajúcich zo Slovenska a Čiech na rôznorodé témy týkajúce sa histórie vodných diel na slovenských a českých riekach i priehradách. Medzi účastníkmi boli aj hostia z Česka, Poľska, Maďarska, Srbska a Slovinska. Po konferencii sa konal workshop o predarchívnej starostlivosti, na ktorom vystúpili štyria prednášatelia. Príspevky budú publikované v Zborníku SSA 2023. Počas slávnostného

Obr. 2. Účastníci XXVI. archívnych dní v SR. Foto: Lenka Bernátová.

galavečera bola prezentovaná publikácia *Biografický slovník slovenských archivárov* za prítomnosti editorov a riaditeľky odboru archívov a registratúr Márie Mrižovej. Zároveň bola pamätnou plaketou SSA ocenená dlhoročná archivárka a bývalá riaditeľka Archívu mesta Košíc Mária Hajduová. Podrobnú správu o podujatí napísali Adriána Klinec a Jozef Meliš pre Fórum archivárov 2/2023.

5. OSOBNOSTI SLOVENSKEHO ARCHÍVNICTVA

5.1. 100-ročnica doc. Dariny Lehotskej

Bratislava, Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca, 9. decembra 2022

Spoločnosť slovenských archivárov, Archív mesta Bratislavy, Sekcia archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied a Katedra archívnictva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave zorganizovali siedmy ročník odborného sympózia z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva. Tento ročník bol venovaný významnej slovenskej historičke, archivárke a vysoko-

školskej pedagogičke doc. PhDr. Darine Lehotskej, CSc. Podujatie sa uskutočnilo dňa 9. decembra 2022 v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave. Prednášajúcimi boli odborníci z radov slovenských archivárov a historikov. Podujatie bolo určené archivárom, historikom, študentom spomenutých odborov, ako aj bratislavským sprievodcom. Zúčastnilo sa ho 84 osôb. Úvodom vystúpila predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov Martina Orosová.

Hostí privítal prostredníctvom videa aj syn doc. Lehotskej Milan Lehotský. Potom nasledovalo udeľenie zlatej medaily Filozofickej fakulty Univerzity Komenského Darine Lehotskej in memoriam, ktoré z poverenia dekana odovzdal prof. Juraj Šedivý. Nasledovalo 8 referátov a jeden koreferát. Cieľom podujatia bolo analyzovať činnosť a prínos doc. Dariny Lehotskej v pedagogickej a vedeckej oblasti, a to predovšetkým pre diplomatiku, archivistiku a regionálne dejiny. Referáty poukázali na význam aj limity vedeckej činnosti doc. Dariny Lehotskej. D. Lehotská napísala niekoľko priekopníckych prác, ktoré ovplyvnili mnohých vedcov a vedkyne. Okrem prednášajúcich a moderátorov sa do diskusie zapojilo aj množstvo ďalších účastníkov, ktorí vytvorili tvorivú a podnetnú atmosféru nielen kladením otázok, ale aj podelením sa o svoje vlastné spomienky.

Súčasťou príprav na sympóziu bolo aj nahrávanie rozhovorov s pamätníkmi. Konkrétne s prof. PhDr. Leonom Sokolovským, CSc., a doc. RNDr. Milanom Lehotským, CSc. Tieto videozáznamy, publikované na YouTube Spoločnosti slovenských archivárov, boli prezentované v deň podujatia. Podrobnú správu o podujatí napísal Jozef Meliš pre Fórum archivárov 3/2022.

Obr. 3. Pohľad do auditória v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave. Foto: M. Orosová.

Spoločnosť slovenských archivárov
s Katedrou archívnickva a muzeológie FiF UK,
Archívom mesta Bratislavy, Sekciou archívnickva a
pomocných vied historických SHS a
Historickým ústavom SAV

pozývajú na účasť na sympóziu z cyklu
Osobnosti slovenského archívnickva VII s názvom

100-ročnica doc. Dariny Lehotskej

Podujatie sa uskutoční **9. decembra 2022**
v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave.

V prípade záujmu kontaktujte
Štefana Hrivňáka z AMB alebo Juraja Šedivého z KAM na:
stefan.hrivnak@bratislava.sk či juraj.sedivy@uniba.sk

Program:

8:30 – 9:00 prezentácia účastníkov

9:00 – 9:20 **Mgr. Martina Orosová, PhD.**
Otvorenie

9:20 – 9:40 **PhDr. Štefan Hrivňák**
Profesijné začiatky v Archíve mesta Bratislavy

9:40 – 10:00 **doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc.**
Doc. PhDr. Darina Lehotská, CSc. – nezabudnuteľná učiteľka slovenských
archivárov

10:00 – 10:20 **Mgr. Robert Gregor Mareta, PhD.**
Darina Lehotská a jej prínos k rozvoju archívnickva na Slovensku

10:20 – 10:50 prestávka na kávu

10:50 – 11:10 **PhDr. Michal Duchoň, PhD.**
Darina Lehotská a jej príspevok k výskumu mestských dejín

11:10 – 11:30 **prof. PhDr. Juraj Šedivý, PhD.**
Darina Lehotská a výskum dejín Bratislavy

11:30 – 11:50 **PhDr. Veronika Nováková, PhD.**
Darina Lehotská a Západoslovenská pobočka SHS – prínos pre regionálne dejiny

11:50 – 12:10 **PhDr. Ladislav Vrtel**
Moja pani docentka

12:10 – 12:30 **PhDr. Elena Mannová, PhD.**
Spomienky jednej z "troch dcér" pani docentky Lehotskej

5.2. Všestranný archivár Ján Milan Dubovský (*1933 – †2005)

Pezinok, Dom kultúry, 24. novembra 2023

Ôsmy seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnickva, venovaný modranskému archivárovi PhDr. Jánovi Milanovi Dubovskému (1933 – 2005), sa konal pri príležitosti 90. výročia jeho narodenia v Dome kultúry v Pezinku 24. novembra 2023. SSA ho organizovala v spolupráci so Štátnym

archívom v Bratislave, pracoviskom Archív Modra, Slovenskou historickou spoločnosťou, sekciou archívnickva a pomocných vied historických a Mestským múzeom v Pezinku. Mestský úrad v Pezinku zadarmo poskytol sálu na seminár a Mestský úrad v Modre sponzoroval nákup občerstvenia, čím SSA nevznikli nijaké výdavky na organizáciu podujatia. Podujatia sa zúčastnilo približne 70 – 80 ľudí, najmä z radov bývalých kolegov, žiakov a priateľov J. M. Dubovského. Prednášky boli rozdelené do dvoch

Obr. 5. – 6. Patrik Dubovský a Juraj Roháč spomínali na Jána Milana Dubovského. Foto: Martina Orosová.

blokov, odborného a spomienkového. Bývalý pezinský primátor Oliver Solga sa zaoberal prínosom J. M. Dubovského pre dejiny Pezinka, najmä jeho prípravou mestskej monografie a vedeckou interpretáciou mestského erbu. Martin Lukáč sa osobne nezúčastnil seminára, ale poslal videonahrávku svojho príspevku, v ktorom sa venoval dlhoročnému a všestrannému angažovaniu sa J. M. Dubovského v oblasti rozvoja kultúry v obci Šenkvice. Jubilantov syn Patrik Dubovský zhodnotil výskum svojho otca v problematike novodobých cirkevných dejín a pridal aj niekoľko spomienok zo súkromného života svojho otca. Štefan Hrivňák prednášal o úspechoch J. M. Dubovského na poli tvorby heraldických symbolov obcí a miest. Prednáška Juraja Turcsányho, prečítaná v jeho neprítomnosti, bola zameraná na osobné spomienky na pôsobenie J. M. Dubovského vo vedení archívu v Modre a na jeho vzťahy s kolegami na pracovisku.

Juraj Roháč si v obsiahlom referáte zaspomínal na študijné pobyty s J. M. Dubovským vo Vatikáne v 90. rokoch 20. storočia. Záver seminára patrilo synovcovi J. M. Dubovskému Markovi Semešovi, ktorý publiku priblížil rodinu Dubovských z Dechtíc aj ich rodinnú genealógiu. Prednášky budú publikované v Zborníku SSA 2023. Počas podujatia bola odovzdaná pamätná plaketa SSA Márii Munkovej, ktorá sa nemohla osobne zúčastniť na jej odovzdávaní v Smoleniciach. Správu o seminári napísala Katarína Kučerová Bodnárová pre Fórum archivárov 3/2023.

Mária Feješová

6. ODBORNÉ EXKURZIE

6.1. Poľsko, Vroclav, 21. – 24. septembra 2023

Odbornej exkurzie do poľského mesta Vroclav sa zúčastnilo 20 archivárov a archivárook. Počas pobytu v meste navštívili Štátny archív vo Vroclave, kde ich privítal riaditeľ archívu dr. Janusz Gołaszewski a vedúca oddelenia popularizácie archívneho dedičstva Danuta Płokarz. Mestom bohatým na historickú architektúru skupinu sprevádzala profesionálna sprievodkyňa Tatiana Granewska. Ďalšou zastávkou bol Archív Vroclavskej univerzity, o ktorom rozprával senior dokumentarista Leszek Krawiecz. Sprevádzal slovenských archivárov aj do Múzea Vroclavskej univerzity a neskôr aj na hlavné námestie, kde živo rozprával o udalostiach z histórie mesta. S históriou i súčasnosťou kultúrneho inštitútu Ossolineum oboznámila prítomných

Obr. 7. Účastníci exkurzie na nádvorí kultúrneho inštitútu Ossolineum. Zdroj: Archív M. Orosovej.

vedúca oddelenia vedeckých informácií Marta Pękalska. Z ďalších pamiatok mesta účastníci exkurzie navštívili pomník obetiam katynskej tragédie, Múzeum Raclavickej panorámy, kláštor sestier de Notre Dame s expozíciou stredovekých vykopávok a kaviarňičkou sv. Hedvigy, Halu storočia zapísanú na Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, multimedialnú fontánu a múzeum vody Hydropolis. Exkurzia s bohatým programom bola mimoriadne vydarená. Správa o exkurzii od autorky Márie Feješovej je publikovaná v časopise Fórum archivárov 3/2023.

7. ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA

Spoločnosť slovenských archivárov rozvíja aktívnu spoluprácu so zahraničnými archívnymi spoločnosťami najmä v okolitých európskych krajinách. Na pozvanie predsedov týchto spoločností sa zástupcovia SSA zúčastňujú konferencií a seminárov, kde zvyčajne vystupujú s príspevkami o situácii v slovenskom archívniectve. Recipročne je

Obr. 8. Kristijan Obšust, Martina Orosová a riaditeľ vojvodinského archívu Nebojša Kuzmanović po podpísaní zmluvy o spolupráci Archívu Vojvodina so Spoločnosťou slovenských archivárov. Foto: Vladimír Mucibabič.

zase SSA hosťiteľkou predstaviteľov partnerských spoločností najmä na archívnych dňoch. SSA je zaujímavým partnerom aj pre ďalšie archívne spoločnosti i zahraničné archívy, o čom svedčí rastúci záujem o novú spoluprácu. Jej vyjadrením je aj **zmluva o spolupráci SSA s Archívom Vojvodiny v Novom Sade v Srbsku**, ktorú 31. marca 2023 podpísala predsedníčka SSA Martina Orosová s riaditeľom vojvodinského archívu Dr. Nebojša Kuzmanovićom.

SSA je zároveň členom Medzinárodnej rady archívov (International Council of Archives, ICA) v Paríži v kategórii B – archívne spoločnosti, v rámci ktorej sa účastní na valných zhromaždeniach s právom hlasovania o dôležitých otázkach svetovej organizácie archívov a archivárov. V roku 2022 to boli napríklad voľby nového vedenia ICA, na ktorých sa online formou zúčastnila predsedníčka SSA Martina Orosová. Prehľad aktivít v uplynulom období prinášajú nasledujúce riadky.

7.1. Poľsko: Derniera výstavy Od Vyšehradu po Vyšehrad Varšava, 28. júna 2022

Vo varšavskej Verejnej knižnici sa konala derniera úspešnej výstavy Od Vyšehradu po Vyšehrad, ktorá vznikla v roku 2016 na podnet prof. Hanny Krajewskiej, predsedníčky Poľskej archívnej spoločnosti (Polskie Towarzystwo Archiwalne). Na výsta-

vu prispeli archívnymi dokumentmi všetky krajiny V4, reprezentované svojimi archívnymi spoločnosťami. SSA na podujatí zastupovala jej bývalá predsedníčka, ktorá stála pri zrode výstavy, Zuzana Kollárová. O veľkú propagáciu výstavy sa zaslúžil riaditeľ Slovenského inštitútu vo Varšave Adrián Kromka, ktorému bol v mene SSA zaslaný Pamätný ďakovný list. Správu o podujatí priniesla Z. Kollárová v časopise Fórum archivárov 3/2022.

7.2. Maďarsko: Putovná konferencia maďarských archivárov a archivárov Székesfehérvár, 11. – 13. júna 2022

Tradičnej putovnej konferencie maďarských archivárov a archivárov v Székesfehérvári sa na pozvanie predsedu Spoločnosti maďarských archivárov a archivárov Istvána Kenyeresu zúčastnila Martina Orosová. Rokovanie medzinárodnej sekcie sa konalo na tému *Katastrofy v archívoch* a prítomní boli hostia z Maďarska, Rakúska, Nemecka, Poľska, Rumunska, Ukrajiny, Chorvátska a Slovenska. M. Orosová na ňom predniesla príspevok *Katastrofy v archívoch alebo „iba“ zanedbanie povinností?*, v ktorom prezentovala situáciu v slovenských archívoch. Účastníci maďarských archívnych dní sa zhodli, že iba pochopenie celej škály potenciálnych hrozieb umožňuje systematické prijímanie potrebných krokov na odvrátenie či efektívne zvládnutie rôznych katastrof. Problematika konferencie je spracovaná v článku *Kultúrne dedičstvo v ohrození* vo Fóre archivárov 2/2022.

7.3. Medzinárodná rada archívov: 9. výročná konferencia ICA Rím, 19. – 23. septembra 2022

Hlavnou témou 9. výročnej konferencie ICA v Ríme boli *Archívy premostujúce priepasti* (Archives Bridging the Gap). V programe odzneli desiatky referátov, ktoré pripomínali archívy ako miesta uchovávaní pamäti jednotlivcov i organizácií a ich úlohu pri formovaní spoločnosti vytváraním jej identity. Celkovo sa konferencie zúčastnilo vyše 640 archivárov, správcov registratúr a IT odborníkov z celého sveta. Rokovania sa väčšinou konali paralelne vo viacerých sálach kongresového centra. SSA zastupovali Martina Orosová a Robert Gregor Maretta. M. Orosová bola pozvaná na workshop venovaný novému štandardu ICA Records in Contexts a R. G. Maretta bol hosťom pracovného seminára o Všeobecnej deklarácii o archívoch. Počas konferencie sa uskutočnilo aj mimoriadne valné zhro-

SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

udeľuje

ďakovný list

ADRIÁNOVI KROMKOVI

za vzornú a profesionálnu prácu pri prezentácii výstavy

Od Vyšehradu po Vyšehrad

Spoločná minulosť, spoločná budúcnosť

v Poľskej republike

Bratislava 24. júna 2022

Mgr. Martina Orosová, PhD.
predsedníčka

Obr. 10. 9. výročná konferencia ICA v Kongresovom centre v Ríme. Zdroj: Archív R. G. Marettu.

maždenie ICA, na ktorom bolo predstavené nové vedenie ICA na rok 2022 – 2026, prezidentka Josée Kirps, výkonný riaditeľ stáleho sekretariátu Carlos Serrano Vásquez, viceprezident pre financie Gustavo Castañer a programová viceprezidentka Meg Phillips. O konferencii v Ríme sa podrobne dočítate v článku v časopise Fórum archivárov 3/2022.

7.4. Česko: 19. celostátní archivní konference Pardubice, 16. – 18. mája 2023

Spoločnosť slovenských archivárov sa na pozvanie Českej archivnej spoločnosti zúčastnila 19. celoštátnej archivnej konferencie v Pardubiciach a reprezentoval ju prof. Juraj Šedivý. Program pre takmer 500 účastníkov bol rozdelený do viacerých sekcií. V sekcii zahraničných delegátov vystúpil J. Šedivý s prednáškou, v ktorej zhrnul situáciu v digitalizácii archivných dokumentov na Slovensku a predstavil najvýznamnejšie digitalizačné projekty (EAS, Slovakiana, PamMap, Monasterium, Crarc). Nahrávky z panelovej diskusie a prezentácie zo sekcií sú prístupné aj online. Správa o konferencii od J. Šedivého je prístupná vo Fóre archivárov 3/2023.

7.5. Poľsko: 13. Varšavský archivný piknik 2023 Varšava, 2. – 3. júna 2023

13. ročník Varšavského archivného pikniku organizovali Poľská archivná spoločnosť (Polskie Towarzystwo Archiwalne) a Archív Poľskej akadémie vied (Polska Akademia Nauk Archiwum) v súvislosti s Medzinárodným dňom archivov. Zahra-

niční hostia z Čiech a Slovenska boli zároveň prijatí na riaditeľstve poľských štátnych archivov. Na podujatí spojenom s bohatým sprievodným kultúrnym programom reprezentoval SSA podpredseda Robert Gregor Marettu, ktorý vystúpil s príspevkom o kulínarských produktoch v archivných dokumentoch, ktoré preslávili Slovensko v zahraničí. Slávnostnú atmosféru podujatia priblížil v článku vo Fóre archivárov 2/2023.

7.6. Poľsko: 15. národný archivný seminár Gnień, 4. – 6. októbra 2023

Seminár na tému *Spoločné používanie dokumentácie – právne a praktické aspekty* organizovala sekcia podnikových archivov Združenia poľských ar-

Obr. 11. Templársky hrad Gnień adaptovaný na hotel, v ktorom sa konal 15. národný archivný seminár. Foto: Martina Orosová.

chivárov, Štátny archív v Gdansku a Štátny archív v Malborku. Zúčastnila sa na ňom Martina Orosová s prednáškou o právnych a praktických možnostiach prístupu k archívom a archívnym dokumentom na Slovensku a zároveň predstavila aktivity SSA.

Združenie poľských archivárov (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich) na čele s predsedom Andrzejom Jablonskim má záujem podpísať s SSA zmluvu o spolupráci. Správu o seminári napísala M. Orosová do časopisu Fórum archivárov 3/2023.

7.7. Rakúsko: 42. Österreichischer Archivtag Klagenfurt, 24. – 25. októbra 2023

Pozvanie na rakúske archívne dni dostala SSA od Spolku rakúskych archivárov a archivárov (Verband Österreichischer Archivarinnen und Archivare) menom jeho predsedníčky Karin Sperl. Slovensko na konferencii na tému *Neue Wege der Forschung – Digitalisierung, Erschließung und KI im Archiv* zastupoval prof. Juraj Šedivý. Program tvorili tri paralelné workshopy pre obmedzený počet účastníkov. Zahraniční delegáti si vymieňali skúsenosti v samostatnej sekcii, v ktorej hovorili o digitalizácii, využívaní umelej inteligencie v strojovom čítaní rukopisov či o archívnych budovách. Špecialitou rakúskych archívnych dní je slávnostná večerná prednáška, ktorú v tomto roku predniesla Katharina Kinder-Kurlanda z miestnej univerzity o umelej inteligencii ako výskumnej téme. Správu o podujatí podal J. Šedivý vo Fóre archivárov 3/2023.

7.8. Chorvátsko: 54. archívna konferencia Vodice, 25. – 27. októbra 2023

Chorvátskych archívnych dní sa na pozvanie predsedníčky Chorvátskej archívnej spoločnosti (Hrvatsko arhivističko društvo) Silvije Babić zúčastnili za SSA Martina Orosová a Marta Švoliková. Program konferencie bol zameraný na tému *Vplyv digitalizácie na archívnu prax*. Organizátorom bol zároveň Štátny archív v Šibeniku. Podujatie otvorila ministerka kultúry a médií Chorvátskej republiky Nina Obuljen Koržinek. Okrem takmer 250 chorvátskych archivárov a archivárov sa konferencie zúčastnili zástupcovia archivárov z Poľska, Maďarska, Bosny a Hercegoviny, Nemecka a Slovinska, ako aj predstaviteľ projektu Family Search Gilles Francois z Francúzska. Správu o chorvátskych archívnych dňoch si môžete prečítať vo Fóre archivárov 3/2023.

8. EDIČNÁ A PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ

8.1. Fórum archivárov

Fórum archivárov je časopis Spoločnosti slovenských archivárov. Informuje o aktuálnom dianí v slovenskom archívnictve, o projektoch SSA, o aktivitách archívov na Slovensku a vo svete. Vychádza trikrát ročne v elektronickej forme s evidenčným číslom ISSN 1339-8423 a s evidenčným číslom v zozname elektronických periodických publikácií Ministerstva kultúry SR: EV 71/23/EPP. Povinné výtlačky sa dobrovoľne zasielajú všetkým poberaťom povinných výtlačkov, nielen vyhradeným pre elektronické publikácie.

Od júna 2022 do apríla 2024 pracovala redakčná rada časopisu Fórum archivárov v zložení: Mária Feješová – šéfredaktorka, Jozef Meliš a Adriána Klincová – redaktori. Redakčná rada je v porovnaní s minulosťou menej početná, zatiaľ sa nepodarilo získať viac redaktorov. Grafický dizajn vyhotovila Bronislava Porubská. Časopis vychádzal pravidelne trikrát ročne počas celého obdobia v online podobe a je zverejnený na webovom sídle SSA archivari.sk. Zostavených bolo 6 čísel časopisu.

Začiatok hodnoteného obdobia priniesol výrazné zmeny v zložení redakčnej rady. Po valnom zhromaždení SSA, ktoré sa konalo v máji 2020 v Smoleniciach, bola kreovaná nová redakčná rada, z predošlej zostala pracovať iba Mária Feješová. K zmenám zavedeným po nástupe novej redakčnej rady patrí iná forma spracovávania publikačnej činnosti zamestnancov archívov na Slovensku, editoriál reflektujúci prácu výboru SSA, zlúčenie knižnej rubriky o recenziách a anotáciách, väčší dôraz na informovanie o plánovaných aktivitách SSA. Redakčná rada sa stretávala pred prípravou každého čísla, teda najmenej trikrát ročne. Okrem prezenčných zasadnutí sa realizovalo niekoľko online zasadnutí. Príprava časopisu zahŕňala elektronickú komunikáciu s autormi článkov, aktívne oslovovanie nových autorov, najmä z radov archivárov a historikov a jazykovú úpravu textov. Členovia redakčnej rady sa autorsky zapájali do tvorby časopisu. Niektoré rubriky boli z dôvodu absencie článkov vynechávané, najmä rubrika o odborných článkoch a rozhovoroch či o minulosti archívov. Chýbali aj pravidelní spolupracovníci, ktorí by dodávali anotácie a recenzie knižných novínok na publikovanie.

8.2. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov

8.2.1. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2022. Zostavili: Jana Gubášová Baherníková, Štefan Hrivňák. Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov, 2024, 266 s. ISBN 978-80-971356-9-0.

Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2022 vyšiel začiatkom apríla 2024 a jeho prezentácia sa uskutočnila 24. apríla 2024 na Katedre archívnickva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. V zborníku sú uverejnené štúdie z dvoch podujatí. Prvým bola konferencia *Archontológia v archívnom a historickom výskume* v rámci XXV. archívnych dní v SR v Smoleniciach, druhým VII. seminár z cyklu *Osobnosti slovenského archívnickva Storočnica doc. Dariny Lehotskej (1922 – 1990)*. Zborník zostavili a redigovali Jana Gubášová Baherníková a Štefan Hrivňák. Jazykové korektúry spravila Mária Munková a grafickú úpravu Margaréta Hernando. Recenzentmi textov boli Robert Gregor Mareta, Veronika Nováková, Ivana Červenková a František Chudják. Preklady resumé do anglického jazyka zabezpečili Jana Ka-

funová a Michaela Komorová. Svojimi odbornými i spomienkovými textami prispelo do zborníka 17 autorov a autoriek: Miroslav Baranek, Alena Bartlová, Michal Celnar, Ivana Červenková, Michal Duchoň, Frederik Federmayer, Mária Feješová, Štefan Hrivňák, Ľuboš Janaček, Erika Javošová, Ladislav Jurányi, Robert Gregor Mareta, Miroslav Martinický, Veronika Nováková, Juraj Roháč, Juraj Šedivý, Ladislav Vrtel. Ako zdôraznili zostavovatelia v úvode, zborník je dôkazom a mementom kontinuity i diskontinuity zároveň, no hlavne je hodnotným publikačným výstupom, v ktorom ostávajú zaznamenané obsahovo pestré referáty prednesené na podujatiach Spoločnosti slovenských archivárov v roku 2022. Zborník má 266 strán a vyšiel v náklade 200 ks.

8.3. Archívny almanach

Archívny almanach je odborná ročenka, ktorú vydáva Spoločnosť slovenských archivárov spolu so Spolkom Pro Archivis na základe dohody z 19. februára 2020, pričom vydavatelia si delia náklady na vydanie na polovicu. Ročenka vychádza v náklade 150 ks a je predajná. Redakčnú radu tvoria: Jozef Meliš – hlavný redaktor, Štefan Hrivňák – výkonný redaktor, Mária Feješová – jazyková redaktorka, Mária Petrovičová Fedorčáková, Daniel Hupko, Peter Keresteš, Lucia Krchnáková, Kristína Majerová, Miroslav Martinický, Katarína Nádaská, Pavol Pytlík.

8.3.1. Archívny almanach, ročník V., 2022, 97 s. ISBN 978-80-972999-4-1

V ročenke 2022 venovanej pamiatke spišského archívára doc. Ivana Chalupického (1932 – 2020) sa nachádzajú štúdie o zakladateľovi odboru archívnickva a pomocných vied historických Alexandrovi Húščavovi (Rastislav Luz), o počiatkoch fotografovania uhorskou šľachtou (Daniel Hupko, Ivana Janáčková), o priebehu cholerovej epidémie v Banskej Štiavnici v roku 1831 (Elena Hegyi) a o erbe nitrianskeho sídelného biskupa Jozefa Vuruma (Marek Sobola). V kapitole Materiály je uverejnený príspevok Štefana Hrivňáka o slovenskom archívnickve v ponovembrovej ére a nechýbajú ani recenzie novej literatúry, správy o podujatiach a pripomienky životných jubileí dvoch archivárov.

8.3.2. Archívny almanach, ročník VI., 2023, 133 s. ISBN 978-80-972999-6-5

Ročenka vyšla na jar v roku 2024 a je venovaná pamiatke archivárky Archívu Slovenskej akadémie vied Mgr. Lýdie Kamencovej, rod. Szabovej (1943

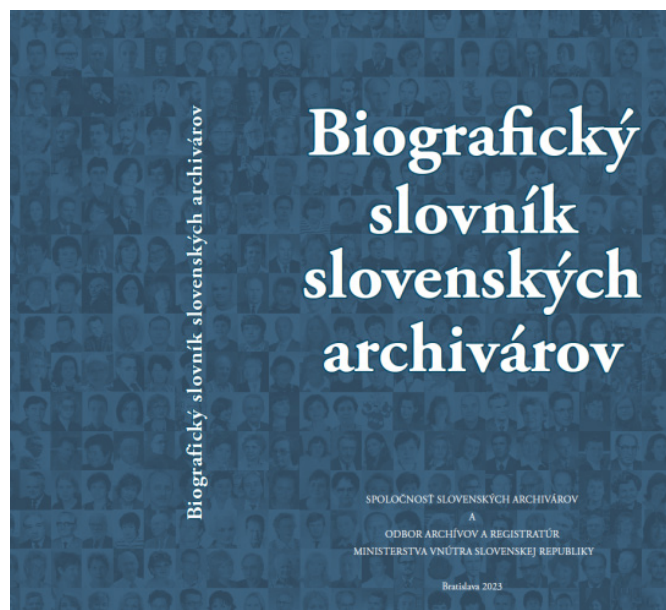
– 2017). Obsahuje spomienku Ivana Kamenca na jeho manželku, päť odborných štúdií, jeden príspevok materiálového charakteru, dve recenzie nových publikácií, medzi ktorými je aj recenzia na Biografický slovník slovenských archivárov, dve správy z podujatí a jeden text venovaný jubilantke Alene Mišíkovej. Archívno-teoretická štúdia Kristíny Majerovej analyzuje metódy sprístupňovania fondov v Archíve SAV, Milan Belej skúma potenciál archívnych fondov z arbitrážneho územia pre výskum židovskej problematiky, Peter Brindza podáva prehľad správcov trencianskeho mestského skladu soli, Adriána Klincová rozoberá kánonickú vizitáciu farnosti sv. Martina v Bratislave a Marta Švolíková prezentuje príbeh Terézie Engelovej. Peter Chlepko v Materiáloch predstavuje riziká súvisiace so správou registratúry a archívov súkromnoprávných pôvodcov.

8.4. Biografický slovník slovenských archivárov

Biografický slovník slovenských archivárov. ŽAŽOVÁ, Henrieta – HRIVNÁK, Štefan – FEJEŠOVÁ, Mária – RÍMSKY, Marek (eds.). Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov; Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, odbor archívov a registratúr, 2023, 914 s. ISBN 978-80-89051-87-8

Biografický slovník slovenských archivárov je monumentálne dielo, na ktorého tvorbe sa podieľali takmer tri stovky autorov a autoriek počas posledných šiestich rokov. Obsahuje 967 biografických hesiel archivárov a archivárook od konca stredoveku až do dnešných dní. Jeho súčasťou je aj súbor štúdií od popredných slovenských archivárov a historikov, ktorí objasňujú genézu a význam archívov na Slovensku počas stáročného vývoja a v kontexte ochrany archívneho kultúrneho dedičstva. Slovník obsahuje i výberovú bibliografiu slovenského archívnictva s takmer 3 000 bibliografickými záznamami.

Ide vôbec o prvú komplexnú syntézu dejín slovenských archívov a archívnictva. Ambíciou projektu nebolo len syntetizovať doterajšie poznatky, ale zároveň ich v ucelenej forme sprostredkovať výskumníkom v oblasti humanitných a spoločenských vied a podnietiť tak interdisciplinárny výskum archívnej society a písomného kultúrneho dedičstva v rámci slovenskej spoločnosti. Z hľadiska historiografie sú archontologicko-biografické informácie neoceniteľné najmä pri poznávaní spoločenských a politických pomerov v každom období dejinného vývoja.

Aj touto publikáciou sa slovenské archívnictvo približuje úrovni vyspelých krajín, z ktorých aj okolité (napr. Česká republika, Poľsko) tento projekt realizovali už v minulosti. Zároveň nadväzuje na svetový projekt Who is Who in Archives Globally, ktorý spustila Medzinárodná rada archívov v roku 2015, čím sa Slovensko zapája do medzinárodnej spolupráce v oblasti výskumu dejín písomného kultúrneho dedičstva a jeho ochrancov.

Systematický výskum biografii slovenských archivárov a archivárook sa začal v roku 2008 za predsedníctva Zuzany Kollárovej. V roku 2011 sa práce na slovníku zastavili a obnovené boli až v roku 2017, keď bolo postupne vypracovaných 967 biografických hesiel archivárov – ochrancov písomného kultúrneho dedičstva. Vďaka podpore odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR sú v slovníku publikované biografie archivárov pôsobiacich v sieti štátnych archívov vytvorenej v roku 1954, ale tiež v mestských, župných či cirkevných archívoch v predchádzajúcich storočiach, teda nielen generácií posledných desaťročí odborne vzdelaných archivárov. Do slovníka boli zaradení aj pedagógovia pôsobiaci na katedrách archívnictva a pomocných vied historických v Bratislave a Prešove, pracovníci odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR, knihári, reštaurátori a ďalší pracovníci, ktorí sa svojou odbornou prácou zaslúžili o rozvoj slovenského archívnictva v teoretickej alebo praktickej rovine.

Cieľom projektu *Biografický slovník slovenských archivárov* bolo prezentovať biografické a bibliografické údaje o archivároch a archivárkach, zdôrazniť ich prínos pri publikovaní a prezentovaní archívnych záznamov dokumentujúcich históriu Slovenska, Slovákov a všetkých národností žijúcich na území SR a v neposlednom rade vyzdvihnúť ich

spoločenský význam pri ochraňovaní a sprístupňovaní kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky. Medzi archivárov sa radia také významné osobnosti slovenskej vedy, ako boli napr. prof. Daniel Rapant, prof. Alexander Húščava, František Víťazoslav Sasínek, Dr. Mária Jeršová-Opočenská a ďalší.

Podrobné a komplexné informácie publikované formou štruktúrovaných biografických hesiel, tzv. archontologicko-biografických profilov, majú širšie využitie pre príbuzné výskumy, napr. genealogické, historicko-štatistické, historicko-sociologické a i. Údaje o pôsobení a diele archivárov tvoria pevný základ pre ďalší výskum v oblasti dejín a vývoja archívov a archívnictva na Slovensku.

Syntéza vedeckých poznatkov v prvej časti slovníka s názvom *Kapitoly z dejín archívov a archívnictva* spolu s bibliografiou archívnictva, ktorá obsahuje takmer 3 000 bibliografických záznamov, je prvým komplexným zhrnutím dejín spracovania a sprístupňovania archívnych fondov i dejín archívnej teórie. Tým sa táto priekopnícka práca stáva učebnou pomôckou pri výučbe archívnictva a historických vied na slovenských univerzitách i v zahraničí vďaka anglickým zhrnutiam pod každou kapitolou.

Najnovšie vedecké poznatky o vývoji archívov na Slovensku ako pamäťových inštitúcií poslúžia ako fundament pre ďalší výskum, popularizáciu a propagáciu kultúrneho dedičstva. Biografiami množstva nepoznaných archivárov – strážcov pamäti, ktorí svojou rozsiahlou činnosťou (ako miestni kronikári, genealógovia, heraldici, historici) pôsobili

a pôsobia ako vlastivední pracovníci v regiónoch a šíria pravdivý obraz o našej minulosti, čím utvárajú lokálnu pamäť, poskytnú slovník odbornej i laickej verejnosti overené informácie a exaktné údaje o ochrane archívnych dokumentov.

Veríme, že *Biografický slovník slovenských archivárov* bude mať široký dosah na celú spoločnosť. Dokumentuje vývoj ochrany archívneho dedičstva a jeho sprístupňovanie v personalizovanej podobe. Projekt biografického slovníka si vyžadoval prácu vo veľkom kolektíve, čím otvoril nové možnosti spolupráce s ľuďmi na celom Slovensku. Vyskúšali sme svoje sily a možnosti a vieme, že dokážeme doviest do úspešného konca aj naše ďalšie plány. Najbližším je sfinalizovanie elektronickej podoby Biografického slovníka slovenských archivárov na webovom sídle slovník-archivarov.sk, ktorý bude živou a otvorenou aplikáciou, ktorá umožní pridávať do databázy nové a nové biografické profile či editovať staršie údaje.

Rozpočet projektu:

Autorské texty:	0,00 €
Grafické práce a zalomenie:	4 200,00 €
Jazyková korektúra:	950,00 €
Preklad resumé:	364,00 €
Redakčné práce:	800,00 €
Tlačiarenské služby (tlač, väzba, balenie, doprava):	12 700,00 €
Celkové náklady na projekt:	19 014,00 €

6 sponzorov a partnerov

Nadácia

microform

Do projektu bolo celkovo zapojených 302 ľudí, z toho 298 dobrovoľníkov. Ako partneri sa projektu zúčastnili tieto inštitúcie: Katedra archívniectva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, neskôr zlúčaná do Katedry archívniectva, muzeológie a digitalizácie historického dedičstva Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra archívniectva a pomocných vied historických Prešovskej univerzity v Prešove, Ministerstvo vnútra SR a sieť štátnych archívov (9 archívov a 31 pracovísk), Archív mesta Bratislavy a Archív mesta Košice, 18 verejných špecializovaných archívov (napr. Archív Slovenského národného múzea, Archív Slovenskej národnej knižnice, Archív Univerzity Komenského v Bratislave, Archív Pamiatkového úradu SR) a Národný biografický ústav Slovenskej národnej knižnice v Martine.

Slovník vyšiel vďaka finančnej podpore Nadácie SPP, firiem Bach systems, s. r. o., Ceiba, spol. s r. o., EMBA Trade, s. r. o., Green Wave Recycling, s. r. o., microform, s. r. o.

Tlačiarenské služby zabezpečilo Ministerstvo vnútra SR, odbor archívov a registratúr.

9. PREHLÁD HOSPODÁRENIA

Spoločnosť slovenských archivárov vedie jednoduché účtovníctvo v súlade s platnými právnymi predpismi. Má zriadený bankový účet v Slovenskej sporiteľni a používa jednu debetnú bankovú kartu. Účtovné transakcie sa väčšinou vykonávajú prostredníctvom elektronického bankovníctva. Účtovné doklady eviduje a faktúry vystavuje hospodárka Marta Švoliková, ktorá zároveň spravuje pokladnicu s hotovosťou. Prístup k účtu má aj predsedníčka Martina Orosová, ktorá v prípade potreby ako štatutárny zástupca uzaviera licenčné zmluvy s fyzickými osobami. Daňové priznanie pre SSA spracováva Martin Gregor za odmenu fakturovanú podľa počtu spracovaných účtovných dokladov. Všetky výdavky nad 100 € boli schvaľované hlasovaním na zasadnutiach výboru. Najväčšie výdavky SSA predstavujú náklady na organizáciu archívnych dní a na edičnú činnosť. Pravidelnými príjmami sú členské príspevky a 2 % z daní z príjmov. V roku 2022 doklady o hospodárení skontrolovala revízna komisia SSA.

ROK 2022

Stav pokladnice k 31. 12. 2022	215,65 €
Stav bankového účtu k 31. 12. 2022	3 014,04 €

Celkový stav finančných prostriedkov k 31. 12. 2022	3 229,69 €
---	------------

ROK 2023

Stav účtu k 1. 1. 2023	3 014,04 €
------------------------	------------

Rozpis príjmov v roku 2023:

Členské a zápisné	1 558,50 €
Sponzorské príjmy	2 273,00 €
Dotácia Nadácie SPP	4 095,00 €
Predaj kníh	95,00 €
2 % z daní z príjmov	859,94 €
Príjmy spolu	8 881,44 €

Rozpis výdavkov v roku 2023:

Poštovné	51,65 €
Cestovné	826,43 €
Náklady na archívne dni cca	7 500,00 €
Členské ICA	113,00 €
Webhause domény	117,55 €
Zoom	167,88 €
Tlač Archívneho almanachu	394,35 €
Zalomenie Zborníka SSA	700,00 €
Členské Slovenský komitét	
Modrého štítu	50,00 €
Výdavky spolu	9 920,86 €

Stav účtu na konci roka 2023	4 302,24 €
-------------------------------------	-------------------

ROK 2024

Účtovný rok 2024 nie je uzavretý a prebieha.

Stav účtu k 1. 1. 2024	4 223,94 €
-------------------------------	-------------------

Rozpis príjmov v roku 2024:

Za predaj kníh	57,00 €
Členské a zápisné zaplatené	508,50 €

Rozpis výdavkov v roku 2024

Poštovné	16,20 €
Zalomenie Fóra archivárov 2023	300,00 €
Fond na podporu umenia	20,00 €
Tlač zborníka SSA 2022	649,00 €
Doplatok za zalomenie zborníka SSA	300,00 €

Stav účtu k 27. 4. 2024	3 434,37 €
--------------------------------	-------------------

Stav hospodárenia preverila revízna komisia, ktorej správa je prílohou zápisnice z valného zhromaždenia.

Marta Švoliková, hospodárka
V Bratislave, 27. 4. 2024

STANOVY SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

SSA/7/2-4/2024

Preambula

Spoločnosť slovenských archivárov (ďalej len „Spoločnosť“) je občianskym združením v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. O združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Článok 1

Názov, pôsobnosť a sídlo

1. Názov občianskeho združenia je Spoločnosť slovenských archivárov. Spoločnosť slovenských archivárov používa skratku SSA.
2. Názov Spoločnosti v anglickom jazyku je The Society of Slovak Archivists, vo francúzskom jazyku Association des archivistes slovaques, v nemeckom jazyku Verein Slowakischer Archivare.
3. Spoločnosť je samostatnou právnickou osobou s právnou subjektivitou.
4. Územná pôsobnosť Spoločnosti sa vzťahuje na Slovenskú republiku.
5. Sídlo Spoločnosti je: Drotárska cesta 4072/42, 840 05 Bratislava 45.
6. Spoločnosť môže zakladať sekcie a podľa potreby zriaďovať komisie.
7. Spoločnosť používa svoj erb, ktorý je zapísaný v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod číslom W-110/2007.

Článok 2

Ciele a činnosť

1. Spoločnosť združuje svojich členov s cieľom podieľať sa na rozvoji slovenského archívnictva v najširšom význame, najmä pôsobením na odborný rast svojich členov, podporovaním vzdelávania, vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti. Je platformou na výmenu odborných názorov, poznatkov i skúseností a pestovanie hrdosti na profesiu archivára.
2. Svoje ciele dosahuje organizovaním odborných konferencií, seminárov, vzdelávacích a osvetových aktivít, spoločenských podujatí a exkurzií.
3. Spoločnosť vydáva periodické a neperiodické publikácie a iné materiály informujúce o slovenskom archívnictve a svojej činnosti.
4. Spoločnosť vypracúva návrhy a odporúčania týkajúce sa právnych predpisov, metodických pokynov, koncepcie archívnej práce a koncepcie výučby archívnictva.
5. Spoločnosť upozorňuje príslušné orgány či slovenskú verejnosť na prípady, pri ktorých by bola ohrozená niektorá súčasť archívneho dedičstva Slovenskej republiky, alebo ak by bola akýmkoľvek spôsobom ohrozená či sťažená možnosť archivárov plnohodnotne zabezpečovať preberanie, ochranu, sprístupňovanie a využívanie archívneho dedičstva Slovenskej republiky s cieľom zachovania kultúrnych hodnôt.
6. Spoločnosť zriaďuje plaketu Spoločnosti slovenských archivárov určenú na oceňovanie zásluh členov o rozvoj Spoločnosti alebo o napĺňanie jej cieľov. V odôvodnených prípadoch môžu byť plaketou ocenení aj nečlenovia. Kritéria na udelenie plakety upravuje jej štatút, ktorý schvaľuje valné zhromaždenie na návrh výboru.

7. Spoločnosť zriaďuje Cenu Elemíra Rákoša určenú na ocenenie výnimočných výstupov publikačnej činnosti z oblasti archivistiky. Kritériá na udelenie ceny upravuje jej štatút, ktorý schvaľuje valné zhromaždenie na návrh výboru.
8. Spoločnosť spolupracuje s organizáciami podobného zamerania v Slovenskej republike i v zahraničí.

Článok 3

Práva a povinnosti členov

1. Členom sa môže stať každý občan Slovenskej republiky, ktorý dovŕšil 18 rokov a stotožňuje sa s poslaním Spoločnosti vyjadreným v jej stanovách a:
 - a) profesionálne pôsobí alebo pôsobil v archívniectve alebo inej oblasti rozvíjajúcej archívniectvo alebo
 - b) má vzdelanie v odbore archívniectvo alebo príbuzných odboroch alebo sa vzdeláva v týchto odboroch.
2. O vzniku a zániku členstva rozhoduje výbor nadpolovičnou väčšinou prítomných členov.
3. Členstvo v Spoločnosti vzniká prijatím za člena a zaplatením jednorazového zápisného príspevku a ročného členského príspevku.
4. Členstvo v Spoločnosti zaniká:
 - a) úmrtím alebo vyhlásením člena za mŕtveho,
 - b) vystúpením zo Spoločnosti,
 - c) zrušením členstva v dôsledku neplnenia základných členských povinností počas dvoch po sebe idúcich kalendárnych rokov, najmä nezaplatenia ročného členského príspevku,
 - d) vylúčením v dôsledku konania nezlučiteľného s týmito stanovami,
 - e) zánikom Spoločnosti.
5. Základné práva člena sú:
 - a) právo zúčastňovať sa na činnosti a podujatiach Spoločnosti,
 - b) právo vyjadrovať sa k všetkým otázkam riešeným v Spoločnosti,
 - c) aktívne a pasívne volebné právo v Spoločnosti,
 - d) právo podávať návrhy, požiadavky, sťažnosti a kritiku vo veciach týkajúcich sa činnosti Spoločnosti,
 - e) právo využívať výhody členov Spoločnosti.
6. Základné povinnosti člena sú:
 - a) po prijatí za člena zaplatiť jednorazový zápisný príspevok vo výške stanovenej valným zhromaždením,
 - b) najneskôr do 1. júna kalendárneho roka zaplatiť ročný príspevok vo výške stanovenej valným zhromaždením,
 - c) včas informovať výbor o prípadnej zmene adresy bydliska, pracoviska a ďalších skutočnostiach dôležitých pre komunikáciu výboru s ním,
 - d) aktívne sa podieľať na plnení cieľov Spoločnosti.

Článok 4

Čestné členstvo a čestné predsedníctvo

1. Spoločnosť môže priznať čestné členstvo členovi alebo nečlenovi, ktorý sa mimoriadne zaslúžil o plnenie cieľov Spoločnosti.

2. Spoločnosť môže priznať čestné predsedníctvo svojmu bývalému predsedovi ako výraz ocenenia jeho zásluh pre Spoločnosť.
3. Čestné členstvo a čestné predsedníctvo priznáva a odoberá valné zhromaždenie na návrh výboru alebo na návrh ktoréhokoľvek člena.
4. Čestné členstvo a čestné predsedníctvo môže byť odobraté iba:
 - a) v dôsledku konania nezlučiteľného s týmito stanovami,
 - b) v dôsledku právoplatného odsúdenia za závažný trestný čin.
5. Na čestného člena a čestného predsedu sa nevzťahujú ustanovenia čl. 3, ods. 6, písm. a), b) a d).

Článok 5

Valné zhromaždenie

1. Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom Spoločnosti. Tvoria ho všetci členovia Spoločnosti, pričom každý má jeden hlas.
2. Valné zhromaždenie môže byť riadne alebo mimoriadne.
3. Valné zhromaždenie je zvolávané výborom. Ak sa predčasne skončí mandát všetkým členom výboru, dovtedajšie predsedníctvo je povinné bezodkladne zvolať mimoriadne valné zhromaždenie s cieľom voľby nového predsedu a nového výboru.
4. Riadne valné zhromaždenie sa koná raz za dva roky.
5. Priebeh valného zhromaždenia sa riadi vnútornými normami.
6. Mimoriadne valné zhromaždenie sa zvoláva podľa potreby alebo na žiadosť aspoň jednej tretiny členov výboru alebo aspoň jednej tretiny všetkých členov Spoločnosti s definovaným dôvodom zvolania. Výbor zvolá mimoriadne valné zhromaždenie najneskôr do troch mesiacov od prijatia žiadosti.
7. Valnému zhromaždeniu prislúcha:
 - a) prerokúvať, schvaľovať a meniť znenie stanov, štatútov a vnútorných noriem; v prípade sporov podávať ich výklad,
 - b) schvaľovať správu o činnosti Spoločnosti a správu o hospodárení,
 - c) riešiť zásadné otázky činnosti Spoločnosti, určovať jej program a úlohy,
 - d) tajným hlasovaním voliť a odvolávať predsedu, členov výboru, náhradníkov do výboru, revíziu komisiu a náhradníkov do revíznej komisie,
 - e) priznávať a odoberať čestné členstvo a čestné predsedníctvo,
 - f) určovať výšku jednorazového zápisného členského príspevku a ročného členského príspevku,
 - g) rozhodovať o odvolaniach proti rozhodnutiam výboru,
 - h) rozhodovať o veciach presahujúcich kompetencie výboru
 - i) rozhodovať o zániku Spoločnosti.

Článok 6

Výbor

1. Výbor riadi Spoločnosť a organizuje jej činnosť v období medzi valnými zhromaždeniami.
2. Výbor má deväť členov. V prípade úmrtia, odvolania alebo odstúpenia niektorého jeho člena, výbor na jeho miesto kooptuje nového člena (náhradníka) podľa najvyššieho počtu získaných hlasov vo voľbách na valnom zhromaždení. Ak na obsadenie uvoľneného miesta nie je k dispozícii žiaden náhradník, vý-

bor zvolá mimoriadne valné zhromaždenie s cieľom dopĺňujúcej voľby nového člena výboru na funkčné obdobie do najbližších riadnych volieb všetkých členov výboru.

3. Výbor sa skladá z predsedu, podpredsedu, tajomníka, hospodára a ďalších piatich členov výboru.
4. Výbor sa zodpovedá valnému zhromaždeniu, predkladá mu správu o činnosti a riadi sa jeho uzneseniami.
5. Zasadnutie výboru zvoláva predseda najmenej štyrikrát za rok. Na žiadosť nadpolovičnej väčšiny členov výboru sa výbor zide bezodkladne, najneskôr do siedmych kalendárnych dní.
6. Funkčné obdobie výboru je štvorročné. Rozhodnutím valného zhromaždenia možno funkčné obdobie skrátiť alebo predĺžiť.
7. Výbor zriaďuje a ruší sekcie a komisie Spoločnosti.
8. Výbor pripravuje návrhy štatútu plakety Spoločnosti slovenských archivárov, štatútu Ceny Elemíra Rákoša a návrhy vnútorných noriem, ktoré upravujú rôzne oblasti činnosti Spoločnosti, a ktoré schvaľuje valné zhromaždenie.
9. Výbor prijíma návrhy a požiadavky členov a vyjadruje sa k nim.

Článok 7

Predsedníctvo

1. Predsedníctvo sa skladá z predsedu, podpredsedu, tajomníka a hospodára. Podpredsedu, tajomníka a hospodára ustanovuje výbor na svojom prvom zasadnutí.
2. Predsedníctvo plní úlohy výboru medzi jeho zasadnutiami, pripravuje zasadnutia výboru a ich program a plní prijaté uznesenia výboru.
3. Predseda:
 - a) je štatutárnym orgánom Spoločnosti voleným valným zhromaždením,
 - b) stojí na čele Spoločnosti, zastupuje ju navonok a koná v jej mene,
 - c) predsedá valnému zhromaždeniu,
 - d) predsedá zasadnutiam výboru,
 - e) predsedá zasadnutiam predsedníctva,
 - f) má podpisové a dispozičné právo.
4. Podpredseda:
 - a) v čase, keď predseda nemôže vykonávať svoju funkciu, zastupuje ho v plnom rozsahu v zmysle čl. 7, ods. 3,
 - b) má podpisové a dispozičné právo, ktoré je aktívne len v čase, keď predseda nemôže vykonávať svoju funkciu,
 - c) podľa pokynov predsedu sa podieľa na vedení Spoločnosti.
5. Tajomník:
 - a) zabezpečuje plnenie organizačných a iných úloh, ktorými ho poverí výbor,
 - b) vyhotovuje zápisnice zo zasadnutí výboru,
 - c) spravuje registratúru a vedie administratívu Spoločnosti.
6. Hospodár:
 - a) spravuje majetok Spoločnosti a disponuje s jej účtom,
 - b) podáva výboru správu o majetku Spoločnosti,
 - c) predkladá valnému zhromaždeniu správu o hospodárení Spoločnosti.

Článok 8

Revízna komisia

1. Revízna komisia:
 - a) sleduje dodržiavanie stanov, štatútov a vnútorných noriem a v prípade potreby podáva ich výklad medzi zasadnutiami valného zhromaždenia,
 - b) dohliada na plnenie uznesení valného zhromaždenia a kontroluje ich splnenie,
 - c) dohliada na dodržiavanie platných predpisov v činnosti Spoločnosti,
 - d) kontroluje hospodársku činnosť Spoločnosti,
 - e) podáva výboru správy o svojich zisteniach,
 - f) rozhoduje v sporných prípadoch týkajúcich sa členstva v Spoločnosti,
 - g) prijíma sťažnosti a kritiku členov a vyjadruje sa k nim.
2. Revízna komisia sa za svoju činnosť zodpovedá valnému zhromaždeniu.
3. Predseda revíznej komisie alebo jeho zástupca podáva správu o kontrole hospodárenia Spoločnosti valnému zhromaždeniu. Bez správy revíznej komisie sa nemôže udeliť absolútorium odstupujúcemu výboru.
4. Revízna komisia je trojčlenná. Tvorí ju predseda a dvaja ďalší členovia komisie. Predsedu si volí komisia spomedzi svojich členov.
5. Revíznu komisiu a jej náhradníkov volí valné zhromaždenie na štvorročné funkčné obdobie.
6. V prípade úmrtia, odvolania alebo odstúpenia niektorého zo svojich členov, revízna komisia na uvoľnené miesto kooptuje nového člena (náhradníka) podľa najvyššieho počtu hlasov získaných vo voľbách do revíznej komisie na valnom zhromaždení. Ak na obsadenie uvoľneného miesta nie je k dispozícii žiaden náhradník, výbor zvolá mimoriadne valné zhromaždenie s cieľom doplnujúcej voľby nového člena revíznej komisie na funkčné obdobie do najbližších riadnych volieb všetkých členov revíznej komisie.
7. Členovia revíznej komisie nesmú byť členmi iných orgánov Spoločnosti volených valným zhromaždením.
8. Členovia revíznej komisie majú právo zúčastňovať sa na všetkých zasadnutiach výboru a predseda revíznej komisie aj na zasadnutiach predsedníctva. Predseda a členovia revíznej komisie majú na zasadnutiach poradný hlas.

Článok 9

Hospodárenie a majetok

1. Hospodárenie Spoločnosti sa riadi všeobecne záväznými predpismi, stanovami a vnútornými normami.
2. Majetok Spoločnosť tvoria finančné prostriedky, ktorých zdrojom sú najmä:
 - a) členské príspevky členov,
 - b) príjmy z vlastnej činnosti,
 - c) dobrovoľné príspevky a dary,
 - d) verejné subvencie, dotácie a granty,
 - e) sponzorské príspevky,
 - f) príjmy z podielu zaplatenej dane z príjmov.
3. Majetok Spoločnosti môže byť využitý výlučne na zabezpečenie cieľov, činnosti, prevádzku a rozvoj Spoločnosti v súlade so stanovami a všeobecne záväznými predpismi.
4. Majetok Spoločnosti spravuje hospodár spolu s predsedom. Za svoju činnosť sa zodpovedajú výboru a valnému zhromaždeniu. Ich činnosť kontroluje revízna komisia.

Článok 10

Sekcie

1. Sekcie Spoločnosti združujú tých členov, ktorí majú spoločnú profesijnú špecializáciu s cieľom prehĺbovania ich teoretických a praktických poznatkov a odborného rastu, ako aj spolupráce s podobnými záujmovo príbuznými skupinami v zahraničí.
2. Sekcie nemajú vlastnú právnu subjektivitu.
3. Sekcie zriaďuje a ruší výbor.
4. Návrh na zriadenie sekcie obsahuje jej zameranie a zoznam najmenej desiatich záujemcov o členstvo v nej z radov členov Spoločnosti.
5. Členovia sekcie si volia svojho predsedu a výbor sekcie, ktorý vedie evidenciu jej členov, zvoláva pracovné stretnutia členov sekcie a organizuje činnosť sekcie.
6. Predseda sekcie je ex offo prizývaný na zasadnutia výboru Spoločnosti,
7. Predseda Spoločnosti je ex offo prizývaný na zasadnutia výboru sekcie.
8. Sekcia najmenej raz za kalendárny rok predkladá výboru Spoločnosti správu o svojej činnosti, počte členov a použití finančných prostriedkov.
9. O financovaní sekcie z prostriedkov Spoločnosti rozhoduje výbor Spoločnosti. Finančné prostriedky z iných zdrojov, ktoré boli určené na činnosť sekcie, sa účelovo viažu na činnosť sekcie.
10. Sekcia zaniká rozhodnutím nadpolovičnej väčšiny členov sekcie alebo na základe rozhodnutia výboru Spoločnosti. Výbor Spoločnosti rozhodne o zániku sekcie, ak sa počet členov sekcie zníži pod desať osôb, alebo ak sekcia nekoná v súlade s poslaním Spoločnosti, ktoré je formulované v jej stanovách.

Článok 11

Zánik Spoločnosti

1. Spoločnosť zaniká:
 - a) uznesením valného zhromaždenia, ak za návrh hlasujú aspoň dve tretiny členov, alebo
 - b) na základe iných podmienok ustanovených zákonom č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.
2. O majetku Spoločnosti a jej registratúre rozhodne valné zhromaždenie, ktoré súčasne ustanoví likvidačnú komisiu na vysporiadanie záväzkov Spoločnosti.

Článok 12

Záverečné ustanovenia

1. Zrušujú sa statuty Spoločnosti slovenských archivárov č. SSA/16/2012 zo dňa 24. mája 2012, ktoré nadobudli účinnosť dňom 1. januára 2013.
2. Tieto statuty Spoločnosti schválilo valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov dňa 27. apríla 2024.
3. Tieto statuty Spoločnosti slovenských archivárov nadobúdajú účinnosť dňom 1. mája 2024.

Mgr. Martina Orosová, PhD.

predsedníčka

Spoločnosti slovenských archivárov

NOVINKY Z ICA

INTERNATIONAL
COUNCIL ON ARCHIVES
CONSEIL INTERNATIONAL
DES ARCHIVES

Medzinárodná rada archívov na svojom webovom sídle uverejňuje množstvo noviniek zo života jednotlivých sekcií ICA, ktoré sa podieľajú na prípravách seminárov, webinárov, workshopov či konferencií. Členovia archívnej obce bývajú pravidelne vyzvaní na prihlásenie svojich príspevkov či k inej aktivite v rámci podujatí. Medzi veľmi podnetné udalosti patria diskusie Komunita – Káva – Kultúry (CCC), ktoré usporadúva Sekcia univerzitných archívov a archívov výskumných inštitúcií už od septembra 2023 a na ktoré sú pozvaní všetci záujemcovia z celého sveta prostredníctvom aplikácie Zoom. Ďalšie množstvo noviniek a udalostí možno nájsť na webovom sídle ica.org v sekcii News & Events, prípadne odoberaním noviniek prihlásením sa do newslettera. Medzi najdôležitejšie novinky prvého polroka patrí úprava webového sídla a redizajn vizuálnej identity ICA a Debaty o archívoch a športe.

Nové webové sídlo ICA¹

Po dlhých prípravách spustila ICA nové webové sídlo, ktoré je hlavným nástrojom jej komunikačnej stratégie a prezentácie. Nová vizuálna identita sa prvýkrát oficiálne predstavila na valnom zhromaždení ICA počas Medzinárodného archívneho kongresu v Abu Dhabi v roku 2023. Redizajn organizácie má aktualizovať vzhľad a ešte lepšie odrážať jej hodnoty: otvorenosť, rôznorodosť a inklúzia. Živý a rozmanitý štýl má starých aj nových návštevníkov zapojiť do poslania a činnosti Medzinárodnej rady archívov. Keďže ICA je popredným medzinárodným reprezentantom profesie archivára a správcu registratúry, dáva si za úlohu vhodne sprostredkovať prácu archívnej komunity tak, aby spoločnosť zachytila jej dôležité poslanstvo.

Osobitná pozornosť sa venovala vylepšeniu funkcií webového sídla, pričom dostupnosť, prehľadnosť, jednoduchosť používania a pohodlie patrili medzi hlavné priority. Tvorcovia sa snažili vizuálne zatraktívniť webové sídlo a sú otvorení spätnej väzbe užívateľov. Pripomienky je možné zasielať na adresu: webmaster@ica.org.

Vynovené logo ICA. Zdroj: webové sídlo <ica.org>.

#SPOonthSpot: Debaty o archívoch a športe

Tento rok bude rokom, v ktorom si ICA pripomína 20. výročie založenia Sekcie športových archívov (SPO), ku ktorému došlo na 15. medzinárodnom archívnom kongrese vo Viedni v roku 2004. Poslaním sekcie je uchovávanie a ochrana športových archívov na celom svete, čo dosahuje organizovaním workshopov, seminárov, vydávaním publikácií či spoluprácou so športovými výskumnými inštitúciami. Športový svet aktuálne žije blížiacimi sa olympijskými hrami v Paríži. Preto si sekcia dala za cieľ zistiť, ako jednotlivé organizácie a odborníci pracujú na uchovávaní, ochrane a propagácii športových archívov vo svete. Predsedníčka SPO Fina Solà Gasset pozýva na online stretnutia s jednotlivými sekciami ICA. V januári viedla SPO so Sekciou medzinárodných organizácií debatu o športových archívoch v medzinárodných organizáciách. Vo februári so Sekciou univerzitných archívov a archívov výskumných inštitúcií uvažovali, prečo sú športové archívy dôležité pre univerzitné archívy, aké sú najobľúbenejšie športové dokumenty vo fondoch a ako univerzity propagovali športové archívy v rámci akademickej obce. V apríli sa SPO stretla so Sekciou fotografických a audiovizuálnych archívov. V júni sú na pláne dve stretnutia, prvé so Sekciou miestnych, obecných a územných archívov a druhé so Sekciou pre architektonické archívy. Posledné stretnutie prebehne v novembri a debatovať sa bude s Asociáciou latinskoamerických archívov. Všetky stretnutia sa nahrávajú a budú postupne uverejňované na YouTube kanáli ICA.²

Adriána Klincová

Archív Slovenského národného múzea v Bratislave

¹ <<https://www.ica.org/>>

² <<https://www.ica.org/on-your-marks-get-set-go-spoonthespot-debates-about-archives-and-sports/>>

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – ODBORNÉ ČLÁNKY A ROZHOVORY

ROZHOVOR S RIADITEĽOM SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO ARCHÍVU MGR. IGOROM ADAMCOM

Dňa 1. marca 2024 nastúpil na čelo Slovenského národného archívu (ďalej SNA) Mgr. Igor Adamec. V tejto súvislosti sme ho požiadali o rozhovor, s ktorým nový riaditeľ SNA ochotne súhlasil. Rozhovor viedol Štefan Hrivňák, predseda sekcie archívnictva a PVH Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV. S Igorom Adamcom sa stretol v budove SNA 3. apríla, len mesiac po jeho nástupe.

ŠH. Váš nástup do čela Slovenského národného archívu sa udial, aspoň z pohľadu archivárskej komunity, nečakane. Chceli by ste nám vysvetliť okolnosti tejto výmeny, ktorá bola pre mnohých prekvapivá?

IA. Ale áno. Celkom rád to vysvetlím. Riaditelia sú nominovaní z dôvodu, že vedenie rezortu nie je s niečím spokojné a nápravu chce doceliť človekom, ktorý nemá s prostredím žiadne väzby. V tomto prípade ide najmä o rozbehnutie rekonštrukcie budovy SNA. Je to proces náročný a určite veľmi zdĺhavý. Moja misia začína aj končí touto úlohou a naozaj urobím všetko preto, aby mal národný archív, ktorý je NÁRODNOU (zvýraznil IA – poznámka redakcie) inštitúciou, primerané podmienky pre svoju prácu. O dôveru archivárskej komunity sa budem postupne uchádzať, nejde to však asi hneď.

ŠH. Podľa našich informácií bolo štátnozamestnanecké miesto, na ktorom sedel Váš predchodca Ivan Tichý, zrušené a do Slovenského národného archívu bolo presystematizované miesto vo verejnej službe, kde ste momentálne Vy. Miesta vo verejnej službe však majú isté obmedzenia. V zmysle zákona by ste teraz napríklad nemali podpisovať rozhodnutia z kontrol v registratúrach, ktoré vykonávajú Vaši zamestnanci, ani nemáte kompetenciu hodnotiť vedúcich oddelení a vedúceho pracoviska, ktorí pod

*Riaditeľ SNA Mgr. Igor Adamec.
Zdroj: Archív Igora Adamca.*

Vás spadajú. Nepovažujete to za problém a za precedens, ktorý by mohol mať negatívne účinky pre chod štátnych archívov na Slovensku?

IA. Vaša otázka zasahuje sféru, ktorú nie som povinný komentovať, a ani mi neprislúcha hodnotiť a zverejňovať rozhodnutia mojich nadriadených. Cez to všetko stručne odpoviem. Pri korektnom dodržaní zákona si vieme pomôcť prerozdelením kompetencií. A naozaj to spoločne s kolégiom riaditeľa, ktoré je poskladané zo špičkových odborníkov v odbore, nepovažujeme za problém.

ŠH. Ste známy ako moderátor z televíznych obrazoviek, aj ako herec. Menej ľudí už o Vás vie, že ste 8 rokov riadili TV Ružinov. Nedisponujete však vzdelaním v odbore (archívnictvo/história), ani ste nikdy nevedli pamäťovú inštitúciu. Nebude to pre Vás limitujúce? Aké pracovné skúsenosti budete využívať pri riadení Slovenského národného archívu?

IA. Toto je téma, ktorú nevynechá žiaden novinár, a už pätnásť rokov trpezlivo odpovedám na podobné otázky. Počas celej kariéry som viedol agentúry a firmy, ktoré sa venovali viac produkčným záleži-

tostiam a biznisu. Hrával som pre radosť. Možno by som ešte dodal, že od roku 2010 som sa už systematicky venoval riadeniu televízie. Herectvo som v tej dobe začal pomaly vešať na kliniec. Dorobil som, čo som mal zazmluvnené, a rovno naspäť do kancelárie. Nové ponuky som akceptoval už len sporadicky. V kultúrnych alebo mediálnych inštitúciách býva od nepamäti obvyklé, že televíziu či divadlo vedie človek, ktorý nemusí mať priame skúsenosti s mediálnou, resp. umeleckou prácou. Ak je dobrý ako manažér, sadne si na stoličku riaditeľa a vedie inštitúciu po hospodárskej, personálnej a strategickej stránke. Tú odbornú, čiže umeleckú, alebo programovú časť necháva na svojho umeleckého riaditeľa, v prípade televízie na programového riaditeľa. Nevravím, že je to tak vždy a všade, ale nie je to nič neobvyklé. Nevidím preto jediný dôvod, prečo by to tak nemohlo byť aj v archívoch. Už som spomínal, že v SNA sme zriadili kolégium riaditeľa, v ktorom sedia nespochybniteľní odborníci. Tí sú zárukou napredovania SNA po archivárskej stránke.

ŠH. Ste osobou, ktorá má blízko ku kultúre, krátky čas ste pôsobili aj ako štátny tajomník na ministerstve kultúry. Archívy sú správnymi, ale aj kultúrnymi a pamäťovými inštitúciami. Aké sú Vaše vlastné skúsenosti s archívami či konkrétne so Slovenským národným archívom ako najvýznamnejšou takouto inštitúciou v našej krajine?

IA. Musím to spresniť. Archívy majú blízko ku kultúre, ale zároveň sú aj úradmi, preto sa nestali kultúrnymi inštitúciami.

ŠH. Slovenské archívy sú v dezolátnom stave a v odborných činnostiach čoraz viac zaostávajú nielen za Západnou Európou, ale aj v porovnaní s okolitými krajinami. Dokonalým svedectvom toho je aj dokument s názvom *Národná koncepcia rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028*, ktorá bola schválená vládou SR v júli 2022. Poznáte túto koncepciu? Kde vidíte najväčšie nedostatky a naopak nerozvinutý potenciál slovenského archívnictva?

IA. Čítal som ten dokument. Nebudem hovoriť za ostatné archívy, ja pracujem v SNA a ten má veľký problém so starnúcou budovou. Potrebuje opravy a musí myslieť na rekonštrukciu. V tomto smere s vami súhlasím, že situácia je urgentná a opravovať sa malo už dávno. Čo sa týka samotnej archivárskej činnosti, nemyslím si, že by bola v dezolátnom stave. Prácu aj odbornosť svojich kolegov si veľmi vážim. Aj preto, v akých podmienkach sú schopní pracovať.

ŠH. Nemyslel som to tak, že odborná činnosť archívov je v dezolátnom stave, to len na margo budov, investičného a technologického dlhu. Je však nepopierateľné, že napríklad aj v digitalizácii a v sprístupňovaní archívneho kultúrneho dedičstva zaostávame, a to sú predsa odborné činnosti.

IA. Čo sa týka digitalizácie, tak chystáme veľký digitalizačný projekt, ktorý sa rozbehne na jeseň. Budeme digitalizovať veľké archívne celky 2. oddelenia spracúvania archívnych dokumentov.

ŠH. Ako riaditeľ Slovenského národného archívu však máte obmedzené kompetencie, pretože na rozdiel od Slovenského národného múzea či Slovenskej národnej galérie nemá archív vlastnú právnu subjektivitu, ani vlastný rozpočet. Máte ešte iné priority okrem rekonštrukcie budovy?

IA. Áno, to je objektívny problém, ale ja som zvyknutý pracovať v takých podmienkach, aké sú. Stále mám pár kompetencií Slovenskému národnému archívu pomôcť. Čo sa týka mojich cieľov, chcem archív viac spopularizovať. Nechcem tým povedať, že doteraz nebol zviditeľňovaný, ale popularizácia je trochu niečo iné. Aby Bratislavčania a ľudia na Slovensku vedeli, že tá budova na kopci je Slovenský národný archív, že je to dielo Vladimíra Dedečka, ktorý je autorom mnohých významných a hodnotných stavieb, aj Slovenskej národnej galérie, ktorá je už, mimochodom, zrekonštruovaná.

ŠH. Ste mesiac vo svojom úrade, je to, samozrejme, krátky čas, ale aké sú Vaše prvé dojmy? Už ste sa určite stihli zoznámiť s kolektívom i s aktuálnymi problémami, nedostatkami či, naopak, úspechmi. Je realita Slovenského národného archívu iná, ako sa Vám zdalo pred nástupom?

IA. Nemal som očakávania a realitu som prijal takú, aká je. Veľa vecí ma milo prekvapilo. Napríklad vysoká odbornosť ľudí a veľká ochota pracovať. Tak tiež ma milo prekvapila hrdosť pracovníkov archívu na svoju profesiu.

ŠH. Zaujala ma informácia o zriadení kolégia riaditeľa SNA. Predpokladám, že je to novinka. Môžete mi, prosím, vysvetliť, čo je to za inštitút a aké sú jeho úlohy?

IA. Kolégium riaditeľa je kolektívny poradný zbor vedúcich oddelení. Jeho zriadením naplňam svoju ideu a, ako som Vám už vysvetlil, je to spôsob riade-

nia, na aký som zvyknutý. Kolégium splňa atribúty pre odborné vedenie. Rovnako už len zopakujem, že svojich kolegov – vedúcich oddelení považujem za na slovo vzatých odborníkov a ich úsudku dôverujem.

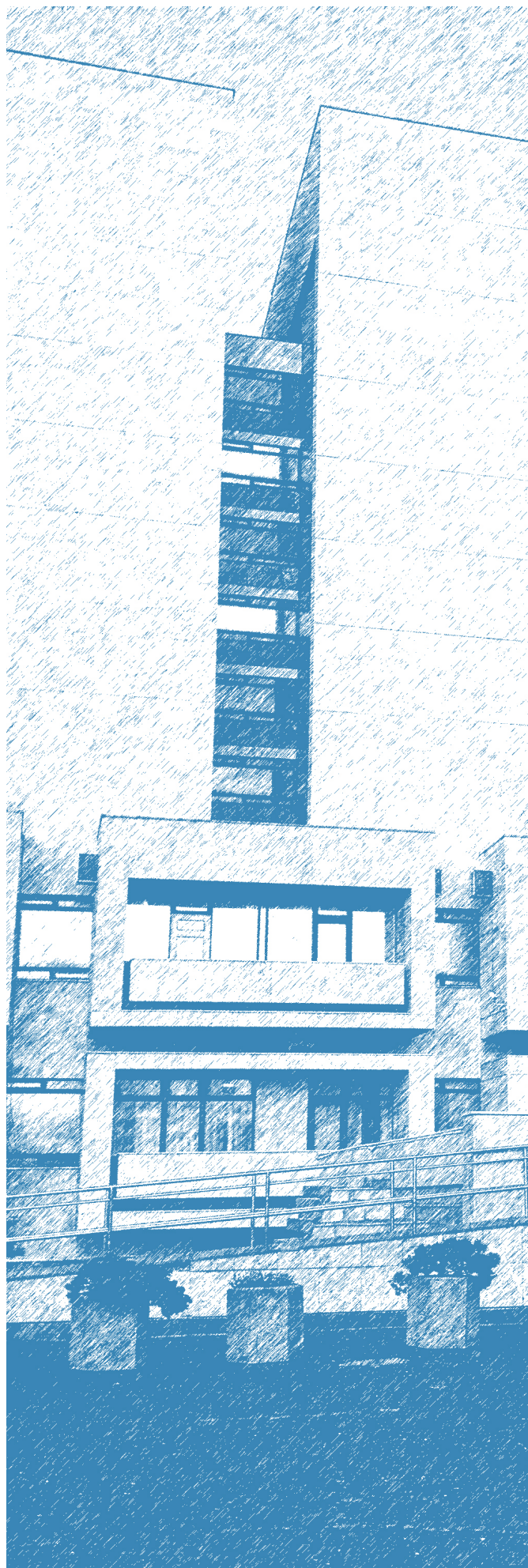
ŠH. SNA bol do roku 2002 hlavným vedeckovýskumným pracoviskom v oblasti archivistiky na Slovensku, podieľal sa na plnení rezortných výskumných úloh v súvislosti s rozvojom archívnej vedy, teórie a praxe na Slovensku. Od roku 2011 má archív osvedčenie o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoj. Vidíte SNA aj Vy ako vedecko-výskumnú inštitúciu?

IA. Samozrejme, o tom nemôže byť vôbec diskusia. Musíme splňať rôzne požiadavky, aby sme svoju pozíciu vedecko-výskumnej inštitúcie aj v budúcnosti obhájili. Spoločne s kolégiom riaditeľa budeme preto pracovať na tom, aby sme napĺňali úlohy, ktoré sú pred najvýznamnejší archív na Slovensku kladené.

ŠH. Vašu víziu SNA už poznáme, na záver sa opýtam, kde by ste chceli archív vidieť, povedzme o 5 rokov?

IA. Mojou úlohou, ako som už uviedol, je do viesť SNA do rekonštrukcie. Je to budova z 80. rokov minulého storočia, postavená podľa architektonického návrhu Ing. arch. Vladimíra Dedečka. Má už viac ako 40 rokov, čiže má svoj vek. SNA je národná inštitúcia, čiže si zaslúži pozornosť a starostlivosť. Uchováva našu históriu a tým pádom aj našu identitu. Samozrejme, nemám ilúzie, že sa v archíve dočkám ukončenia prác. Bol by som úplne spokojný, keby o 5 rokov stál pred archívom prvý žeriav.

Za rozhovor ďakuje Štefan Hrivňák

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

VEČERY V ARCHÍVE. K DEJINÁM ŠALE A JEJ OKOLIA

Na jeseň sú dni kratšie, sychravejšie, obloha chmúrna. Je to obdobie, keď sa naplňajú konferenčné miestnosti, uskutočňujú sa mnohé odborné, ale aj neformálne vedecké stretnutia. Pracovníci Štátneho archívu v Trnave, pracoviska Archív Galanta so sídlom v Šali už dlhšie premýšľali o oživení starej tradície stretnutí v archíve. Podujatia *Večery v archíve* sú určené pre záujemcov histórie, archívnictva a tradícií. Posledný novembrový piatok roka 2023 bol venovaný práve týmto témam. Podujatie sa uskutočnilo v konferenčnej miestnosti archívu, ktorá bola plná nadšencov histórie. Odborné pracovníčky archívu si pripravili prednášky s prezentáciami zaujímavých fotografií.

Hlavnou témou prvých oživených večerov v archíve bola zdravotná starostlivosť v Šali a okolitých obciach. Pri otvorení podujatia Bc. Alžbeta Horváthová privítala všetkých zúčastnených. Predstavila jeho hlavný cieľ a zámer. Prvá prednáška odznela v podaní Mgr. Judity Szekeresovej Kováčsovej, PhD. Téma *Od pôrodných babíc až po diplomované zdravotné sestry v Šali a jej okolí* zaujala všetkých prítomných. Pôrodné asistentky tvoria v hierarchii zdravotníckeho personálu osobitnú kategóriu. Najprv sa nazývali pôrodnými babicami, neskôr to boli riadne školené pôrodné asistentky. Táto prednáška mala pomerne široký časový záber, a to od 19. až po 21. storočie. Autorka vyzdvihla prácu posledných pracovníkov pôrodnícko-gynekologického oddelenia v Šali. Na ňu nadviazala odborná pracovníčka archívu v Šali Mgr. Klaudia Buggyňská, ktorá sa zaoberala šalianskou nemocnicou, jej zrodom a jednotlivými lekármi. Zdôraznila významný medzník v jej histórii, keď bola budova nemocnice s poliklinikou v Šali v októbri 1967 slávnostne odovzdaná do užívania. V krátkom exkurze K. Buggyňská predstavila jej jednotlivé oddelenia a ich prvých primárov, lekárov a zdravotný personál.

Po prednáškach bolo možné nahliadnuť do kroník. Jednou z nich bola kronika gynekologicko-pôrodnického oddelenia, ktorú zapožičala pre archív

Obr.1. Vedúca archívu J. Szekeresová Kováčsová počas prednášky. Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

Obr. 2. Pohľad do auditória. Zdroj: Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

MUDr. Juliana Zimmermanová. Druhou vystavou bola kronika o dejinách zdravotníctva v Šali. Kroniky okrem informácií o zdravotníctve v Šali obsahujú fotografie a rôzne dobové novinové výstrižky. Medzi zúčastnenými sa našli aj takí, ktorí v nich spoznali svojich známych. Po prednáškach pokračovala voľná diskusia. Prítomní si zaspomínali na nemocnicu, lekárov, sestričky a pod. Nadšenci histórie mohli nazrieť do niektorých depotov archívu a s odborným výkladom si prezrieť výstavu *V zdravom tele zdravý duch. Dejiny športu v regióne*. Na zodpovedanie otázok bol k dispozícii aj Mgr. Attila Varjú, odborný pracovník archívu.

Z archívu odchádzali spokojní návštevníci, ktorí podotkli, že podujatia takéhoto typu by prijali aj v pravidelných intervaloch. Pevne dúfame, že sa nám podarí vytvoriť z tohto netradičného večera pravidelnú akciu a budeme ju realizovať možno aj dva alebo trikrát ročne.

Judita Szekeresová Kováčsová
Štátny archív v Trnave,
pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali

DISKUSIA SPOZNAJ SVOJE MESTO PRI PRÍLEŽITOSTI 570. VÝROČIA UDELENIA PRVÉHO ERBU MESTU PREŠOV

Krajské múzeum v Prešove 23. novembra 2023 pripravilo vo svojich priestoroch v Rákociho paláci na Hlavnej 86 v Prešove prvú z pripravovaných moderovaných diskusií v rámci cyklu *Spoznaj svoje mesto*. Podujatie sa uskutočnilo pri príležitosti prvej písomnej zmienky o Prešove a zároveň 570. výročia udelenia prvého erbu mestu Prešov. Pozvanie na diskusiu prijali doc. Mgr. Marcela Domenová, PhD., z Prešovskej univerzity v Prešove a PhDr. Daniela Pellová a Mgr. Alena Mišíková, PhD., zo Štátneho archívu v Prešove, ktoré s historičkou Mgr. Nikolettou Lattovou, PhD., z Krajského múzea v Prešove diskutovali o najstarších dejinách Prešova.

Na úvod Daniela Pellová návštevníkom predstavila históriu prešovského mestského archívu, ktorá siaha do polovice 14. storočia. Mesto si písomnosti odkladalo od začiatku existencie mestskej kancelárie. Najstaršia zachovaná mestom vydaná a mestskou pečatou spečatená listina je z roku 1390, mestské knihy sa zachovali od roku 1412. Najstaršia zmienka o miestnosti, kde sa do truhlice odkladali dokumenty, je z roku 1442. S rozvojom mestskej kancelárie bolo v radnici potrebné vyčleniť miestnosť pre potreby archívu. Z roku 1737 sa zachoval elench – súpis listín, ktorý svedčí o istom usporiadaní písomností mestského archívu. V 19. storočí už existovala funkcia archivára. V roku 1877 boli listiny a spisy uložené v troch miestnostiach v budove radnice. V roku 1910 prišiel do Prešova dr. Béla Iványi, ktorý usporiadal a zinventarizoval najstaršie písomnosti do roku 1519 vrátane kníh.

Od roku 1923 vykonával samosprávu mesta mestský úrad, ktorého písomnosti boli uložené v spisovni v budove Mestského domu. Písomnosti Magistrátu mesta Prešova boli prenesené do starej policajnej strážnice na povalu a do starej väznice tzv. Caraffky. K budove radnice bola koncom roku 1930 pripojená prístavba nového mestského domu. Pracovníci mestského archívu usporiadali písomnosti z rokov 1630 – 1848 a urobili súpis úradných kníh. Písomnosti z rokov 1848 – 1922 ostali nespracované.

V roku 1994 boli písomnosti Magistrátu mesta Prešova prevzaté do Štátneho archívu v Prešove, sídliaceho na Slanskej ulici 31, kde sa formou inventárov sprístupnili listiny, úradné knihy, súdne

Obr. 1. Odborníčky počas diskusie v Krajskom múzeu v Prešove. Foto: Krajské múzeum v Prešove.

Obr. 2. Budova radnice v Prešove okolo roku 1909. Foto: súkromná zbierka D. Pellovej.

písomnosti, mapy a plány a začalo sa s inventarizáciou spisov po roku 1630. V roku 2019 bolo sprístupňovanie prerušené. Písomnosti Mestského úradu v Prešove z rokov 1923 – 1945 boli v roku 1997 prevzaté do Štátneho archívu v Prešove na Slovenskú ulicu 40. Bez existencie mestského archívu by sme dnes nemali cenné informácie k výskumu dejín mesta Prešov i iných tém. Ale bez sprístupnenia a preskúmania nespracovaných dokumentov nebude história Prešova nikdy úplná. Plénum najviac zaujímal počet či usporiadanie, sprístupnenie archívnych fondov v súčasnosti, spracovanie fondu Magistrát mesta Prešova či jeho digitalizácia.

Ako to však býva, verejnosť zaujímajú práve najstaršie dokumenty či polemické otázky, pravosť listín. Marcela Domenová oboznámila návštevníkov s najstaršími dejinami Prešova – najstaršími písomnými zmienkami, s výberom čiastkových privilégií, nezabudla uviesť ani podobu názvu mesta,

jeho výskyt v dokumentoch. Cez historický kontext, diplomaticko-obsahovú analýzu sa venovala prvej písomnej zmienke z roku 1247, ku ktorej smerovalo najviac otázok, či už k falšovaniu dokumentov, chotárom miest, pôsobeniu cistercitov v Bardejove. Podobne predstavila text privilegiálnej listiny pre Prešov, Sabinov a Veľký Šariš z roku 1299 známy z inej konfirmácie (1314), stav zachovania listín a ich interpretácie, ako aj fungovanie mestskej kancelárie v stredoveku, používanie mestských pečatí pred a po udelení prvého erbu.

Alena Mišíková predstavila prvú erbovú listinu z roku 1453, ktorú mestu Prešov udelil uhorský panovník Ladislav V. dňa 3. januára 1453 za verné služby preukázané mu v ťažkých časoch. Erb mohlo mesto používať na pečatiach, zástavách, domoch, šperkoch, úradných listoch i na zbraniach. Odborníci dodnes vedú polemiku o pravosti miniatúry, ktorá sa nachádza na ľavej strane listiny. Podľa novej teórie je miniatúra súdobá, o čom svedčia posledné tri predsunuté riadky rešpektujúce tvar štítu. Vyobrazenie erbu však možno pokladať za nepôvodné. Mesto používalo tento erb do roku 1548, keď dostalo od panovníka Ferdinanda I. Habsburského polepšený erb za pomoc v boji proti Jánovi Zápoľskému. V roku 1558 dostalo od toho istého panovníka tretí, nový erb, ktorý používalo

najdlhšie. V druhej polovici 20. storočia sa vrátilo k prvej heraldicky čistej podobe erbu z roku 1453, ktorú používa dodnes. Všetky tri erbové listiny sú uložené v Štátnom archíve v Prešove, vo fonde Magistrát mesta Prešova a patria medzi klenoty archívu.

Na záver podujatia si návštevníci mohli prezrieť vystavené muzeálne predmety, mestské pečate, knihy i kópie archívnych dokumentov, ktoré im umožnili nahliadnuť do minulosti mesta Prešov.

Aj na tomto podujatí bolo badať, že široká verejnosť má záujem o dejiny mesta. Niekedy bádateľov, historikov prekvapuje fakt, že už je všetko publikované, že recipienti majú všetko načítané, poznajú relevantnú spisbu, že o besedy podobného charakteru s rozborom dokumentov nebude záujem. Opak je však pravdou. Často sa v našej pamäti traja isté informácie, interpretácie, ktoré je stále potrebné vysvetliť či dokonca negovať, realizovať popularizačné podujatia, no najmä písať aj pre verejnosť. Tu majú svoje miesto práve archivári, historici, ktorí pracujú s primárnou bázou a ktorí dokážu naše archívne klenoty prezentovať adekvátne za každých okolností.

Marcela Domenová – Daniela Pellová – Alena Mišíková
Prešovská univerzita v Prešove a Štátny archív v Prešove

Obr. 3. Prvá erbová listina pre Prešov z roku 1453. Foto: Štátny archív v Prešove.

EXKURZIA V PREZIDENTSKOM PALÁCI

Vo štvrtok 14. novembra 2023 sa zamestnanci Štátneho archívu v Bratislave a jeho pracoviska Archívu Modra zúčastnili na prehliadke priestorov prezidentského paláca na Hodžovom námestí v Bratislave vrátane Archívu kancelárie prezidenta Slovenskej republiky.

Prezidentským palácom nás previedla zamestnankyňa prezidentskej kancelárie a za približne 45 minút nám svojím pútavým výkladom priblížila históriu tohto paláca, ktorý je tiež známy ako Graskovičov palác či bývalý Ústredný dom pionierov a mládeže Klementa Gottwalda (Pinkáč). Po absolvovaní dôkladnej bezpečnostnej prehliadky sme si prezreli niekoľko miestností, známych z televízie, kde prezidentka Zuzana Čaputová vykonáva svoje oficiálne pracovné činnosti. Začali sme vo veľkej sále, kde sa odohrávajú všetky významné ceremónie, a pokračovali sme do prijímacieho salónu. Následne sme sa pobrali do zeleného salónu, ktorý slúži aj ako jedáleň a miesto na rokovanie delegácií. Potom sme si prezreli pánsky a dámsky salónik. V pánskom salóne sa nachádza knižnica a oko návštevníka tu upútajú aj vystavené slovenské štátne rady a vyznamenania, štátna pečať či Ústava Slovenskej republiky. Počas prehliadky sme zašli tiež do záhradnej sály, známej aj ako sála terrena, v kto-

rej sa konajú rôzne umelecké vernisáže a výstavy. Okrem toho sme mali možnosť nazrieť aj do Kaplnky sv. Barbory nachádzajúcej sa v prízemnej časti paláca. V závere prehliadky sme na pamiatku dostali ako darček podpisovú kartu prezidentky a odznak s motívom paláca a čestnej stráže.

Následne sme sa peši pobrali do neďalekého Karáčoniho paláca na Štefánikovej ulici, kde sídli Kancelária prezidenta Slovenskej republiky. Svoje priestory tu má aj Archív kancelárie prezidenta, kam sme mali namierené. Privítal nás tu jeho vedúci Mgr. Dušan Uhrín a stručne nám priblížil množstvo archívnych dokumentov a ich obsahové zameranie. Okrem písomností je tu uložené veľké množstvo fotografického materiálu z rôznych akcií a zahraničných ciest prezidentov. Vedúci archívu si pre nás prichystal aj minivýstavku najzaujímavejších predmetov uložených v archíve. Následne sme mali možnosť prejsť sa po depote, pričom pán Uhrín ochotne odpovedal na naše otázky, porozprával nám o svojej každodennej činnosti a o bádateľskom záujme o tunajšie dokumenty.

Bolo veľmi príjemné a poučné pre zmenu nazrieť aj do inej sféry archívniectva, ako sú štátne archívy, porovnať, ako sa archívne činnosti vykonávajú v inom archíve a zároveň si vymeniť skúsenosti.

Mgr. Lucia Hoosová
Štátny archív v Bratislave

Obr. 1. Kolektív zamestnancov Štátneho archívu v Bratislave a jeho pracoviska v Modre vo veľkej sále paláca. Foto: Eva Ivanová.

Z HISTÓRIE POZNÁVACÍCH ZÁJAZDOV ARCHIVÁROV

Je všeobecne známe, že archivári sú veľmi vzdelaná a rozhladená komunita. Možno menej je známe, že mnohí sú aj cestovateľskí maniaci. Cestovanie sa stáva tradíciou, vášňou a korením nášho života. Všetko sa začalo v roku 1999, keď archivári doplňovali voľné miesta v zájazdoch sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra (MV) SR a zájazdy organizovala Eva Mészárošová v rokoch 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 a 2004. Potom prišlo k znižovaniu počtu úradníkov štátnej správy a postihlo to aj pani Mészárošovú. To viedlo k radikálnej zmene, keď na zájazdoch začali dominovať archivári. Zlomovým sa stal rok 2005, v ktorom úlohu organizátorov prevzal odbor archívov a registratúr MV SR, menovite Mária Stieberová a Júlia Ragačová. Ukázalo sa však, že takéto podujatie bolo pre ne prílišnou časovou záťažou a ich úlohu prevzali pracovníci Štátneho archívu v Bratislave. V rokoch 2006, 2007, 2008 a 2009 to bol Pavel Vimmer a Gabriela Tomaščíková, v rokoch 2011, 2012, 2013, 2014 a 2015 Pavel Vimmer a Zdenka Balážová, v roku 2017 Pavel Vimmer a Štefan Hrivňák a v rokoch 2016, 2018 a 2019 Pavel Vimmer.

Rok po roku sme zapichovali, obrazne povedané, zástavky do mapy Európy, kde sme zanechali svoju stopu, a bolo ich neúrekom. Tu je prehľad našich destinácií v chronologickom slede:

- 1999 Rakúsko (2 dni): Salzburg, letovisko Bad Ischl, Hallstatt, jazerá Wolfgangsee, Traunsee, Halstattersee a Mondsee
- 2000 Švajčiarsko (5): Lausanne, Ženeva, Luzern, Bern, Chamonix, Štrassburg, Vaduz, vodopády Schaffhausen
- 2001 Benelux (5): Luxemburg, Brusel, Bruggy, Antwerpy, Waterloo, Den Haag, Amsterdam
- 2002 Taliansko (5): Rím, Pompeje, Neapol, ostrov Capri
- 2003 Francúzsko (6): Paríž, zámky Versailles, Chambord, Blois, Chenonceau
- 2004 Anglicko (7): Bruggy, Cantorbery, Londýn, zámok Windsor, Oxford, pamiatka Stonehenge, Zurich
- 2005 Bavorsko (4): Mníchov, Garmisch-Partenkirchen, zámky Herrenchiemsee, Linderhof, Hohenschwangau, Neuschwanstein, ostrov Frauen-Insel, Kláštor v Ettali, vrch Zugspitze, Innsbruck
- 2006 Česko (4): České Budějovice, Telč, Jindřichův Hradec, zámky: Orlík, Červená Lhota, Hluboká, Český Krumlov

Obr.1. Účastníci zájazdu v chorvátskom mestečku Tučepi v roku 2014. Foto: Archív Pavla Vimmera.

- 2007 Španielsko (9): Nice, Carcassonne, San Sebastian, Bilbao, Burgos, Madrid, Toledo, Zaragoza, Barcelona, Figueres, Marseille
- 2008 Taliansko (5): Florencia, Miláno, Pisa, Verona, Janov
- 2009 Škandinávia (9): Kodaň, Štokholm, Uppsala, Frederiksborg, Kronborg, Oslo, Göteborg, Berlín
- 2011 Francúzsko (7): Paríž, Remeš, Rouen, Etretat, Ile de Bréhat, mys Cap Fréhel, St. Malo, Mont Saint Michel, Omaha Beach
- 2012 Pobaltie (9): Kaunaz, Vilnius, Trákai, Hora krížov, Helsinki, Tallinn, Riga, Warszawa
- 2013 Sicília (9): Siena, Montepulciano, Neapol, Toarmina, sopka Etna, Palermo, Monreale, Syracusy, Agrigento, Alberobello, Matera, San Marino
- 2014 Chorvátsko (6): Dubrovnik, Split, Šibenik, Zadar, Zagreb, národné parky Plitvice a Krka
- 2015 Peterburg (5): Petropavlovská pevnosť, Katedrála sv. Izáka, Carske Selo, Petrodvorec, Chrám vzkriesenia Ježiša Krista, Štátna ermitaž, Kazaňský chrám
- 2016 Provensálsko (7): Grasse – výrobňa firmy Galimard, Cannes, Avignon, múzeum levandule, rímsky akvadukt Pont du Gard, ochutnávka vína Chateaneuf du Pape, dedinka Les Baux de Provence, Arles, prejazd kaňonu Grand Canyon du Verdon, Saint Tropez, Port Grimaud, Monaco
- 2017 Rumunsko (8): Oradea, Kluž, soľná baňa Salina Turda, Alba Iulia, Korvínov hrad, Sibiu, hrad Bran, zámok Peleš, Brašov, Busteni, turistika v pohorí Bucegi, Sinaiský kláštor, kostol Prejmer, Sighisoara, kostol Biertan

Obr.2. Účastníci zájazdu pred policajnou stanicou v Saint Tropez v roku 2016. Foto: Archív Pavla Vimmera.

Obr.3. Účastníci zájazdu v rumunskom Brašove v roku 2017. Foto: Archív Pavla Vimmera.

2018 Slovinsko (7): Ľubľana, Bled, Bohinjské jazero, vrch Vogel, jaskyňa Postojna, hrad Predjama, Piran, Terst, talianske Dolomity: priesmyk Passo Pordoi, Cortina d Ampezzo, Brixen, Bolzano

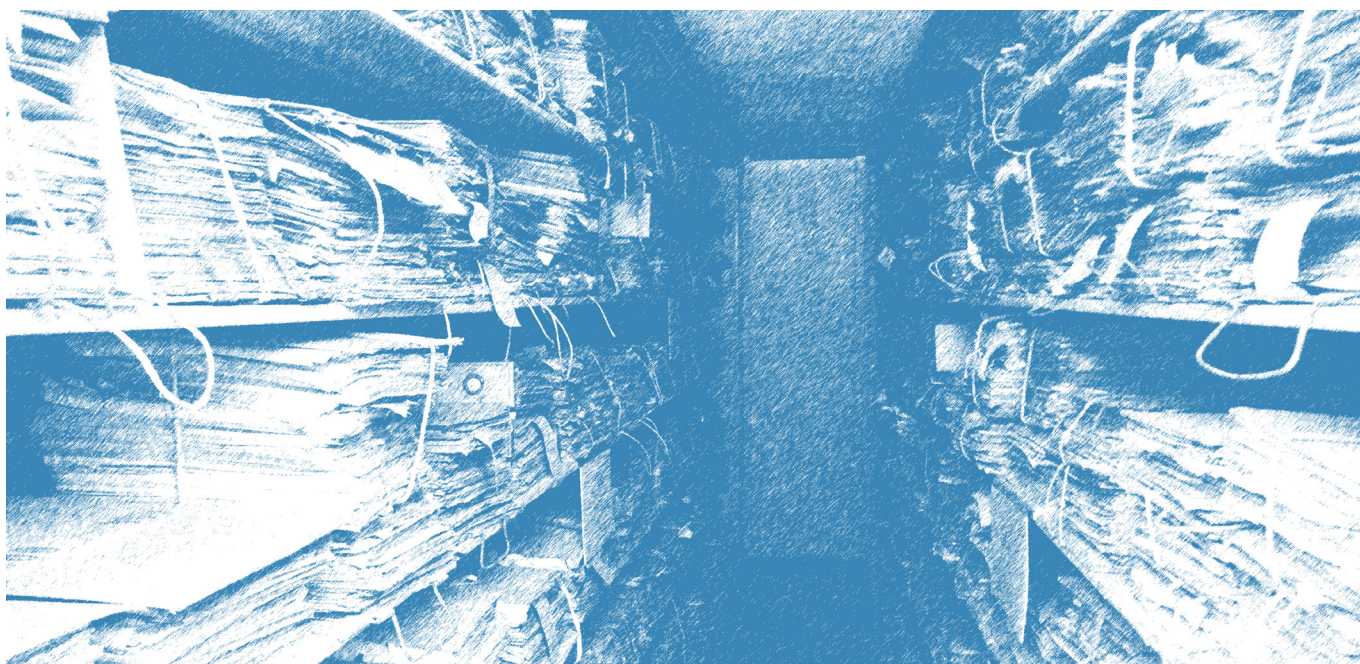
2019 Holandsko (7): Deft, letovisko Scheveningen, Amsterdam, skanzen Zaanse Schans, rybárska dedinka Volendam, Gonda, kvetinová výstava Keukenhof, Leiden, Den Haag.

Na tom, že sme toto križovanie Európou v zdraví a šťastí prežili, mali zásluhu naši sprievodcovia, z ktorých sme si mnohých obľúbili: Zdenka Feherpatakyová (1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2005, 2008), Andrea Kosorínová (2001), Edo Popovič

(2004, 2009), Blanka Holigová (2006), Naďa Hrašková (2007), Jana Zedníčková (2011, 2016, 2019), Ľubica Švihranová (2012, 2013), Anna Izraelová (2017) a Martin Šišák (2014, 2018).

Každá pekná rozprávka má svoj koniec, a tak aj naše putovanie bolo prerušené epidémiou koronavírusu, v dôsledku ktorej došlo k likvidácii našej spriaznenej CK Transtip. Cestovateľská vášeň archívárov však nevyhynula a naše cesty budú pokračovať. Ďalší zájazd sa plánuje do Poľska na baltické pobrežie. So sprievodcom Martinom Šišákom sme sa už dohodli na termíne 11. až 16. jún 2025 v spolupráci s CK Turancar.

Pavel Vimmer

ARCHÍV VO VYUČOVANÍ. JE BRÁNA ARCHÍVOV OTVORENÁ ŠKOLÁM A VEREJNOSTI? (workshop)

Prvého decembra 2023 sa v priestoroch Národného archívu na pražskom Chodovci konal workshop venovaný archívnej pedagogike a spôsobom, ako pracovať s jednotlivými vekovými kategóriami žiakov, ktorí archívy navštevujú počas exkurzií. Prítomných archivárov z rôznych kútov Čiech a zástupkyne Slovenského národného archívu privítal nový riaditeľ pražského Národného archívu Milan Vojáček. Workshop organizovala Česká archívna spoločnosť. Jej predseda Karel Halla v úvodnom príhovore vyzdvihol dôležitosť zviditeľňovania archívov smerom k mládeži, čo je potrebné robiť v omnoho väčšej miere ako doposiaľ. Podujatie organizačne riadila Xenie Penížková z Archívu bezpečnostných zložiek, ktorá predstavila program workshopu. Vo svojom vystúpení spomenula panelovú diskusiu, ktorá prebehla na 19. celoštátnej archívnej konferencii v Pardubiciach v roku 2023 ohľadom možnosti archívov zapojiť sa do procesu vzdelávania žiakov a študentov. Na podujatí boli nastolené otázky, ako môžu archívy prispieť k výučbe spoločenskovedných predmetov alebo ako možno zakomponovať prácu s archívnymi prameňmi do výučby na školách? Múzeá, galérie a iné pamäťové inštitúcie už niekoľko rokov intenzívne pracujú na programoch pre mládež, pričom archívy ostávajú v tomto smere na chvoste. Uviedla taktiež konkrétne príklady edukácie, predstavila odporúčanú literatúru a zmienila sa aj o prekážkach pri organizovaní exkurzií.

Martin Sovák priblížil spôsob práce so žiakmi, ktorý spolu s kolegami aplikujú v Štátnom oblastnom archíve v Prahe. Ich cieľom počas každej exkurzie je pôsobiť na formovanie názoru a vzťahu k archívu u mladej generácie. Exkurzie či dni otvorených dverí pritom cielene zameriavajú na žiakov rôznych typov škôl. Budujú spoluprácu s od-

borníkmi na vzdelávanie, ako aj s neziskovým sektorom (napr. Post Bellum). Vyzdvihol dôležitosť zmeny myslenia archivárov, ako aj to, že exkurzie je potrebné prispôbovať veku návštevníkov. V archíve vypracúvajú metodiky pre učiteľov (so stanovenými didaktickými cieľmi a v nadväznosti na rámcové vzdelávacie programy), ako aj pracovné listy pre žiakov týkajúce sa pripravovaných výstav. Ako príklad spomenul výstavu *Krok za krokom za našimi (slávnymi) predkami*.

Hanka Havlůjová z Pedagogickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe vo svojom vystúpení potvrdila slová X. Penížkovej, že archívy sú spomedzi pamäťových inštitúcií v oblasti pedagogiky najmenej viditeľné v porovnaní s múzeami a galériami. Z jej pohľadu má veľký význam komunikácia s pedagógmi pre vysvetlenie pojmov a ich náplne. Taktiež nadviazala spoluprácu s pedagogickými študentmi, ktorí by svoje diplomové či doktorandské práce venovali archívnej pedagogike či didaktike.

S poslednou prednáškou v rámci teoretickej časti vystúpil učiteľ dejepisu na základnej škole Pavel Žalský. Upozornil na skutočnosti, ktorým sa archivári pri organizovaní vzdelávacích aktivít nevyhnú, a hovoril o tom, čo by sa v tejto oblasti dalo zmeniť. Často aj prezentácia veľmi atraktívneho archívneho dokumentu nepomôže naplniť cieľ, keďže chýba metodická podpora alebo je nedostatok času. Odporúčal si vopred premyslieť zmysel exkurzie, počas nej klásť otázky a aktivizovať žiakov, prípadne využiť systém detektívnej práce. Uviedol i konkrétne príklady na téme stredovekej kolonizácie Krkonôš. Prítomným odporúčal, aby nemali od žiakov veľké očakávania a nenechali sa odradiť prípadným neúspechom hneď na začiatku. Spomenul tiež projekt Dejepis plus (<https://dejepisplus.npi.cz/>), ktorého cieľom je formou bádateľskej výučby dejepisu viesť mládež k rozvoju kritického myslenia, čitateľskej gramotnosti a práce so zdrojmi. Zaujímavou pomôckou môže byť i aplikácia Histo-

Obr. 1. Účastníci workshopu v Národnom archíve v Prahe. Foto: Ivana Červenková.

Obr. 2. Práca v skupinách počas praktickej časti workshopu. Foto: Archív Ivany Červenkovéj.

ryLab, zameraná na prácu s prameňmi 20. storočia (<https://historylab.cz/>).

V druhej, praktickej časti, sme mali ako účastníci workshopu možnosť vyskúšať si pozíciu študentov na dvoch modelových situáciách. Václav Sixta z Ústavu pre výskum totalitných režimov pripravil detektívnu úlohu s pomocou archívneho prameňa týkajúceho sa vystúpenia bábkového divadla na Hostýne. Išlo o kópie série fotografií z vystúpenia divadla uložených v spise ŠTB, pričom účastníci workshopu mali na ich základe rekonštruovať priebeh udalosti, autorstvo fotografií a pod. Úmyselne bol vybraný mediálne menej známy prípad, aby sme mohli dedukovať len na základe daných podkladov. Cieľom je naučiť žiakov a študentov pracovať s prameňmi a uvedomiť si, že v niektorých prípadoch tieto prinášajú iba jednostrannú výpoveď o danej udalosti. Pomenovali sme si didaktické princípy práce s archívnymi dokumentmi vo výučbe.

Ďalšiu praktickú modelovú situáciu vytvoril učiteľ Pavel Žalský, ktorý zostavil pracovný list s na prvý pohľad kontroverzným názvom Čo hovorí archív o orgiách u Karla Čapka? Úloha sa týkala silvestrovského stretnutia vo vile Karla Čapka v roku 1926. Aby sa lepšie priblížil dnešnej mládeži, vytvoril fiktívny instagramový príspevok o tejto udalosti a doplnil ho analytickými úlohami, ktoré mali podporiť kritické myslenie a čítanie s porozumením. Následne poskytol archívom, rozdeleným do menších pracovných skupín, päť rôznych typov archívnych dokumentov korešpondujúcich s touto udalosťou, pri ktorých mali určiť názov dokumentu, pôvodcu a čo daný prameň prezrádza o silvestrovej afére. Cieľom bolo zistiť, či archívne dokumenty potvrdzujú alebo vyvracajú uvedený príspevok na Instagrame a podľa výsledkov poukázať na úlohu archívov, na čo nám vlastne slúžia, aké zdroje informácií nám vedia poskytnúť a aké v nich dostupné nie sú.

Príklady práce s deťmi a mládežou v archívnom zázemí u českých kolegov môžu poslúžiť ako inšpirácia aj pre nás. V dnešnej dobe by mali byť archívy otvorené nielen odbornej verejnosti, ale čoraz viac sa otvárať aj tej laickej, predovšetkým smerom k mladšej generácii. Prihovárať sa jej prostriedkami, ktoré pritiahnu jej pozornosť, ktorým bude rozumieť – prostredníctvom sociálnych sietí, rôznych aplikácií a pod. Snažiť sa vzbudiť v nich záujem o poznanie histórie, o prácu s prameňmi, objavovať to, čo je očiam na prvý pohľad skryté. Je dôležité si uvedomiť, že je v našich rukách, aby sme si vychovali budúcu generáciu archivárov. A to semienko, ktoré možno práve my zasadíme, o pár rokov

vyklíči v podobe človeka, ktorého od práce v archíve neodradí ani prašné prostredie, ani neprimerané platové ohodnotenie.

Zorganizovanie podobného workshopu na Slovensku by bolo rovnako podnetné a umožnilo by slovenským archivárom vymeniť si skúsenosti a poznatky v oblasti archívneho vzdelávania žiakov a študentov.

Ivana Červenková – Jana Kafúnová
Slovenský národný archív

KONFERENCIA IGLAVIA HISTORICA – AETAS LUXEMBURGICA A VÝSTAVA LUCEMBURSKÁ JIHLAVA V PÍSEMNÝCH A HMOTNÝCH PRAMENECH

Konferencia *Iglavia historica*, ktorá sa konala 31. januára 2024, bola tretím ročníkom už tradičnej historicko-vedeckej konferencie v Jihlave. Tento ročník dostal podtitul *aetas Luxemburgica*. Konala sa v priestoroch jihlavskej radnice vo veľkej gotickej sieni. Usporiadateľom konferencie bolo mesto Jihlava v spolupráci s Moravským zemským archívom, Štátnym okresným archívom v Jihlave (ďalej MZA SOkA). Po úvodných slovách Mgr. Petra Ryšku, primátora mesta Jihlava, PhDr. Renaty Piskovej, riaditeľky MZA SOkA, a krajského hajtmána kraja Vysočina Mgr. Vítězslava Schreka nasledovali odborné prednášky.

Ako prvá vystúpila prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc., z Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej (UK), Historického ústavu (ďalej HÚ) Akadémie vied ČR Praha. Vo svojej prednáške predstavila českého kráľa Jána Luxemburského vo vzťahu ku kráľovským mestám. Predložila svoje najnovšie výsledky výskumu. V nasledujúcej prednáške sa PhDr. Eva Doležalová, Ph.D., odborná pracovníčka z HÚ Akadémie vied ČR Praha, zamerala na židov v českých krajinách za vlády Luxemburgovcov. Jej snahou bolo vyvrátiť niektoré nesprávne fakty, ktoré sú istými mýtami o samotnom Jánovi Luxemburskom. Posledným prednášajúcim v tomto bloku bol odborný pracovník HÚ Akademie věd ČR Praha PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc. Hlavnou témou jeho prednášky bola problematika života šľachty v mestách v dobe Luxemburgovcov. Po spoločnom obede si zahraniční návštevníci a prednášajúci po-

Obr. 1. PhDr. Renata Pisková, riaditeľka SOkA Jihlava (vpravo), Mgr. Judita Szekeresová Kováčsová, PhD., vedúca Štátneho archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali (vľavo) a archivárka Bc. Alžbeta Horváthová (v strede).

Zdroj: Štátny archív v Trnave pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

Obr. 2. PhDr. Vlastimil Svěrák, archivár SOkA Jihlava, počas svojej prednášky. Zdroj: Štátny archív v Trnave pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali.

zreli Kostol Povýšenia Svätého kríža, ktorý sa nachádza neďaleko radnice mesta Jihlava.

Druhý blok prednášok otvoril Ing. arch. Martin Laštovička, zástupca primátora mesta Jihlava. V tomto bloku vystúpili odborníci z Ústavu archeológie a muzeológie Filozofickej fakulty MUNI Brno: doc. Mgr. Peter Hrubý, PhD., Mgr. Jana Mazáčko-

vá, PhD., a Mgr. Daniela Vaněčková. Príspevky sa zamerali na predstavenie ich dlhoročných archeologických výskumov. Doc. Mgr. Peter Hrubý, PhD., spomenul ťažbu striebra aj existenciu listín z 13. storočia, ktoré povoľovali zriadenie mincovne v Jihlave. Ako poslední prednášajúci v tomto bloku sa prezentovali Mgr. Marek Peška, PhD., a Mgr. Šimon Kochan, členovia českej neštátnej neziskovej organizácie. Ich cieľom je vykonávať záchranné a predstihové archeologické výskumy. Účastníkom konferencie predstavili výskumy mestskej a sakrálnej architektúry v Jihlave v čase Luxemburgovcov. Budovy, ktoré spomenuli, sa nachádzali najmä v okolí miesta konania konferencie. Spomenuli, že majú viditeľné znaky danej doby.

Po oficiálnej časti konferencie nasledovala verejná časť, ktorú v priestoroch Múzea Vysočiny v Jihlave otvárala slávnostná vernisáž výstavy *Lucemburská Jihlava v písemných a hmotných pramenech*. Výstavu autorsky pripravili MZA SOkA a Múzeum Vysočiny Jihlava. Po krátkom príhovore PhDr. Renaty Piskovej, riaditeľky MZA SOkA, sa návštevníci presunuli do výstavnej miestnosti. Vernisáž výstavy navštívil veľký počet záujemcov. Jej cieľom bolo predstaviť veľké množstvo archívneho bohatstva k histórii Jihlavy z čias vlády panovníkov z rodu Luxemburgovcov. Z nich bolo vystavených niekoľko listín, najstaršie jihlavské mestské knihy, ako aj faksimile Kódexu Gelnhausen, ktoré vyhotovila reštaurátorka Ing. Marie Benešová. Písomnosti dopĺňujú archeologické nálezy z luxemburského obdobia.

Na výstave boli prezentované archívne pramene z fondov MZA SOkA a predmety zo zbierok Múzea Vysočiny Jihlava. Na paneloch boli použité reprodukcie archívnych prameňov, zbierkových predmetov a fotografie z fondov MZA SOkA, Múzea Vysočiny Jihlava, Oblastnej galérie Vysočiny Jihlava a reprodukcie výtvarných diel voľne dostupných na internete.

Po vernisáži pokračovala verejná časť v priestoroch Veľkej gotickej sály radnice mesta, kde ako prvú prednášku s názvom *Jan Lucemburský, zakladateľ slávy rodu Českého království* predstavila prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc., z Filozofickej fakulty UK, HÚ Akadémia vied ČR Praha. Po nej nasledoval archivár MZA SOkA PhDr. Vlastimil Svěrák, ktorý vo svojej prednáške *Lucemburská Jihlava v písemných pramenech* účastníkom konferencie priblížil obsah výstavy.

Bc. Alžbeta Horváthová –

Mgr. Judita Szekeresová Kováčsová, PhD.

Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali

ŽENY V ARCHÍVNYCH PRAMEŇOCH NA FACEBOOKU

Aktivita na sociálnych sieťach je dnes už bežnou výbavou kultúrnych a pamäťových inštitúcií. Aj slovenské archívy sú v tomto smere čoraz aktívnejšie, najmä na sociálnej sieti Facebook, ktorá je už považovaná za takú „tradičnejšiu“ platformu, keďže medzi mladými ľuďmi v popularite vedie Instagram a TikTok. Archívy používajú sociálne siete na prezentovanie svojich úspechov, predovšetkým vo vedecko-popularizačnej oblasti, ale tiež na informovanie o novinkách, napríklad ohľadom sprístupnenia archívnych fondov.

Archív mesta Bratislavy patrí v tejto oblasti bezpochyby medzi najaktívnejšie archívy na Slovensku. V nadväznosti na tému XXVII. archívnych dní *Ženy v archívnych prameňoch*, sme s kolegami a kolegynami pripravili vedecko-popularizačný projekt, ktorého realizácia prebieha práve na sociálnej sieti Facebook na konte Archívu mesta Bratislavy. Každý pondelok po celý rok s výnimkou letných prázdnin budeme publikovať originálne autorské príspevky týkajúce sa predmetnej témy. Vychádzame pritom prioritne z archívnych dokumentov, čím chceme upozorniť na ich potenciál, ale aj limity. Publikované posty sa venujú konkrétnym ženám, ale aj ženským inštitúciám, vzdelávaniu či sociálnemu postaveniu žien od stredoveku až do 20. storočia. Naším cieľom je tiež skúmať a prezentovať tradičné vnímanie úloh žien v minulosti, ale aj výnimky, ktoré naopak narúšajú stereotypný pohľad na ich postavenie a úlohy v spoločnosti. Väčšina príspevkov sa týka bratislavského/prešporského prostredia, ako to logicky vyplýva z povahy fondov nášho archívu. Inšpiráciu však naberáme aj v zahraničí, napríklad post z 15. apríla od Michaely Komorovej sa zaoberá ženskou kriminalitou v Londýne v 18. a 19. storočí. V tomto prípade ide nielen o spracovanie témy samotnej, ale aj o ukážku toho, ako digitalizácia a následné sprístupnenie archívnych dokumentov ponúka oveľa širšie perspektívy

pre výskum. Ďalšie dosiaľ publikované posty sa zaoberali napríklad najstaršou bratislavskou meštiankou, babicami, konkrétnym prípadom rozvodového konania z druhej polovice 18. storočia, socialistickou emancipáciou, ženskou dobročinnosťou či najstaršou archivárkou na Slovensku.

V mene všetkých kolegov a kolegyň Vás zároveň pozývam sledovať tento náš projekt na profile Archívu mesta Bratislavy na Facebooku. Ak sa Vám niektorý z publikovaných postov páčil, dajte nám o tom vedieť či už v podobe komentára, prostredníctvom súkromnej správy, alebo funkciou „zdieľať“¹. Tešíme sa na Vaše reakcie a postrehy.

Štefan Hrivňák

Archív mesta Bratislavy

Jeden z pondelkových postov na profile Archívu mesta Bratislavy.

Zdroj: <https://www.facebook.com/archivmestabratislavy>.

¹ Správne po slovensky má byť podeliť sa, šíriť.

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

Z HISTÓRIE ARCHÍVU MESTA PREŠOVA

Poznať históriu mesta, štátu či rodov sa nedá bez dokumentov zachovaných v archívoch. Aj tieto inštitúcie majú svoje neraz pohnuté a málo prebádané dejiny.

Počiatky vlastnej administratívnej činnosti v prípade Prešova predpokladáme v polovici 14. storočia v čase kreovania mesta a jeho orgánov. Najstaršia zachovaná mestom vydaná a mestskou pečatou spečatená listina je až z roku 1390, mestské knihy sa zachovali od roku 1412. Písomnú agendu mesta viedol mestský notár, ktorému neskôr pomáhali pisári. Notár patrila k najvyššie postaveným a plateným mestským úradníkom. Mesto sa o písomnosti staralo a pre svoje potre-

by ich odkladalo už od začiatku existencie mestskej kancelárie. Najstaršia zmienka o miestnosti, kde sa do truhlice odkladali dokumenty, je z roku 1442. Existenciu mestskej kancelárie a archiváciu písomností dokazujú aj dorzálné poznámky notárov. Väčšie výdavky na uchovávanie dokumentov poznáme z prelomu 15. a 16. storočia. Napríklad v roku 1498 mesto kúpilo škatuľu na uloženie listín, v roku 1510 mestský kováč zhotovil pletivo (mreže?) na okno do miestnosti, kde sa uchovávali staré listiny.¹ Konkrétnych údajov o umiestnení, vybavení kancelárie, samotnej radnice či archívu sa však zachovalo veľmi málo.

S rozvojom mestskej kancelárie a rastom jej písomnej produkcie bolo potrebné vyčleniť v radnici pre potreby archívu miestnosť. O existencii mestského archívu napovedá aj list Antona Grasalkoviča mestskej rade Prešova z roku 1733, v ktorom nariaďuje vyhľadať a prepísať všetky listiny zo svojho archívu v záležitosti Jána Sentivániho.² Z roku 1737 sa zachoval elench, čo nasvedčuje o istom usporiadaní písomností mestského archívu. Jeho spravovanie mal na starosti notár s pomocníkmi, v 19. storočí už existovala funkcia archivára.

Obr. 1. Budova radnice pred rokom 1887. Zdroj: súkromná zbierka D. Pellovej.

¹ BODNÁROVÁ, Miloslava, DOMENOVÁ, Marcela. Prešov od stredoveku do konca 16. storočia. In: KÓNYA, Peter a kol. *Dejiny Prešova I*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2017, s. 161.

² Štátny archív v Prešove (ďalej ŠA PO), fond Magistrát mesta Prešov (ďalej Mag. PO), Kráľovské nariadenia a listy (B1), i. č. 133.

Obr. 2. Caraffka na dobovej pohľadnici.
Zdroj: súkromná zbierka D. Pellovej.

Obr. 3. Caraffova väznica prepojená prístavbou
s radnicou (1932). Zdroj: súkromná zbierka D. Pellovej.

Mená archivárov sa nám zachovali len sporadicky. Okolo roku 1808 ním bol notár vo výslužbe František Paracelsus, ktorý mestský archív nano-vo usporiadal, a ním vyhotovený elench sa zachoval dodnes. Pred rokom 1817 pôsobil vo funkcii archivára Jozef Zboray, okolo roku 1831 Ignác Zsarnay.³ Počas revolučných udalostí v roku 1848 sa archivár Robert Kyss pridá na stranu povstalcov a archív nechal opustený. Archivár bol zbavený úradu, bolo po ňom vyhlásené pátranie (kurento-

vanie)⁴ a na jeho miesto bol v júni 1848 vymenovaný Štefan Requinyi, pričom bola urobená aj revízia v samotnom mestskom archíve a miestnosti slúžiacej pre archivára. Vieme, že tieto miestnosti sa nachádzali v budove radnice, ale nie je určené, kde presne. O rok nato (1849) počas rabovania radnice povstalcami zmizlo 24 kusov historických predmetov, ktoré sa už nenašli. V roku 1861 sa novým mestským archivárom po Alexandrovi Danieľovitošovi stal Eugen Pehacsek, ktorý túto funkciu vykonával aj v roku 1877, keď na požiadavku mesta bol urobený prieskum archívu. Podľa zápisnice z prieskumu boli listiny a spisy uložené v troch miestnostiach (veľkej, malej miestnosti a kancelárii), spolu so starožitnosťami, z dnešného hľadiska muzeálnymi predmetmi.⁵

Vzhľadom na nárast byrokracie a množstvo uložených dokumentov bolo potrebné urobiť nielen súpis listín, spisov a kníh, ale zistiť aj ich obsah. Touto prácou bol poverený profesor katolíckeho gymnázia Ladislav Lasztokay, ktorý počas letných prázdnin 1878 – 1881 vyhotovil súpis s regestami. Výsledok svojej práce publikoval vo výročnej správe prešovského katolíckeho gymnázia za roky 1880 – 1881.⁶ V roku 1881 o archíve mesta Prešov vyšla správa v časopise *Századok*.⁷ V správe sa uvádza, že mestský archív sa nachádza v troch miestnostiach v budove radnice na prvom poschodí. Zároveň popisuje aj obsah písomností, spôsob uloženia spisov a konštatuje, že usporiadanie nezodpovedá moderným spôsobom usporiadania archívu. Trvalo však ďalších 30 rokov, kým mestská rada začala riešiť túto otázku.

Z podnetu Maďarskej historickej spoločnosti prišiel v roku 1910 do Prešova dr. Béla Iványi, odborný pracovník Krajinského archívu v Budapešti, ktorý našiel archív vo veľmi zanedbanom stave. Archívny materiál bol zhromaždený v stojanoch siahajúcich až po strop a okrem toho bol porozhadzovaný len tak po stoloch.⁸ Otázku usporiadania mestského archívu, prípravu monografie mesta, ako aj honoráru pre dr. Iványiho riešila na svojom

³ ŠA PO, fond Mag. PO, Spis o fonde.

⁴ KLEIN-TESNOSKALSKÝ, Belo. Pamätná kniha mesta Prešova. Diel II. In: *Pamätná kniha mesta Prešov II*. Prešov: ŠVK, 2012, s. 245.

⁵ ŠA PO, fond Mag. PO, Spis o fonde.

⁶ GORZO, Ernest. K dejinám mestského archívu v Prešove. In: *Nové obzory I*. Martin: Osveta, 1959, s. 164.; LASTÓKAY, Ladislav. Eperjes szab. kir. város lévéltárában található nevezetesebb okiratok ismertetése. In: *Az eperjesi Kir. Kath. Főgymnasium 1880/1881-ik Tanévi Értésítője*. Ed. Nuber Sándor igazgató. Eperjes: Nyomatott Az Eperjesi Bankégyelet Könyvnyomdájában, 1881, s. 3 – 59.

⁷ ZILÁHI KISS Béla. Jelentések Eperjes sz. k. város levéltáráról. In: *Századok 1881/1*, Budapešť, 1881, s. 99 – 103 (907 – 911). Prameň dostupný na internete: https://library.hungaricana.hu/en/view/Szazadok_1881/.

⁸ ŠA PO, fond Mestský úrad Prešov, č. spisu 10 064/1934, šk. č. 13.

zasadaní mestská rada 23. marca 1911.⁹ Za necelé štyri roky vykonal dr. Iványi obrovský kus práce, usporiadal a zinventarizoval najstaršie písomnosti do roku 1519 vrátane kníh. Po prevrate sa do mestského archívu už nevrátil, ale ním usporiadaný materiál, uložený v šiestich zásuvkách archívnych skriň sa zachoval a dodnes sa využíva aj jeho registár. Horšie dopadol neusporiadaný materiál, ktorý sa ďalej poškodzoval a ničil.

Zmenou politickej situácie a vznikom novej Československej republiky sa zmenilo aj právne postavenie mesta, čo sa dotklo aj mestského archívu. Po reorganizácii verejnej správy od 1. januára 1923 mesto Prešov prestalo byť administratívnou vrchnosťou I. stupňa a pôsobnosti vykonávané mešťanostom, mestskou radou, zastupiteľstvom a kapitanátom prešli na okresný úrad. Vlastnú samosprávu mesta vykonával mestský úrad, ktorého právomoci a náplň určoval organizačný štatút mesta. Archívny materiál, ktorý vznikol z činnosti nového mestského úradu po 1. januári 1923, bol uložený v spisovni v budove Mestského domu na Hlavnej ulici, neskôr v samostatnej miestnosti archívu. Starý archív pôvodného magistrátu mesta bol na okraji záujmu nových úradov. Časť písomností z poschodia v tom období preniesli do starej policajnej strážnice plnej ploštic, na povalu a do starej väznice, tzv. Caraffky.¹⁰

Na katastrofálny stav v archívoch, vrátane bývalého mestského archívu v Prešove, poukazoval už v roku 1919 dr. Václav Chaloupecký, štátny zemský inšpektor archívov a knižníc z Ministerstva školstva a národnej osvety v Prahe. Preto v roku 1926 inicioval inventarizáciu slovenských archívov.¹¹ Formuláre k inventarizácii boli rozposlané v roku 1928, ale na Slovensku sa tento súpis nedokončil ani do roku 1935. Medzitým v mestskom archíve v roku 1923 prišlo k spracovaniu

Obr. 4. Štátny archív v Prešove, Slovenská 40, bývalý župný dom – miesto uloženia písomností Mestského úradu v Prešove.

Zdroj: Štátny archív v Prešove.

písomností na základe nariadenia okresného úradu bývalý právnik Jozef Magyar. Jeho usporiadanie však bolo celkom živelné a nezodpovedalo archívnym zásadám. Václav Chaloupecký preto špeciálne pre prešovského archívára vypracoval presné inštrukcie. Starosta Prešova nariadil dodržiavanie týchto inštrukcií s tým, že z času na čas sa o tom osobne presvedčí.¹² V tých rokoch došlo aj k zásahu do budovy, v ktorej sídlil archív. K budove starej radnice bola dobudovaná a 5. decembra 1930 skolaudovaná prístavba nového mestského domu. Objekt radnice a tzv. Caraffovej väznice tak bol úplne prepojený.¹³

V literatúre sa nesprávne uvádza, že počas vojny bol archív odsťahovaný. V roku 1944 pred príchodom frontu naozaj nariadila Šarišská župa odsun písomností župného aj mestského archívu, ktoré sa mali zabaliť do debien a poslať do Slovenského národného múzea v Turčianskom Svätom Martine. V skutočnosti boli zbalené a odsunuté len písomnosti zo župného archívu, ktoré sa po vojne našli na stanici v Opave. Materiál z mestského archívu

⁹ ŠA PO, fond Mag. PO, Spis o fonde.

¹⁰ ŠA PO, fond Mestský úrad Prešov, č. spisu 10 064/1934, šk. č. 13.

¹¹ BABIČKA, Václav. Slovenské archívnictví v letech 1919 – 1939 z pohledu Ministerstva školství a národní osvěty v Praze. In: *Slovenská archivistika*, ročník XL, 2005, č. 2, s. 3 – 38.

¹² ŠA PO, fond Mestský úrad Prešov, č. spisu 10 064/1934, šk. č. 13. V spise sa spomína aj poškodenie stropu v miestnosti „sub rosa“, zrejme išlo o poškodenie klenby po požiari v roku 1887.

¹³ ŠA PO, fond Okresný úrad Prešov, č. spisu 9813/1930, šk. č. 47.

Obr. 5. Súčasné miesto uloženia mestského archívu v Prešove – Štátny archív v Prešove, Slánska 31, budova bývalého kláštora františkánov v Nižnej Šebastovej. Foto: A. Mišíková.

bol schovaný v miestnostiach na Kalvárii a Prešov neopustil.¹⁴ Po vojne sa archív vrátil do pôvodných priestorov. Vzhľadom na rastúce potreby mestského úradu a tiež ich stav boli miestnosti bývalej Caraffovej väznice účelovo adaptované pre mestský archív a registratúru v rokoch 1954 – 1957. Pre mestský archív bez zmien slúžili ďalších 40 rokov až do roku 1994.

Po rekonštrukcii budovy sa znovu prišlo aj k spracovaniu písomností bývalého magistrátu mesta Prešov, keďže dovtedy sa práce obmedzili len na skartáciu spisového materiálu z rokov 1907 – 1943. Dr. Ernest Gorzo so spolupracovníkmi usporiadal archívny materiál z rokov 1630 – 1848 a Štefan Andraščík urobil súpis úradných kníh. Materiál z rokov 1848 – 1922 ostal nespracovaný a v rozsype, pre potreby bádateľov nepoužiteľný. V takomto stave boli v roku 1994 písomnosti bývalého magistrátu prevzaté ako depozit do Štátneho archívu v Prešove v Nižnej Šebastovej. Písomnosti Mestského úradu v Prešove za obdobie 1923 – 1945 prevzal do svojich priestorov v Župnom dome v roku 1997 bývalý Okresný archív.

Prvé poschodie budovy Caraffky slúžilo až do konca roku 2006 pre pobočku Štátneho archívu v Prešove, prízemie využíval mestský úrad, ktorý tu mal uloženú svoju registratúru. Začiatkom roku 2007 bol celý objekt Caraffovej väznice vyprázdnený a adaptovaný na nové účely. Od marca 2012

v ňom sídli Mestská galéria, patriaca pod Park kultúry a oddychu.

Aké boli osudy starého mestského archívu ďalej? Písomnosti Magistrátu mesta Prešov sú od roku 1994 uložené v budove bývalého františkánskeho kláštora v Nižnej Šebastovej, ktorý bol krátko predtým adaptovaný pre účely Štátneho archívu v Prešove. Písomnosti mestského úradu sú uložené v budove bývalého župného domu na Slovenskej ulici a sú sprístupnené inventármi. Po poslednej reorganizácii siete archívov v roku 2015 došlo k zlúčeniu Štátneho archívu a jeho pobočky (pôvodne Okresného archívu) do jednej inštitúcie – Štátneho archívu v Prešove, ktorý začal rozsiahly fond magistrátu znovu sprístupňovať. Formou čiastkových inventárov sa spracovali listiny, úradné knihy,

súdne písomnosti, mapy a plány, začalo sa s inventarizáciou spisov po roku 1630. V roku 2019 však bolo sprístupňovanie prerušené a nateraz sa v ňom nepokračuje. Napriek tomu, že pracovníčky Štátneho archívu urobili kus práce, viac ako polovica písomností bývalého Magistrátu mesta Prešov stále ostáva neroztriedená, v rozsype, uložená v škatuliach bez poznania ich obsahu. Tento materiál je pre bádateľov nepoužiteľný. História mesta Prešova vrátane dejín jeho archívu bez preskúmania a spracovania týchto dokumentov nebude nikdy úplná.

*Daniela Pellová
Štátny archív v Prešove*

¹⁴ ŠA PO, fond Šariško-zemplínska župa, prezidiálne spisy, inv. č. 3251.

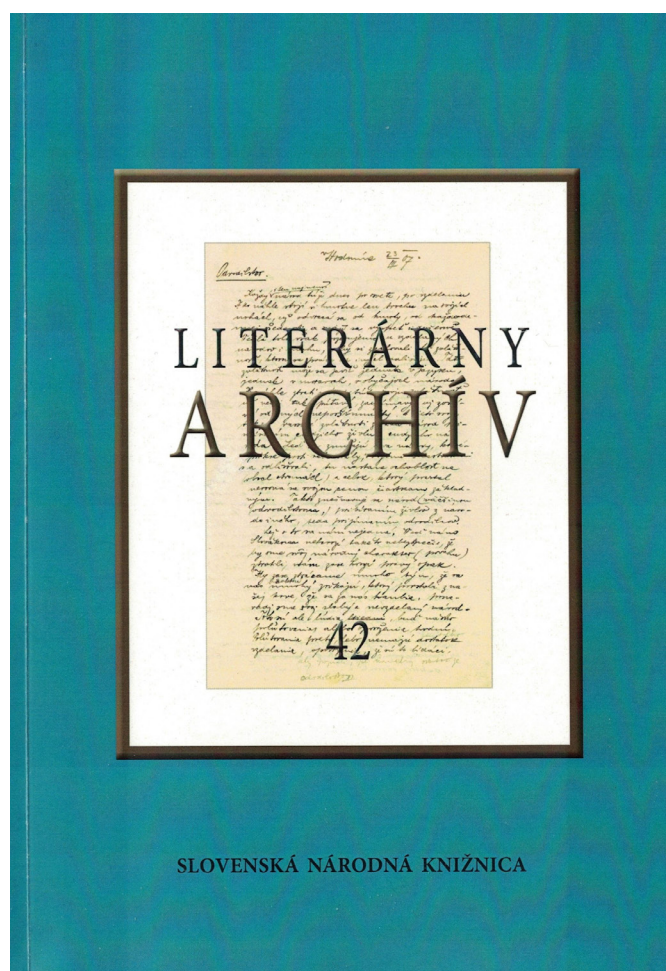
DO VAŠEJ KNIŽNICE RECENZIE ANOTÁCIE

**Literárny archív 42. Zost. Karin Šišmišová.
Martin : Slovenská národná knižnica, 2020,
159 s. ISBN 978-80-8149-136-8.**

Najnovšie číslo archívno-(literárno-)historického zborníka *Literárny archív*, ktorý po desaťročnej odmlke začal znovu vychádzať v 2014 (od obnovenia vydávania vyšli zatiaľ štyri čísla), prináša čitateľom päť štúdií, jeden spomienkový text, štyri recenzie a jednu správu. Ako v *Úvode* uvádza zostavovateľka Karin Šišmišová, zborník prináša pôvodné vedecké a odborné texty, ktorý vznikli (aj) na základe štúdia archiválií, ktoré spravuje Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (SNK) v Martine, ktorá je vydavateľom zborníka. Ide o špecializované periodikum, ktoré na Slovensku ojedinelým robí nielen to, že sa zameriava na publikovanie textov napísaných s použitím archívnych prameňov uložených priamo v Literárnom archíve v Martine, ale dôležité je i to, že obsahuje aj texty, ktoré sú výsledkom odbornej činnosti pracovníkov archívu.

Po už spomínanom *Úvode* je zaradená rubrika *Dokumenty – štúdie*, ktorá obsahuje päť pôvodných textov. Hneď prvé dva literárnohistorické texty prinášajú nové poznatky o menej známych osobnostiach slovenskej literatúry. Vedecká štúdia Mariána Kamenčíka z Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave s názvom *Básnické začiatky Ivana Kupca* spracúva literárnu tvorbu básnika Ivana Kupca (pôvodné priezvisko Kunoš), ktorého priradujeme k nadrealistom. Text je ďalším výsledkom výskumu M. Kamenčíka, ktorý systematicky skúma literárne dejiny okresu Hlohovec. Neprekvapí, že jednou z dôležitých línií v štúdiu je priateľstvo Ivana Kupca s Rudolfom Dilongom, ktoré malo na mladého literáta formatívny charakter.

Obdobný charakter má i štúdia Magdalény Bystrzak (*Ústav slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied v Bratislave*) s názvom *Doplňky k profilu. Alžbeta Göllnerová-Gwerková v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice*. Text je ďalším z výstupov autorkinej systematickej snahy o „odklatie“ života a diela tejto literárnej vedkyne a prekladateľky. Niet na Slovensku mnoho osobností, ktoré sa v po-

slednom desaťročí oprávnene vrátili do odborného i verejného diskurzu v takej mierne ako Alžbeta Göllnerová-Gwerková – jej život a dielo je stále predmetom reflexie na stránkach vedeckých publikácií, jej životné osudy sa stali aj predmetom dokumentárneho filmu, minimálne dvoch výstav a najnovšie aj reportážnej knihy. M. Bystrzak v publikovanom texte systematizuje poznatky o literárnohistorickom bádani tejto zaujímavej osobnosti, dopĺňa ich o informácie vyabstrahované z prameňov uložených v martinskom Literárnom archíve a uvádza ich do širších historických a kultúrnych súvislostí doby, v ktorej A. Göllnerová-Gwerková žila.

Martina Skachová (*Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine*) poznatky vo svojej štúdiu *Z mladosti Štefana Janšáka (Príspevok k biografii)* opiera o archiválie, ktoré sú súčasťou Janšákovho osobného fondu uloženého v Literárnom archíve SNK. V texte dopĺňa známe informácie o novom údaj z mladosti Š. Janšáka – spracúva obdobie prvých 22 rokov jeho života – od narodenia v roku 1886 do prevratu v roku 1918, pričom osobitý dôraz venuje utváraníu jeho osvetovej práce v prospech slovenského národného hnutia.

Obdobné zameranie má aj štúdia Mareka Rímskeho (Košice) s názvom *Korešpondencia Eduarda Krajňáka v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice*, v ktorej autor na základe štúdia listov napísaných Krajňákovi a uložených vo viacerých osobných fondoch martinského literárneho archívu kompletizuje profil E. Krajňáka. Nejde o autorovu prvú prácu na túto tému – jeho záujem o Krajňákov život a dielo je systematický a dlhodobý, svoje výsledky publikoval už vo viacerých štúdiách uverejnených v rôznych periodikách. Poznatky, ktoré táto prípadová štúdia prináša, upriamujú pozornosť na fakt, že súčasťou siete národných pracovníkov neboli iba výrazné a dodnes oslavované osobnosti, ktorých mená zaznamenávajú učebnice dejepisu, ale aj „vedľajšie postavy“ v regiónoch. Ich pôsobenie napriek tomu, že sa naň často zabúda, malo dôležitú funkciu – napomáhali rozvoju národnej myšlienky, udržiavali národné povedomie a podieľali sa na vytváraní životaschopného podhubia na jeho šírenie.

Libor Bernát (Trenčianske múzeum v Trenčíne) v štúdiu *Z korešpondencie Jána Kvačalu s Ivanom Thurzom* analyzuje vzťah redaktora a publicistu Ivana Thurza s evanjelickým farárom, komeniológom a cirkevným historikom Jánom Kvačalom. Predmetom Bernátovej analýzy je päť listov z roku 1922, ktorých transkripciu autor prináša. Aj v prípade L. Bernáta nejde o prvý príspevok k tejto téme, jeho odborný záujem o skúmanie života J. Kvačalu je dlhodobý a predložená práca nadväzuje na predošlé edície jeho korešpondencie z pera L. Bernáta.

Keďže zborník plní aj funkciu miesta na zhmotňovanie pamäti pracoviska, ktoré sa podieľa na jeho vydávaní, je súčasťou obsahu aj spomienkový text venovaný Viliamovi Mruškovičovi, niekdajšiemu vedúcemu Literárneho archívu, vedeckému tajomníkovi a následne i správcovi Matice slovenskej, ktorý zomrel v roku 2020. V. Mruškovič zanechal svojou vedeckovýskumnou činnosťou významnú stopu – jej výsledky sú vo forme viacerých, doteraz neprekonaných tematických inventárov stále súčasťou súboru archívnych pomôcok používaných bádateľmi Literárneho archívu SNK.

Súčasťou zborníka sú aj štyri recenzie. Ako prvá je zaradená recenzia Kataríny Badžgoňovej, ktorá hodnotí kolektívne dielo *Literární kronika první republiky. Události – díla – souvislosti* (Praha : Academia, 2018). Táto rozsiahla prehľadová publikácia je hodnotným príspevkom k dejinám literárneho vývinu v Československu v medzivojnovom období. Jej hodnota spočíva v reflexii aj diel a pôsobení slovenských spisovateľov, ktoré rezonovali, resp.

mali pre vývoj literárneho života medzivojnového Československa zásadný význam. Autorka vysoko oceňuje, že popri informačnej hodnote bol veľký dôraz kladený aj na bohatú obrazovú prílohu a vizuálne spracovanie knihy, ktorá vďaka tomu má, aj v kombinácii s prístupným jazykom textov, veľkú šancu stať sa vyhľadávanou príručkou k dejinám literárneho a kultúrneho vývinu v Československu v medzivojnovom období.

Nasledujú dve recenzie, ktoré hodnotia dve čísla ročenky *Literární archiv*, ktorá je českým náprotivkom Literárneho archívu – za roky 2018 (č. 50, autorka recenzie Dana Hučková) a 2019 (č. 51, autorka recenzie Katarína Cupanová). V oboch prípadoch ide o tematické čísla, ktorých témy reagujú na aktuálne udalosti – ročník 2018 obsahuje texty venované téme *Zánik starého sveta. Reflexe roku 1918 v česky a německy psané literatuře*, ročník 2019 obsahuje texty na tému *Les*. Ročenka – podobne ako martinský Literárny archív – slúži nielen ako fórum na publikovanie vedeckých a odborných textov, ale zároveň plní informačnú funkciu pre svojho vydavateľa, ktorým je pražský Památník národného písennictví, keďže na záver oboch ročeníek sú zaradené informácie o aktuálnych prírastkoch a tiež sumariácia aktuálne spracovaných osobných fondov.

Blok recenzií uzatvára text Jany Kramárovej, ktorý reflektuje monografiu *Zabudnutý svet. Próza Janka Alexyho v rokoch 1914 – 1930* od literárneho vedca Mateja Masaryka. Túto hodnotnú publikáciu autor napísal na základe podrobného archívneho výskumu a autorovi sa v nej podarilo analyzovať jednu z mnohých stránok Alexyho osobnosti, ktorý je dnes v povedomí verejnosti zafixovaný najmä ako maliar. Hoci sa Alexyho literárna tvorba nezaraďuje do slovenského literárneho kánonu, v medzivojnovom období patrila do súdobého literárneho diskurzu, čo potvrdzujú aj výsledky výskumu M. Masaryka.

Posledným textom, ktorý završuje obsah zborníka, je správa – článok *Osobné fondy v Národnej knižnici Estónska a estónsky literárny archív v Tartu* od Miroslavy Trnovskej, ktorá tieto inštitúcie navštívila ako súčasť jednej zo svojich pracovných ciest. Autorka na základe osobnej skúsenosti podáva základnú charakteristiku činností týchto národných inštitúcií Estónska, charakteristiku ich fondov, zbierok a aktivít, pričom text aktualizuje aj o momenty, ktoré sú paralelou s aktivitami Slovenskej národnej knižnice.

Zborník *Literární archiv* 42 je obsahovo naplnený hodnotnými pôvodnými textami, ktoré vznikli badaním v Literárnom archíve SNK. Nielenže

prehlbujú doterajšie literárnohistorické poznanie, ale sú najvýpovednejším dôkazom o zmysluplnosti činnosti literárneho archívnictva. Zborník má jednoduchý vizuál, je prehľadne a čisto zalomený, jednotlivé texty dopĺňa plnofarebný ilustračný materiál – skeny archíválií a dokumentov, ktoré sú zaradené vždy na konci textov.

Publikácii ako celku možno vytknúť viaceré veci, z ktorých väčšina je spôsobená objektívnymi dôvodmi a dozaista si ich uvedomujú všetci, ktorí sa na vzniku zborníka podieľajú: forma a podoba zborníka závisí od množstva finančných prostriedkov, ktoré sa na jeho vydanie vynakladajú. Spokojnosť s grafickým spracovaním obálky i obsahu považujem za subjektívny faktor, ktorý jestvuje nezávisle od kvalitného obsahu publikácie. Čo však možno zlepšiť, je lokalizácia obsahu zborníka – jeho intuitívne dohľadanie v mojom prípade opakovane zlyhalo – jeho situovanie vzadu za *Zoznam autorov* a pred *Menný register* nepovažujem za vhodné. Oveľa užívateľsky prívetivejšie by bolo jeho umiestnenie na začiatku zborníka, pred úvod alebo na úplný záver publikácie.

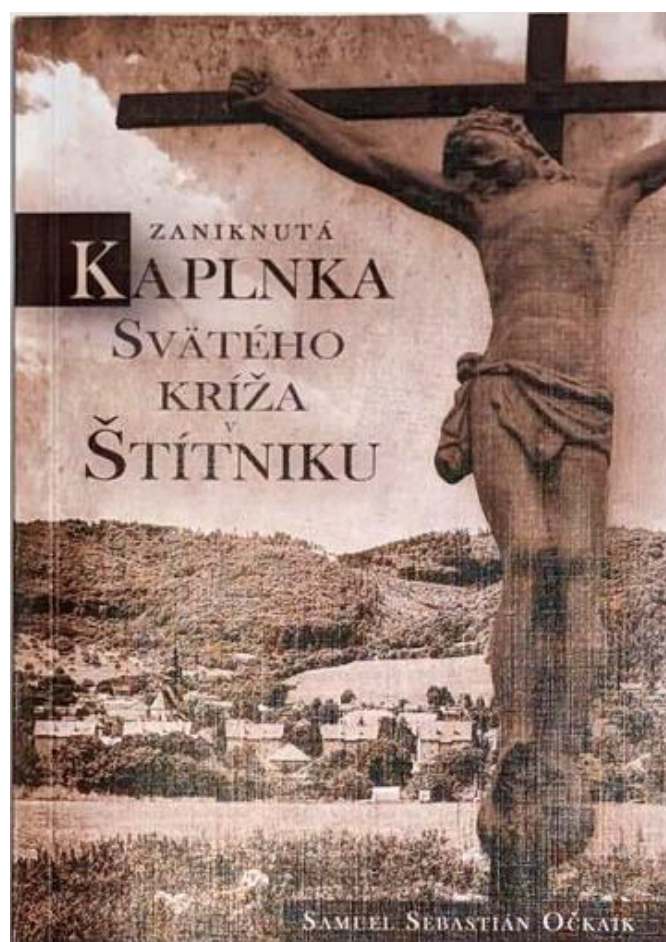
Samovoľne sa ponúka porovnanie zborníka s jeho českým náprotivkom. Oba zborníky sú funkčnými odbornými periodikami, ktoré svoju informatívnu funkciu plnohodnotne plnia. Rozdiel je iba v tom, že slovenský Literárny archív ešte nie je vizuálne hodnotnou knihou, ktorú si človek zakúpi aj preto, že kultivuje jeho estetické cítenie. Odhliadnuc od tohto je predložený zborník nesporne kvalitnou a potrebnou ročenkou, ktorá čitateľa obohatí a slúži ako dôležitý a predovšetkým funkčný nástroj na prehlbovanie a rozširovanie poznania v oblasti dejín slovenskej literatúry, literárnej vedy a kultúry. Vydávanie tohto špecializovaného „archivárskeho“ zborníka, aj keď s nepravidelnou periodicitou, je na druhej strane dôležitým znakom kontinuity a záujmu vydavateľa o sprístupňovanie poznatkov z prameňov, ktoré Literárny archív spravuje. Dobré meno zborníku robí to, že sú v ňom publikované pôvodné práce vedeckých, vedecko-pedagogických i odborných pracovníkov, ktoré prinášajú nové poznatky na úrovni základného výskumu. V situácii, keď iné archívne periodiká už zanikli, resp. nepomohlo ani ich cielené „oživotvorení“, je tento vydavateľský počin Slovenskej národnej knižnice dôležitým príspevkom k vedeckej činnosti slovenského archívnictva – tento aspekt je potrebné zvýzdvihnúť a zdôrazniť.

Daniel Hupko
Múzeum mesta Bratislavy

OČKAÍK, Samuel Sebastián. *Zaniknutá Kaplnka Sv. kríža v Štítniku*. Rožňava : Roven Rožňava, s. r. o., 2023, 60 s. ISBN 978-80-89168-72-9.

Kniha mladého a nadaného študenta archívnictva vznikla ako výsledok viacročnej bádateľskej práce autora. Samuel pre získanie poznatkov o zaniknutej Kaplnke Sv. kríža prebádal mnoho literatúry, prameňov a uskutočnil terénny výskum.

Kniha je rozdelená na úvod, tri kapitoly, pričom tretia kapitola obsahuje štyri podkapitoly, záver, zoznam použitej literatúry a prameňov a nakoniec je zaradená obrazová príloha. V úvode sa autor stručne zaoberá cieľom a metódami výskumu. Netradične má úvod podobu vedeckého príspevku s poznámkami pod čiarou. Po úvode nasleduje kapitola o dejinách Štítnika s ťažiskovým pohľadom na 16. a 17. storočie. V nej autor vsadzuje dejiny Štítnika do širšieho kontextu uhorských dejín s významnými historickými udalosťami, ako je mocenský zápas šľachty s cieľom získať Štítnik, šírenie reformačných myšlienok v Štítniku a v okolí. Rekatolizácia sa spája s príchodom rodu Andrášiovcov v polovici 17. storočia. Spočiatku bola bez vážnejších zásahov do náboženskej praxe, no intenzívnejšie sa prejavila

po roku 1670. Tretia kapitola s názvom *Zaniknutá Kaplnka Svätého kríža* má štyri podkapitoly. V prvej autor opisuje polohu kaplnky. Čerpá z map prvého a druhého vojenského mapovania, pričom získané poznatky porovnáva so súčasnými mapami a dopĺňa vlastným terénnym výskumom. V druhej podkapitole rekonštruuje históriu kaplnky do prvého známeho písomného záznamu o nej. Poznatky čerpá z kanonických vizitácií. Na základe opisu stavu kaplnky z vizitácie z roku 1688 a kontextu historického vývoja lokality autor predpokladá, že kaplnka mohla stáť ešte pred príchodom reformácie. Tretia podkapitola sa venuje obnove kaplnky v 17. storočí a jej nasledujúcim osudom. Podľa autora je možné hľadať podporovateľa obnovy kaplnky medzi vojakmi pešieho pluku vedeného Filipom Erazmom Lichtenštajnom, ktorý sa koncom 17. storočia zdržiaval v Rožňave a jej okolí. Obnova mala zrejme viacero etáp a bola zavŕšená koncom 17. storočia. Autor sa venuje aj otázke konfesie, ktorá kaplnku využívala. Kaplnka zanikla v 19. storočí, keď už na mapách tretieho vojenského mapovania nefiguruje. Štvrtá podkapitola sa venuje opisu kaplnky a jej okolia. V závere autor sumarizuje poznatky o kaplnke a navrhuje, ako by bolo možné oživiť jej zaniknutú lokalitu.

Text knihy *Zaniknutá Kaplnka sv. Kríža v Štítniku* je veľmi originálny a prínosný. Je evidentné, že autor pracoval dlho na zbieraní prameňov a informácií, ktoré použil pri koncipovaní textu. Kniha ako celok prináša nové informácie a splňa cieľ, ktorý si autor zvolil.

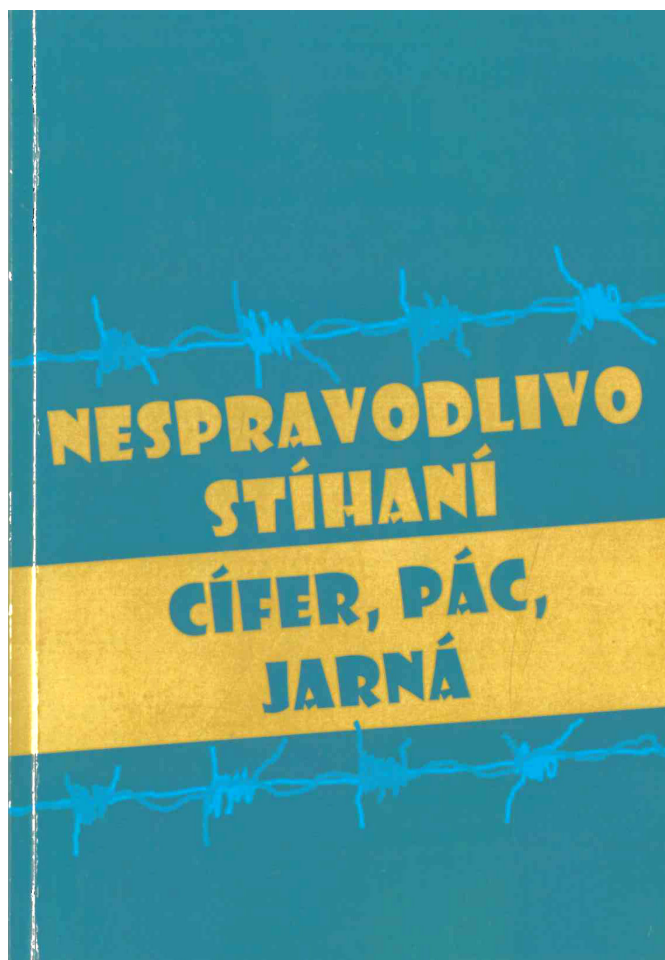
Jozef Meliš

Allianz – Slovenská poisťovňa, a. s., v Bratislave

MICHALCOVÁ, Anna (zost.). *Nespravodlivo stíhaní. Cífer, Pác, Jarná. Cífer : Obec Cífer*, 2015, 152 s.

„Nič natoľko neodcudzí človeka od vlasti, ako keď niet v nej spravodlivosti“ je veta, ktorú použil slovenský spisovateľ a kňaz Jonáš Záborský vo svojom známom diele *Dva dni v Chujave*. Zaisťte i ľudia s pohnutým osudom v období socializmu prežívali príbuzné pocity. O takýchto ľuďoch je kniha *Nespravodlivo stíhaní* s podtitulom *Cífer, Pác, Jarná*, ktorú vydala obec Cífer a zostavila ju Anna Michalcová. Čitateľovi predostiera životné príbehy takmer sedemdesiatich obyvateľov Cífera a je zostavená najmä zo spomienok dotknutých osôb a svedectiev rodinných príslušníkov či známych. Publikácia je delená na niekoľko častí. Hneď na začiatku sa nachádza zoznam prenasledovaných, ktorí sú rozdelení podľa kategórií: politickí, kulaci, PTP-áci, kňazi, rehoľníci a rehoľné sestry. Následne sa čitateľ dostáva už priamo ku konkrétnym osudom jednotlivých ľudí, ktoré po sebe nasledujú po vyššie uvedených kategóriách. Plusom publikácie je tiež to, že pri kategóriách kulaci, PTP-áci a rehoľníci a rehoľné sestry je

vysvetlený význam daného pojmu a tiež priblíženie historických faktov, aby aj čitatelia v tejto oblasti menej vzdelaní pochopili kontext danej problematiky. V krátkosti sú tu vysvetlené pojmy ako Akcia K a R, aká bola klasifikácia pre zaradenie k jednotkám Pomocných technických práporov (PTP) či význam slova kulak. Takmer každý opísaný príbeh disponuje aj fotografiou svojho hlavného protagonistu. K ďalším prednostiam publikácie patrí bohatá príloha v podobe obrazového materiálu, zostaveného z fotodokumentácie a tiež množstvo dobových plagátov, dokresľujúcich ducha doby nie tak dávno minulej. Publikácia predstavuje zaujímavý príspevok regionálneho a lokálneho spracovania pohnutých osudov vlastných občanov a môže tak priblížiť ďalším generáciám, aký vplyv a dosah majú rôzne ideológie na život bežného človeka, ktoré môžu na ramená dotknutej osoby položiť bremeno, ktorého ťarcha ho môže neprijemne poznačiť.

Igor Balušík
Štátny archív v Bratislave,
pracovisko Archív Modra

nový politický vývoj v Československu aspoň trochu zmiernil túto traumu? Odpoveď by sme našli v príspevku Ernsta Biebera: „Mnohí veľmi skoro pocítili vnútornú vďačnosť za toto riadenie osudu, ktoré ich odvialo do Rakúska.“

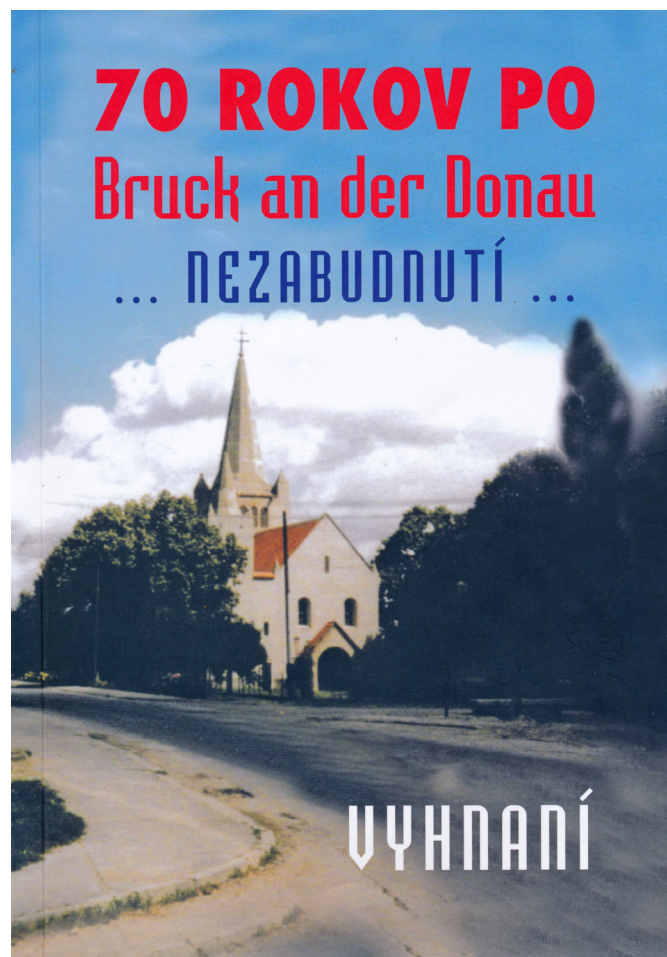
Publikáciu, ktorá je prekladom nemeckého vydania knihy *70 Jahre danach – Bruck an der Donau ...unvergessen...*, vydal páter Alois Sághy so svojím tímom. Je doplnená obrazovou dokumentáciou, ktorá zachytáva bežný život pôvodných obyvateľov Brucku, fotografie zo stretnutí v období po vyhnaní a výstrižky novinových článkov. Príloha obsahuje Benešove usmernenia „Desaťbodového plánu“ z roku 1944 na odsun obyvateľstva z obnoveného Československa.

Kniha je vhodným doplnkom pre čitateľov, ktorí sa venujú tejto problematike a snažia sa získať plastický obraz príčin a dôsledkov kolobehu krívd, ktoré sa udiali rôznym skupinám obyvateľstva v medzivojnovom, vojnovom a povojnovom období.

Ing. Daniel Ďurďovič
Štátny archív v Bratislave,
pracovisko Archív Modra

Kolektív autorov. 70 rokov po Bruck an der Donau... Nezabudnutí... Vyhnaní. Wien : Alois Sághy, [b. r.], 100 s.

3. júla 1945 ráno obklúčili československí vojaci dedinu s prevažne nemeckým obyvateľstvom Bruck an der Donau, dnes Most pri Bratislave, a začala tvrdá aplikácia Benešových dekrétov – organizované vyhnanie väčšiny Nemcov zo svojich domovov, z ktorých si mohli odniesť iba zopár najnutnejších vecí. Konskými vozmi bola väčšina z 1800 vyhnaných Nemcov odvezená do fabriky na Patrónke, kde ich čakali týždne utrpenia v neľudských podmienkach, až pokiaľ neboli „vypustení“ za hranice do Rakúska, kde ich čakal nový, spočiatku veľmi tvrdý život. Publikácia s autentickými spomienkami vyhnaných obyvateľov Brucku poskytuje dôležité svedectvo vtedajších udalostí. Viaceré z nich odhaľujú i ďalšie osudy týchto ľudí a dávajú nám odpoveď na otázku, ktorú by sme sa pravdepodobne ostýchali opýtať, a to, či povoj-

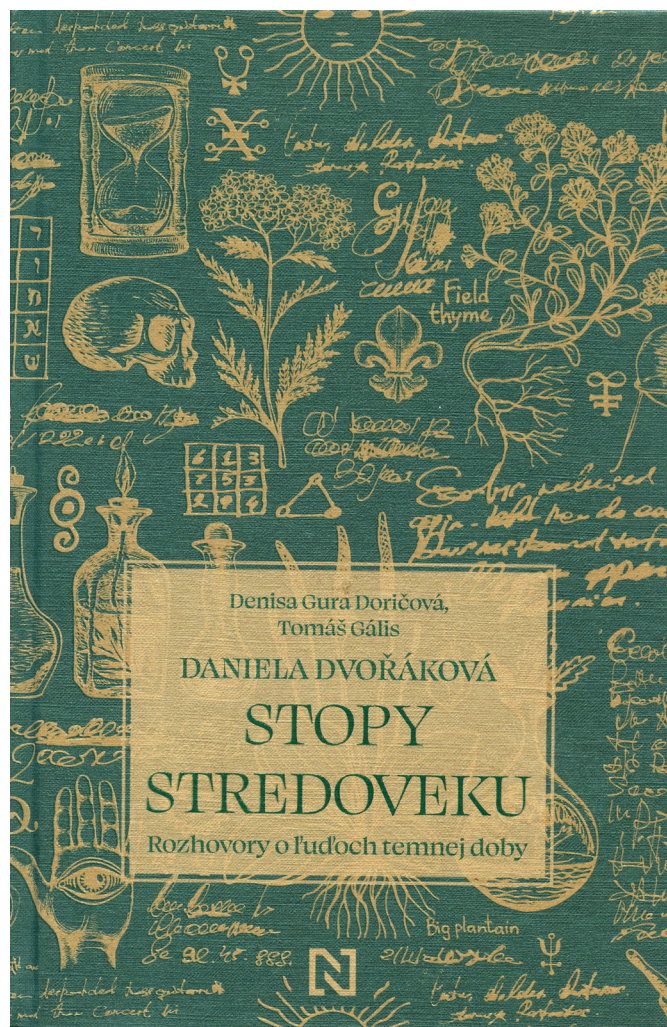
DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Stopy stredoveku. Rozhovory o ľuďoch temnej doby*. Bratislava : N Press, 2023, 235 s. ISBN 978-80-8230-163-5.

Posledná kniha známej slovenskej medievalistky Danieľy Dvořákovovej *Stopy stredoveku. Rozhovory o ľuďoch temnej doby* predstavuje obdobie neskorého stredoveku v Uhorsku. Na rozdiel od jej predchádzajúcich cenných publikovaných vedeckých prác, ako *Rytier a jeho kráľ* (2003), *Kôň a človek v stredoveku* (2007), *Pod vládou ženy* (2021) a ďalších, je v aktuálnom diele slovenský a v širšom kontexte i stredoeurópsky stredovek priblížený originálnou formou rozhovorov, ktoré viedla s Denisou Gura Doričovou a Tomášom Gálisom. Autorkine poznatky nadobudnuté dlhoročným štúdiom historických prameňov pretavené do odpovedí na všetečné otázky tak pomáhajú priblížiť stredovek veľmi plasticke a realisticky. Práve vďaka zvolenej forme knihu možno čítať selektívne, doslova si vyberať z ponúknutého množstva zaujímavých informácií a postupne nasávať stredovekú atmosféru.

Prioritne sa historička venuje obdobiu konca 14. storočia a 15. storočiu, pričom tento chronologický rozsah je prekročený v úvode a závere publikácie. Pri predstavení obdobia stredoveku boli kladené širšie koncipované otázky, zamerané na celý stredovek od 5. storočia do roku 1526. Predposledná kapitola knihy sa venuje mýtom, ktoré sa so stredovekom spájajú dodnes a snahe o jeho očistenie od nánosov zaostalosti a temnoty (kapitoly *Stredovek a Mýty*).

V ďalších kapitolách je predstavená každodennosť neskorého stredoveku naprieč jednotlivými spoločenskými vrstvami od panovníka až po dedinského človeka (kapitoly *Panovníci, Bojovníci, Duchovní, Vzdelanci, Mešťania, Vidiečania*). Zvláštnu pozornosť venuje ženám a ich postaveniu v stredovekej spoločnosti (kapitola *Ženy*). Oboznamuje s denným a ročným rytmom stredovekého človeka, bežnými povinnosťami, vzájomnými väzbami a medziľudskými vzťahmi, zdravím, jedlom, výchovou, počasím, stredovekými vzormi a ideálmi, riešením demografických kríz a množstvom ďalších tém. Kniha sa nevyhýba významným dejinným udalostiam a osobnostiam, ale dáva priestor i príbehom zdanlivo zanedbateľného jednotlivca, ktorý bol rovnako súčasťou pestrej stredovekej spoločnosti.

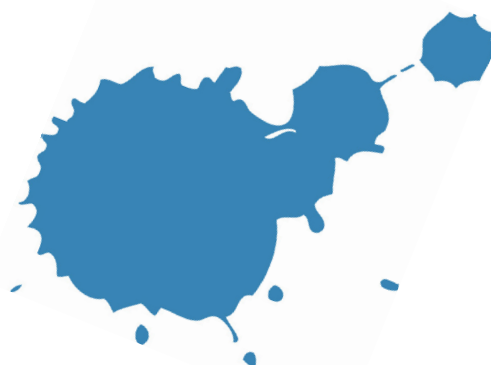
V závere sa predstavuje aj samotná historička ako človek, ktorý stredovek nielen skúma, ale zároveň v ňom nachádza inšpiráciu do svojho života. Potvrdzuje jeho vplyv na jej nazeranie na súčasné dianie a spoločnosť i osobné prežívanie. Autorka

otvorene hovorí o svojom životnom príbehu v pracovnej i súkromnej rovine, čo je veľmi príjemným doplnením knihy.

Stredovek sa vďaka tejto publikácii stáva dostupnejším a uchopiteľnejším aj pre širšiu laickú verejnosť. Kniha určite poteší každého milovníka tejto historickej epochy, prípadne pomôže oprášiť vedomosti, na ktoré pri skúmaní iných historických období človek skrátka pozabudne.

Mária Zacharová
Archív Spolku svätého Vojtecha

NAŠI JUBILANTI

JUBILEUM ZUZANY KOLLÁROVEJ

Zuzana Kollárová, rod. Švorcová, sa narodila 29. apríla 1964 v Liptovskom Mikuláši.

Základné vzdelanie získala v rodnej Štrbe. V rokoch 1978 – 1982 študovala na Gymnázium v Poprade na Leninovom nábreží a v rokoch 1982 – 1987 na Filozofickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove, odbor slovenský jazyk a literatúra a dejepis. Štúdium ukončila titulom PhDr. Štipendium na Rakúskom inštitúte pre východnú a juhovýchodnú Európu získala v roku 1995, využila ho na štúdium vo viedenských archívoch. V roku 2006 získala titul PhD. obhájením dizertačnej práce na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Po ukončení vysokej školy pracovala ako učiteľka na Základnej škole v Poprade, ul. Fučíkova (1987 – 1988). V Štátnom archíve v Prešove, pracovisku Archív Poprad pracuje od 1. augusta 1988, jeho vedúcou sa stala 1. februára 2022.

V archíve inventarizuje a katalogizuje archívne fondy, venuje sa bádateľskej agende, práci s klientmi, kultúrno-osvetovej práci aj vedecko-výskumnej činnosti, ako vedúca riadi činnosť pracoviska, zabezpečuje potrebné opravy archívnej budovy, zaoberá sa akvizičnou činnosťou, vďaka ktorej popradský archív, a nielen on, získal mnoho vzácných archívnych dokumentov. V rokoch 1991 a 1995 sa zúčastnila kompletného sťahovania archívu do nových priestorov, v roku 2016 sťahovania elokovaného skladu z popradských kasární do budovy Okresného úradu v Poprade.

Inventarizovala a katalogizovala fondy magistrátov miest, obcí, miestnych národných výborov, okresného národného výboru, urbárskych spolkov aj fond archívu, ukončila 12 archívnych pomôcok. Archívne dokumenty prekladá z nemeckého, latinského a poľského jazyka.

Vedomosti a skúsenosti získané vlastným vedeckým výskumom jej umožňujú vypracovávať odborné expertízy, recenzie a posudky vedeckých prác, je konzultantkou rigorózných, diplomových a seminárnych prác. Pod jej vedením získalo viacero študentov popredné miesta a ocenenia v súťažiach vysokoškolskej študentskej odbornej činnosti a tiež v stredoškolskej odbornej činnosti. Je

Obr. 1. Zuzana Kollárová v roku 2015.

Zdroj: Archív Zuzany Kollárovej.

členkou redakčnej rady internetového časopisu *Dejiny*, ktorý vydáva Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, recenzovala aj príspevky v časopise *Mesto a dejiny*, ktorý vydáva Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a v časopise *Kultúrne dejiny*, vydávané vydavateľstvom Katolíckej univerzity v Ružomberku – VERBUM.

Má bohatú publikačnú činnosť. Už počas štúdia na základnej a strednej škole uverejňovala v tlači svoju tvorbu, hlavne poéziu a prózu. Od roku 1986 publikuje odborné práce v oblasti histórie a archívniectva. Je autorkou, spoluautorkou a zostavovateľkou monografií, jej štúdiá sú uverejnené v zborníkoch, odborných i populárno-vedeckých periodikách doma aj v zahraničí, publikovala v Rakúsku, Nemecku, USA, Česku, Poľsku, Bulharsku, Francúzsku a Portugalsku. V jej historickom výskume prevláda regionálna história Spiša, hlavne hospodárske dejiny, dejiny šľachty, spišského zálohu, cirkevné dejiny, dejiny Rómov, zdravotníctva a lekárnictva, kultúry, školstva, športu a biografický výskum, venuje sa aj histórii slovenského archívniectva. Do roku 2023 vydala 6 samostatných monografií, spolupracovala autorsky na ďalších 54 monografiách, 24 z nich zostavila, publikovala 53 štúdií v zborníkoch a odborných časopisoch, 370 článkov v odborných a regionálnych periodikách, zostavila 3 bibliografie, publikovala 61 recenzií a anotácií, vypracovala 31 posudkov vedeckých prác.

Je autorkou 15 scenárov výstav archívnych dokumentov, organizovaných samostatne popradským archívom alebo v spolupráci s inými archívmi či kultúrno-osvetovými inštitúciami v regióne. V roku 2003 bola koordinátorkou výnimočného

Obr. 2. Zuzana Kollárová v roku 1996. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad.

medzinárodného projektu Európskej únie Young, European, United s Bulharskom, Francúzskom a Portugalskom, ktorý sa zaoberal výchovou mladých ľudí k európskemu občianstvu. Aktívna je v regionálnom dianí, napr. iniciovala vytvorenie informačného systému v mestskej pamiatkovej rezervácii Spišskej Sobote (2016), upozorňuje na významné výročia v meste i regióne a pripravuje podujatia, ktoré ich pripomínajú. 11 rokov bola kronikárkou mesta Poprad (2004 – 2014).

Výsledky svojho výskumu a odbornej práce prezentuje na archívnych dňoch, odborných konferenciách, seminároch, sympóziách, kolokviách a školeniach. Na konte má viac ako 80 prednášok na podujatiach na Slovensku, v Poľsku, Česku, Bulharsku a Nemecku, organizovaných Ministerstvom vnútra, Spoločnosťou slovenských archivárov, Spišským dejepisným spolkom, Slovenskou historických spoločnosťou, Prešovskou univerzitou, Podtatranským múzeom, Múzeom Spiša, Slovenským olympijským a športovým múzeom, Slovenským múzeom ochrany prírody a jaskyniarstva, Múzeom tatranskej kinematografie a fotografie, Spolkom lekárnikov, Národným osvetovým centrom, Občianskym združením ProKultura a ďalšími odbornými a regionálnymi organizáciami.

Od roku 2008 je odbornou garantkou študijného odboru slovenské dejiny so zameraním na región Spiša Univerzity tretieho veku (UTV) pri Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Každoročne pripravuje program plný zaujímavých prednášok, stretnutí s inšpiratívnymi osobnosťami a návštev kultúrohistorických pamiatok v regióne. Študentom UTV prednáša už 15 rokov.

Spolupracuje s médiami, najmä s RTVS, TV Markíza, TV Poprad a Kežmarskou televíziou, pripravili spoločne viac ako 44 televíznych či rozhlasových relácií a tiež spravodajských reportáží o činnosti archívu a regionálnej histórii. Je iniciátorkou a autorkou 3 scenárov k televíznym filmom a podieľala sa aj na príprave divadelných hier o osobnostiach mesta Poprad, napr. Dávidovi Huszovi a Aurelovi Scherfelovi.

Je členkou niekoľkých profesijných spolkov: Spolku historikov Spiša (1982 – 1992) a jeho nástupcu Spišského dejepisného spolku (SDS) (od roku 1992), Spoločnosti slovenských archivárov (SSA) (od roku 1990), Slovenskej historickej spoločnosti (od roku 1990). Aktívne sa zapája do ich činnosti, bola členkou výboru SSA (1994 – 2014), jej predsedníčkou (2006 – 2010), členkou výboru SDS (1992 – 2007, 2023), jeho tajomníčkou (1998 – 2007). Od roku 2015 je členkou Múzejnej rady Slovenského olympijského a športového múzea v Bratislave. Redigovala časopis Fórum archivárov (1996 – 1998), jej pričinením sa od roku 2008 intenzívne rozvinula spolupráca archivárov krajín V4.

Za svoju prácu bola ocenená pamätnou plaketou vydanou pri príležitosti 20. výročia vzniku Spoločnosti slovenských archivárov (2009), Cenou primátora mesta Spišská Belá (2010), rezortným vyznamenaním Križkova medaila (2014) a Cenou prof. Martina Slivku (2023). Monografie, ktoré zostavila alebo na nich autorsky spolupracovala, pravidelne získavajú ocenenia v súťažiach knižných diel organizovaných Národným osvetovým centrom, Klubom fotopublicistov Slovenského syndikátu novinárov, Štátnou vedeckou knižnicou v Banskej Bystrici, Prešovským samosprávnym krajom a Krajskou knižnicou P. O. Hviezdoslava v Prešove. Ako autorka a zostavovateľka bola ocenená za *Biografický slovník mesta Poprad* Prémiou Jozefa Miloslava Hurbana udeľovanou Národným biografickým ústavom v Martine (2004), v súťaži Najlepšie genealogické práce získala Osobitnú cenu poroty Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti za monografiu *Samuel Weber* (2010).

K životnému jubileu Zuzke želáme veľa zdravia, šťastia, úspechov a spokojnosti v práci i súkromí, a tiež dostatok energie do ďalšej práce.

Martina Šlampová
Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

JUBILANTKA MARTA ŠVOLIKOVÁ

Koncom januára 2024 sa dožila významného životného jubilea Marta Švoliková zo Štátneho archívu v Nitre, pracoviska Archív Levice. Jej celý aktívny pracovný život je spojený práve s týmto archívom, ktorému zasvätila takmer štyri desaťročia svojho života.

Marta Švoliková, rodená Grnáčová, sa narodila 25. januára 1964 a pochádza z obce Žemberovce, kde vychodila základnú školu. Po jej absolvovaní nastúpila najprv na Strednú ekonomickú školu v Leviciach, ale po roku prestúpila na tamojšie gymnázium. Už vtedy totiž uvažovala nad štúdiom v oblasti humanitných vied a jednou z možných alternatív bolo práve archívnictvo. Po maturite v roku 1982 preto viedli jej kroky na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského, kde bola prijatá na odbor archívnictvo v rámci Katedry československých dejín. Nikdy predtým v archíve nebola a nemala ani jasnú predstavu o archivárskej práci. Štúdium ju však zaujalo, a to aj vďaka pedagógom. Na začiatku 80. rokov pôsobili na vtedajšej Katedre československých dejín také osobnosti slovenského archívnictva ako Jozef Novák, Leon Sokolovský alebo Darina Lehotská.

Štúdium archívnictva absolvovala v roku 1987. Diplomovú prácu obhájila pod vedením Alžbety Sopuskovéj na tému *Príspevok k dejinám družstevníctva v okrese Levice*. Do Štátneho okresného archívu Levice, ktorý v tých rokoch sídlil v obci Rybník, nastúpila ešte koncom štúdia na vysokej škole, presne 17. novembra 1986. Odvtedy je neodmysliteľnou súčasťou tohto pracoviska, v ktorom začínala pri spracúvaní fondov národných výborov. Neskôr napríklad spracúvala aj fond Mestský národný výbor v Leviciach, v ktorom má dodnes dokonalý prehľad. Po novembri 1989 sa venovala tiež rozsiahlej agende majetkových reštitúcií a rehabilitácií osôb postihnutých komunistickým režimom.

Levický archív sa na začiatku 21. storočia vrátil z Rybníka naspäť do Levíc a práve vtedy sa začalo publikačne najaktívnejšie obdobie Marty Švolikovej. Zanechala výraznú stopu v oblasti výskumu dejín židovskej náboženskej obce v Leviciach, ďalej pri skúmaní osudov levických tlačiarov i lekárnikov a pri historickom mapovaní stavebného vývoja mesta Levice. Dlhodobu sa venuje aj svojej databáze osobností levického regiónu a známou sa tiež stala vďaka tvorbe mestských a obecných monografií levického okresu. Z jej publikačných aktivít treba spomenúť článok o opevnení mesta

Jubilantka na oslave svojich narodenín v roku 2024.

Pukanec v časoch tureckého ohrozenia, ďalej článok o pobyte režiséra Jána Kadára (Oscar za film *Obchod na korze*) v Leviciach pod názvom *Neznámy známy Ján Kadár. Levická kapitola jeho života*.

V roku 2008 spracovala osudy levickej sochy generála Milana Rastislava Štefánika a dejiny prvej tlačiarne v Leviciach. V roku 2010 vyšla rozsiahla *Monografia mesta Levice*, ktorej bola zostavovateľkou a ktorá sa vo svojej kategórii získala prvé miesto v súťaži *Kronika Slovenska*. O rok neskôr jej vyšiel v revue *Pamiatky a múzeá* v spolupráci s Jaroslavou Žuffovou článok *Synagóga v Leviciach*, aby následne v roku 2012 vyšla v spolupráci s Tekovským múzeom jej kniha *Z histórie židovskej komunity v Leviciach*. Výraznou mierou sa podieľala aj na monumentálnej a ocenej monografii svojej rodnej obce Žemberovce, ktorá patrí k najobľúbenejším obecným monografiám na Slovensku. Okrem vedeckých prác spolupracovala na vzniku dvoch levických historických kuchárok, ktoré mali mimoriadny ohlas a mediálnu pozornosť na celom Slovensku.

Marta Švoliková je aj mediálne známou tvárou levického archívu, keďže sa často objavuje v tele-

vízii či rozhlase. Svoj nesporný organizačný talent využila pri príprave medzinárodných konferencií: *Knižná kultúra a Mesto a šľachta v Leviciach*. Sama sa zúčastňuje na domácich i zahraničných vedeckých konferenciách a má široké kontakty v rôznych krajinách sveta. Často sa na ňu obracajú príbuzní ľudí, ktorí mali svoj pôvod a korene v Leviciach či v ich okolí a hľadajú o svojej rodine informácie. Najmä potomkovia ľudí z levickej židovskej komunity nachádzajú pomoc a hľadané údaje práve u Marty Švolikovej.

Popri svojej práci sa venuje tiež prednáškam na rôzne témy v školách a kultúrnych inštitúciách v levickom regióne. Je dlhoročnou členkou Spoločnosti slovenských archivárov, ktorá každoročne organizuje archívne dni s tematickým zameraním. Pre jej aktívnu činnosť v tejto spoločnosti bola v máji 2014 zvolená do výboru Spoločnosti slovenských archivárov, kde v súčasnosti vykonáva funkciu hospodárky. Zúčastňuje sa tiež archívnych dní, ktoré organizujú archivárske spoločnosti v okolitých krajinách. Je členkou redakčnej rady zborníka *Acta Musei Tekovensis Levice*. Treba spomenúť aj jej mimoriadne pozitívnu dlhoročnú spoluprácu s kolegami – historikmi, ktorým vždy ochotne pomáhala pri výskume a vyhľadávaní materiálu, vďaka čomu mohli vzniknúť viaceré štúdie a monografie.

Svoje životné jubileum oslávila Marta Švoliková v plnom pracovnom nasadení a s novými publikačnými plánmi do budúcnosti. Do ďalších rokov preto našej jubilanke prajeme, aby sa všetky jej plány do bodky splnili a hlavne veľa pevného zdravia!

PhDr. Tomáš Černák, PhD.

JUBILEUM LENKY WATZKOVEJ

Začiatkom tohto roka sa dožila vzácneho jubilea Lenka Watzková, rod. Bordánová. Narodila sa 10. januára 1934 v Chotíne, okres Komárno. Jej rodičia boli učitelia na cirkevnej škole, vďaka čomu už v útlom detstve nadobudla úctu a rešpekt ku knihám a vzdelaniu. Narodila sa ako štvrtá v poradí z piatich súrodencov a ako mladé dievča prežila strasti druhej svetovej vojny (Chotín bol za demarkačnou čiarou, čiže pripadol Maďarsku). Už od mala tak vedela, čo je nedostatok a čo znamená podeliť sa. Ťažké životné udalosti a situácie, ktorých jej osud nadelil nemálo, zvládla s pomocou pevnej viery. Získala ju ako dedičstvo od rodičov, zveľaďovala ju vo svojom vnútri, šírila a šíri ďalej.

Povolanie rodičov ju chytilo za srdce a predurčilo jej životnú dráhu. V rokoch 1954 – 1958 študovala dejepis a maďarský jazyk na fakulte spoločenských vied vtedajšej Vysokej školy pedagogickej v Bratislave. Počas vysokoškolského štúdia spoznala aj svojho budúceho manžela. Stalo sa tak na jednom zájazde do Maďarska, ktorého sa okrem študentov pedagogiky zúčastnili aj mladí archivári, ktorí sa chceli zlepšiť v jazyku. Jedným z nich bol Jozef Watzka, mladý riaditeľ Štátneho archívu v Bratislave. Vzájomné sympatie prerástli v lásku, ktorú dvojica spečatila sobášom. Najskôr v decembri 1957 na národnom výbore Bratislava – Staré mesto, v nasledujúcom roku aj v kostole v rodnom Chotíne.

Lenka Watzková pracovala po väčšinu svojho života v školstve ako vychovávateľka a učiteľka. Po absolvovaní vysokej školy a získaní titulu promovanej pedagogičky nastúpila na gymnázium v Senici, kde pôsobila tri roky. Každodenné dochádzanie však bolo veľmi únavné, navyše jej prvý syn Bertram trpel vrodenou srdcovou chybou a matka mu chcela byť nablízku. Za pomoci kontaktov svojho manžela tak 1. septembra 1961 nastúpila do vtedajšieho Štátneho slovenského ústredného archívu v Bratislave do oddelenia dejín kapitalizmu, ktoré vtedy viedol František Bielik. Tu sa venovala spracovávaniu archívnych fondov a tvorbe pomôcok. Využívala pri tom svoje znalosti z maďarčiny ako materinského jazyka. Po deviatich rokoch sa vrátila naspäť do školstva, až do odchodu do dôchodku zostala pracovať v Bratislave.

Hoci sa Lenka Watzková necíti byť archivárkou, predsa bola súčasťou slovenského archívnictva a archivári a archivárky nepochybne patrili a čiastočne ešte patria do jej života. Prostredníctvom manžela dobre poznala archivársku komunitu, z niektorých kolegov, ako napr. z prof. Šimončíča sa stali rodin-

Lenka Watzková s manželom asi v roku 1958.
Zdroj: Osobný archív Lenky Watzkovej.

ní priatelia. Archívniectvo a archivárov poznala z tej dobrej, ale aj z tej horšej stránky. Už jej prvé skúsenosti sa spájajú aj so strachom. Po sobáši v roku 1958 bývali mladomanželia spoločne v archívnom byte na dnešnom Župnom námestí v budove národnej rady. Museli tam znášať „tajných“, ktorí po nociach hľadali inkriminované dokumenty z čias druhej svetovej vojny. Priamym nadriadeným jej manžela bol v tom čase náčelník archívneho oddelenia Krajskej správy ministerstva vnútra ŠTB-ák Jozef Randík, ktorý mal aj takéto úlohy v popise práce.

Lenku Watzkovú som spoznal v roku 2016, keď som začal písať monografiu o jej manželovi. Vďaka jej ochote a ústretovosti som mohol nazrieť do niektorých momentov života jej manžela, ktoré by mi ináč zostali skryté. Aj niekoľko rokov po publikovaní mojej monografie sa na nepravideľnej báze stretávame spoločne s jej synom Jozefom. Obaja sú nesmierne srdeční a pohostinní ľudia.

Už je to takmer 34 rokov, čo je naša jubilantka vdovou a pred 28 rokmi rovnako nečakane prišla o syna. Napriek ťažkým životným ranám je vnútorne vyrovnaná ako málokto, koho osobne poznám. A v tom mi je veľkou inšpiráciou. Na záver si dovoľím osobné želanie. Prajem Vám, milá pani Lenka, zo srdca všetko najlepšie k tomuto krásnemu jubileu a nech Vás Pán Boh sprevádza!

Štefan Hrivňák

Archívne pomôcky s autorstvom alebo spoluautorstvom Lenky Watzkovej¹:

WATZKOVÁ, Lenka – SOPKO, Július. *Puncový úrad Bratislava*. Bratislava: Štátny slovenský ústredný archív (ŠSÚA), 1963, 29 s.

WATZKOVÁ, Lenka – KUNKELOVÁ, Klára. *Miloš Vančo*. Bratislava: ŠSÚA, 1963, 20 s.

WATZKOVÁ, Lenka. *Inštruktor ministerstva sociálnej starostlivosti 1920 – 1933*. Bratislava: ŠSÚA, 1969, 70 s.

WATZKOVÁ, Lenka. *Expozitúra ministerstva zemedelstva 1919 – 1929*. Bratislava: ŠSÚA, 1968, 153 s.

WATZKOVÁ, Lenka. *Uhorské ministerstvo vnútra v Budapešti 1886 – 1918, I. diel*. Bratislava: ŠSÚA, 1967, 123 s.

WATZKOVÁ, Lenka – SOPKO, Július. *Uhorské ministerstvo vnútra v Budapešti 1886 – 1918, II. diel*. Bratislava: ŠSÚA 1967, 400s.

WATZKOVÁ, Lenka. *Slovenské oddelenie ministerstva sociálnej starostlivosti 1921 – 1928*. Bratislava: Štátny slovenský ústredný archív (ďalej ŠSÚA), 1969, 61s.

WATZKOVÁ, Lenka – VARGA, Alexander. *Správne orgány pôšt a telegrafov na Slovensku 1885 – 1918*. Bratislava: ŠÚA SSR, 1970 – 1971, 172 s.

¹ Rešerš vypracoval kolektív Slovenského národného archívu.

SPOMÍNAME

**Prof. PhDr. JOZEF NOVÁK, DrSc.
(1930 – 2024)**

Dňa 24. 4. 2024 sa komunita slovenských archivárov a historikov v bratislavskom krematóriu posledný raz stretla so svojím učiteľom, kolegom a priateľom, univerzitným profesorom Jozefom Novákom. V mene všetkých, ktorí pána profesora poznali a vážili si ho, sa s ním rozlúčil jeho žiak a dlhoročný kolega, Juraj Roháč, týmito slovami:

Pán profesor,

koľkože rokov sa my dvaja poznáme? Viacerí, ktorí dnes sem prišli za Vami, sa snád tiež takto v duchu pýtajú. Na to naše prvé stretnutie si budem vždy spomínať. Na štúdium archívnicka som nastúpil na jeseň roku 1975, no prvýkrát som vás videl už na prijímačej skúške v júni toho roku, ba počul som o Vás ešte skôr – to keď môj otec spomínal na svoje študentské časy na piaristickom gymnáziu v Trenčíne. Boli ste spolužiaci, on – o pár rokov starší – bol nielen Vaším *konviktorom*, ale aj *duktorom*. O pár desaťročí ste Vy začali vychovávať z jeho syna archivára. No kto z nás, ktorí sme vtedy prichádzali na našu katedru, vedel skutočne niečo o tom, čo to *archívnicko* vlastne je?! Vy ste nám o ňom rozprávali. Otvárali ste nám vskutku nové svety, učili archívnicko spoznávať a svojím entuziazmom ste nás získavali a zapalovali pre ten *obdivuhodný* odbor, ktorý ste tak milovali. Vždy ste ale zdôrazňovali, že archivári sú v tom pomyselnom veľkom orchestri historikov *druhé husle* – sú síce druhé, ale bez nich by tá hudba určite dobre neznela! Nezabudli ste nám pripomínať, že archivári sú *stavi, skutočná elita*! Sám ste toho boli presvedčivým dôkazom. Obdivovali sme Vašu erudíciu, brilantné myslenie a ešte viac to, že ste s nami už vtedy hovorili ako s rovnocennými, skutočnými kolegami, že ste počúvali naše otázky a názory a s nami o nich aj ochotne diskutovali. Hovoriť o Vašej vedeckej práci a jej výsledkoch by bolo v tu dnes zhromaždenej archivárskej komunite určite zbytočné. Áno, vážili sme si Vás ako vynikajúceho vedca, odborníka – heraldika, sfragistika a genealóga – ale predovšetkým ako skutočného humanistu s mnohostrannými kultúrnymi záujmami, vnímavého, sociálne citiaceho človeka s pevnými morálnymi a etickými zásadami, občianskymi a demokratickými postojmi. Poznali sme Vás aj ako šarmantného muža s prvorepub-

Prof. Jozef Novák.

Zdroj: Katedra archívnicka a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

likovou eleganciou Oldřicha Nového, ozajstného bonvivána, bezprostredného a zábavného spoločníka. Boli ste človekom spoločenským a priateľským. Vedeli ste sa ku každému z nás priblížiť, zoznámiť sa s ním a spoznať ho, nevymedzovali ste sa neprekonzistentnými predsudkami a zatracujúcimi súdmi. Nie každý si však zaslúžil Vaše sympatie a ocenenie, hoci len to povestné pomenovanie *zlatý, zlatý*, našlo sa i dosť takých, ktorých ste nazývali *mamlasmi*, ale i v tomto označení bolo cítiť láskavý tón a odpustenie. Pán profesor, Vy ste boli človekom, ktorému (povedané s Terentiom) ozaj nič ľudské nebolo cudzie! Neboli ste neomylný ani dokonalý, ale svoje pochybenie ste dokázali priznať (s tým šarmantným *omlouvam sa*) a tie drobné nedostatky Vás vlastne ešte viac poľudšťovali. Boli ste ozajstným učiteľom archivárov, vychovali ste niekoľko ich generácií a bezpochyby ste sa tak zaslúžili o rozvoj slovenského archívnicka. To Vy ste boli naším skutočným *majstrom, ktorému sme uverili!* Ťažko je preto pripustiť, že tu viac nebudete s nami – že už nikdy viac neuvidím v našej pracovni na vežiaku Váš tradičný baret a pod ním položenú aktovku, že si už viac nezavoláme a že rozhovor neukončíme naším obvyklým, ale asi nepublikovateľným zvolaním. Nie, nebudem ho citovať, lebo som sa od Vás naučil byť korektným a decentným – hoci Vy sám ste mali neskrutný zmysel pre humor, úprimne ste sa smiali

na všetkých mojich komentároch a poznámkach, a to aj na tých, ktoré sa Vás občas dotýkali (no nikdy sa Vás nedotkli). Nedokážem akceptovať, že toto všetko sa skončilo, že je to raz a navždy už len minulosťou! Mnohí sa nádejame, dúfame, že sa snáď predsa len raz znova spolu stretneme. Chceme veriť a dúfať aj v to, že Vaše dielo, ktorým ste si naozaj postavili trváci pamätník, nezdolá moľ ani hrdza, že náš odbor a celé slovenské archívnictvo budú napredovať a vzrastať, hoci sa trocha aj o tú ich budúcnosť bojíme, lebo sa otriasa a chveje a dnes vypadol z klenby archívnictva hlavný svorník!

Pán profesor, boli ste nielen mojím skutočným učiteľom, ja som vo Vás videl aj svojho druhého otca, obdivoval som Vás, chcel sa Vám pripodobniť, ale občas som aj (tak, ako to synovia robia) pochybil aj pochyboval – odpustite! Váš odchod je zároveň symbolickým ukončením zlatej éry nášho štvrtého poschodia, prajnej doby slovenského archívnictva. Dnes sa s Vami lúčim a precítujem hlbokú pravdivosť tých známych slov, zaznamenaných kedysi apoštolmi: *Moja duša je smutná až na smrť*. Ten smútok je v srdciach všetkých, ktorí Vás mali radi. Tí, ktorí Vás poznali, na Vás nikdy nezabudnú! Určite si na Vás budú ale spomínať s radosťou, tak by ste si to asi priali aj Vy. Bude to úsmev cez slzy!

Milovaný učiteľ, obetavý a pozorný kolega, citlivý priateľ a dobrý človek nás opustil. Sľúbme si, že my neopustíme to, v čo veril a pre čo žil a tvoril!

Zbohom, profesor môj!

doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc.

DO PLAVECKÉHO PODHRADIA ZA DARINKOU OLŠOVSKOU

(*15. 11. 1958 – † 19. 5. 2014)

Uplynulo už desať rokov, čo dňa 19. mája 2014 archívne spoločenstvo opustila Darina Olšovská, ktorú sme oslovovali Darinka alebo Dari. Darinka bola zamestnankyňou Štátneho archívu v Bratislave. Pracovala dlhé roky v kaštieli v Plaveckom Podhradí. Na pár rokov ho opustila a bola zamestnaná ako archivárka a administratívna pracovníčka na konzervatóriu, vo Výskumnom ústave výpočtovej techniky, v Slovenskej provincii kapucínov a na Cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Darinka v roku 2008 na nádvorí Plaveckého kaštieľa medzi autorkami spomienky.

Foto: Veronika Keresztes.

V Plaveckom Podhradí bola pri prácach, ktoré súviseli s adaptáciou kaštieľa pre potreby archívu a s jeho následnou údržbou. Podieľala sa na spracovaní písomností Západoslovenského krajského národného výboru. Poznala archívny materiál a jeho umiestnenie. Zodpovedne pristupovala aj k samotným priestorom kaštieľa, ktoré dlhodobým úsilím zveľadila. Vzorne sa starala aj o obnovenú kaplnku v jeho priestoroch. Mala hlboký vzťah k Plaveckému Podhradiu. Stala sa propagátorom dejín kaštieľa, zaujímala sa i o históriu obce, z ktorej pochádzala. Až do konca neustále získavala nové poznatky a informácie s úmyslom vytvoriť o obci publikáciu, čo sa jej už, žiaľ, nepodarilo zrealizovať.

Obci venovala súsošie sv. Anny, ktoré je kópiou barokovej sochy z Mástu, dnes súčasť Stupavy, z roku 1724. Jej obrovskú úctu k minulosti, duchovný rozmer a osobnú pokoru demonštruje aj nápis na podstavci súsošia: *Ku cti a sláve sv. Anny, matky Panny Márie! Z vďaky k mojej starenke Anne Hlavatej, rod. Špotákovej. A na večnú spomienku všetkých Aničiek, čo v Plaveckom Podhradí žili a Boha chválili!!!*

Darinka bola stále usmiata, dobre naladená, obetavá. Mala životný nadhľad a zdravý sedliacky rozum. Vždy bola ochotná a nápomocná. Milovala život, mala rada ľudí a disponovala trefným humorm. Stretnutia s ňou boli vždy veselými a obohacujúcimi momentami, nádychom čerstvého záhoráckeho vzduchu alebo dúškom čistej vody. Za všetku prácu, no aj nesmierne láskavý a ľudský prístup sa jej už určite dostalo odmeny. Na Darinku všetci jej kolegovia radi spomínajú.

Zlatica Výrostová a Mária Zacharová